

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

SÜT ALERJİSİ TANISI ALMIŞ BEBEK SAHİBİ ANNELERİN
DENEYİMLERİNİN PSİKANALİTİK VE YORUMLAYICI
FENOMENOLOJİK YAKLAŞIMA GÖRE İNCELENMESİ

Betül SAĞLAM

2502200763

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAVUZ SEVER

İSTANBUL – 2025

ÖZ

SÜT ALERJİSİ TANISI ALMIŞ BEBEK SAHİBİ ANNELERİN DENEYİMLERİNİN PSİKANALİTİK VE YORUMLAYICI FENOMENOLOJİK YAKLAŞIMA GÖRE İNCELENMESİ BETÜL SAĞLAM

Bu çalışma, Türkiye'de yaşayan ve 0-18 ay aralığında süt alerjisi tanısı almış bebeklerin annelerinin annelik deneyimlerini psikanalitik kuram bağlamında anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Araştırmada, süt alerjisi hastalığının annelerin günlük bakım rutinleri ve ruhsal yapıları üzerindeki etkileri, kültürel ve mitolojik sembolizmlerle ilişkilendirilerek analiz edilmiştir. Türkçede "su" kökünden türeyen süt; yaşam, şifa ve besleyicilik gibi çok katmanlı anlamlar taşıırken, süt alerjisi bu sembolik anlamlarla ters düşen bir bedensel tepki olarak ele alınmıştır.

Gelişmiş ülkelerde %2,5 ila %10 oranında görülen inek sütü protein alerjisi, Türkiye'de en sık rastlanan ikinci gıda alerjisi olarak belirtilmektedir. Prognozu genellikle olumlu olsa da, okul çağına kadar sürebilmekte ve çocuklarda atopik dermatit, astım, anafilaksi gibi alerjik rahatsızlıkların yanı sıra dikkat eksikliği, sözel ifade geriliği ve çeşitli psikiyatrik belirtilerle de ilişkilendirilebilmektedir. Alerjik çocukların ebeveynlerinde, özellikle annelerde, yüksek düzeyde kaygı, depresyon ve travma sonrası stres belirtileri gözlemlenmiştir.

Psikanalitik psikosomatik kuram çerçevesinde bu belirtiler, bastırılmış veya temsil edilememiş yaşantıların bedensel dışavurumları olarak değerlendirilmiştir.

Freud'un erken dönem psikosomatik sınıflamaları, Pierre Marty'nin "işlemsel düşünce", "somatik gerileme" ve "temel depresyon" kavramları, Kreisler'in çocuk psikosomatikğine dair kuramları ve Winnicott, Bion, Debray gibi kuramcılarının erken annelik işlevlerine dair görüşleri bu çalışmanın teorik zeminini oluşturmuştur.

Araştırmada, nitel yöntem kullanılarak 25-35 yaşları arasında, ilk gebeliğinden dünyaya gelen ve süt alerjisi tanısı almış bebeği olan 10 kadın ile görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin yanı sıra, projektif değerlendirme araçları olarak Rorschach testi (Fransız Okulu yorumuyla) ve Tematik Algı Testi (TAT) uygulanmıştır. Veriler, Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA) ve Tümevarımsal Tematik Analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir.

Çalışma bulgularında, annelerin anneliği çoğunlukla idealize ettikleri, ikircikli duygular yaşadıkları, yeterli hissedemedikleri ancak hastalık tanısı sonrasında annelik rollerini daha kolay içselleştirebildikleri görülmüştür. Travmatik doğum hikayeleri, annesel bakım eksikliği ve kuşaklar arası aktarımlar; annelerin ruhsal işleyişinde belirleyici temalar olarak öne çıkmıştır. Projektif testlerde yoğun kaygı, bütünleşmemiş kadın temsilleri, yansıtılmalı özdeşim, idealizasyon, bölme ve inkâr gibi savunmalar; annelerin zihinselleştirme kapasitesinin sınırlı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, alerjik nesne ilişkisi içinde ötekiyle füzyonel bir bütünlük arayışının sürdüğü gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, süt alerjisinin yalnızca bir çocuk hastalığı değil, anne-bebek ilişkisinin ve anneliğin ruhsal gelişiminin şekillendiği bir alanda simgesel bir işlev üstlendiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, alerjik semptomların bir tür psikosomatik iletişim biçimi olduğu ve annenin ruhsal yapısı ile erken çocukluk yaşantılarının

etkilerini taşıdığı değerlendirilmektedir. Çalışma, hem psikosomatik kuram hem de klinik pediatri ve perinatal ruh sağlığı alanları için önemli katkılar sunmakta; doğum sonrası annelik deneyiminin desteklenmesinin gerekliliğine işaret etmektedir.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION OF THE EXPERIENCES OF MOTHERS WITH A BABY DIAGNOSED WITH MILK ALLERGY ACCORDING TO THE PSYCHOANALYTIC AND INTERPRETIVE PHENOMENOLOGICAL APPROACH

BETÜL SAĞLAM

This study aims to explore and interpret the motherhood experiences of mothers in Turkey whose babies (aged 0–18 months) have been diagnosed with milk allergy, within the framework of psychoanalytic theory. The effects of milk allergy on mothers' daily caregiving routines and psychological structures are analyzed through cultural and mythological symbolisms. In Turkish, the word “süt” (milk), derived from the root “su” (water), carries multilayered meanings such as life, healing, and nourishment, whereas milk allergy is conceptualized as a bodily reaction contradicting these symbolic meanings.

Although cow's milk protein allergy is observed in 2.5% to 10% of infants in developed countries, it is the second most common food allergy in Turkey. Despite generally favorable prognoses, the condition can persist until school age and has been associated with various allergic disorders such as atopic dermatitis, asthma, and anaphylaxis. Furthermore, studies have linked milk allergy to psychiatric symptoms including attention deficit, verbal expression delays, and emotional dysregulation.

High levels of anxiety, depression, and post-traumatic stress symptoms have been observed, particularly in mothers of allergic children.

Within the psychoanalytic psychosomatic framework, these symptoms are regarded as somatic expressions of repressed or unrepresented experiences. Foundational psychoanalytic concepts by Freud, Pierre Marty's notions such as "operational thinking," "somatic regression," and "essential depression," as well as the theoretical contributions of Kreisler, Winnicott, Bion, and Debray on early maternal functions, constitute the theoretical backbone of this study.

Using a qualitative method, the study involved interviews with 10 mothers aged 25–35, each of whom had given birth to her first child diagnosed with milk allergy. In addition to semi-structured interviews, projective tests including the Rorschach (interpreted according to the French School) and the Thematic Apperception Test (TAT) were administered. Data were analyzed using Interpretative Phenomenological Analysis (IPA) and Inductive Thematic Analysis.

Findings indicate that while mothers often idealize motherhood, they also experience ambivalent emotions, feelings of inadequacy, and guilt. However, receiving the diagnosis seems to facilitate the internalization of the maternal role. Themes such as traumatic birth stories, maternal care deficiencies, and intergenerational transmissions have emerged as determining factors in mothers' psychic structures. Projective tests revealed intense anxiety, fragmented female representations, and defense mechanisms such as projective identification, idealization, splitting, and denial—highlighting limited capacities for mentalization. Moreover, the allergic object relations pattern suggests a continued search for fusional unity with the other.

In conclusion, milk allergy is not merely a childhood illness but functions symbolically within the domain of mother–infant relationships and the psychical development of motherhood. Allergic symptoms may serve as a form of psychosomatic communication that reflects the mother’s early relational experiences and psychic organization. This study contributes to the fields of psychosomatic theory, clinical pediatrics, and perinatal mental health, emphasizing the necessity of supporting maternal experiences in the postpartum period.

Keywords: milk allergy, motherhoodexperiences, ilnessexperiences, psychosomatic, ifa

ÖNSÖZ

Erken dönemde bebek tamamen psikosomatiktir. Bütün arzularını, nefretlerini, sıkıntılarını, korkularını ve mutluluğunu bedensel olarak yaşar. Hayatında meydana gelen herhangi bir değişiklik, uyku ve açlık sorunları ile sonuçlanır, bir yeri acıdığında veya ağrıdığında bütün bedeniyle ağlar. Zihinsel tasarımlar, düşünceler ve bilinçdışı deneyimler kişinin ruhsal alanını oluşturmaya başlar. Dil geliştikçe, ruhsal olanın ifadesi yeni yollar bulur.

Yeni doğanın gereksinimlerini karşılamak için "uyarım kalkanı işlevi" olmadığı bilinmektedir. Bebeğin ilk yıllarında, anne uyarım kalkanı görevini üstlenir. Anne, bebeğin iç ve dış uyaranları anlamlandırabilmesini sağlarken aynı zamanda onu bu uyaranlara karşı korur. Bebek de bu süreç boyunca ihtiyaçlarını karşılamayı öğrenecektir. Ancak hayatta karşılaşılan zorluklar, ruhsal örselenmeler, anlaşmazlıklar ve daha birçok şey, ruhsal işleyişin bu doğal devinimini ters yönde etkileyebilir. Bazen ruhsal işleyiş o kadar bozulur ki adeta çocukluk yıllarında bir gerileme yaşanır ve bedensel işlevler ve hastalıklar ortaya çıkmaya başlar.

Parman (2005)'ın aktardığı üzere "Çocuk psikosomatiği tedavi edici öneminin yanı sıra erişkin yaşamın psikosomatik hastalıklarının önlenmesinde rolü açısından çok önemlidir." Kreisler (1985)'in bebeklik ve çocukluk döneminde görülen psikosomatik hastalıklar sınıflandırmasında alerji hastalıkları da yer almaktadır. Bu çalışma daha önce alanyazında süt alerjisi ruhsal bir bağlamda ele alınmamasından yola çıkarak tasarlanmıştır. Winnicott(1960)'ın annesiz bebek düşünelemeyeceği ifadesi ile yola çıkılarak bebeğinde süt alerjisi tanısı olan annelerin, ruhsal

işleyişlerinin, annelik ve hastalık deneyimlerinin incelenmesi ile bu çalışmanın alanyazına katkı sağlaması ve koruyucu / önleyici tedavilere ışık tutması arzulanmıştır.

Bu tez süresince TÜBİTAK 2211 Yurt içi Burs Programı'ndan aldığım destek için ve ayrıca 1002-B programı 223K790 proje numarası ile tezime maddi destek sağlayan TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

Beş yılın nasıl geçtiği hakkında “belki anlatsam roman olur” klişesini kullansam yerinde olacaktır ancak söz öncesi dönemdeki bebeklerin, annelerinin ve kendi hikayemin içinde bu tezle sürecin nihayete ermesinin mutluluğunu yaşıyorum. Bu sayfada özellikle bu süreçte benim kendi öykümde yer edinerek desteklerini eksik etmeyen dostlarıma ve hocalarıma teşekkür etmek istiyorum.

Bu tezin öyküsünde saygıdeğer, biricik danışmanım A. Elif Yavuz Sever olmasa bu tez nasıl olurdu tahayyül edemiyorum; her zaman ilgisini, vaktini, bilgisini ve nihayetinde bu inişli çıkışlı süreçte desteğini hep bildim. Çok müteşekkirim. Doktorayı kendi öykümde yeni bir dili öğrenme sürecine benzetiyorum. Bu süreçte hem oda arkadaşım hem yöntem açısından tezime ışık olan sevgili Göklem Tekdemir hocama teşekkürü borç bilirim. Tez komitemde yer alan sevgili Neslihan Zabcı hocama sürece olan teorik desteği için ayrıca teşekkür ederim.

Oda arkadaşlarım sevgili Furkan Erdoğan ve Canan Çelikadam, 239'da kalorifer başında cam kenarında, çiçeklerimizi büyütürken büyüdü bu tez, iyi ki yan yanaydık. Asistan arkadaşlarım sevgili Hilal Kotan, Elif Orakçı, Melike Yaşar sizinle anımlanan, kolaylaşan ve çokça keyiflenen anlar paylaştık. Hepinize varlığınız için teşekkür ederim.

Uzak mesafeden doktora arkadaşım da olan sevgili Aslıhan Ataman, mesafeler engel değil tez sürecimde de paylaştığımız için çok mutluyum. Lisans derslerinden bugünlere devam eden desteğiniz için sevgili Şeyma Köse, Hazal Sezen ve Süeda Tunçak’a ayrıca teşekkür ederim.

Canım ailem iyi ki varsınız, maddi manevi desteğiniz ve şartlar ne olursa olsun yanımda olduğunuz için her birinize kucak dolusu teşekkür ile...

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	v
TEŞEKKÜR.....	
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNCEL ÇALIŞMALARDA SÜT ALERJİSİ

1.1. Bir Besin Alerjisi Olarak Süt Alerjisi.....	3
1.2. Farklı Disiplinlerde Süt Alerjisi ile İlgili İlişkili Faktörler.....	4
1.2.1. Çocuklarda Psikiyatrik Belirtiler ve Davranışsal Yansımalar.....	5
1.2.2. Ebeveynlerde Anksiyete, Depresyon ve Travma Tepkileri.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

PSİKANALİTİK PSİKOSOMATİK KURAM VE ÇOCUK PSİKOSOMATIĞI

2.1. Psikanalitik Psikosomatik Kuram.....	8
2.1.1. Sigmund Freud ve Psikosomatik Kuram.....	8
2.1.2 Pierre Marty ve Paris Psikosomatik Okulu Görüşleri.....	11
2.2. Psikanalitik Kuramda Çocuk Psikosomatığı: Kuramsal Modeller ve Klinik Gözlemler.....	11
2.2.1. Pierre Marty ve Paris Psikosomatik Okulu'nda Çocuk Psikosomatığı.....	12

2.2.2. Lévon Kreisler: Çocuklarda Psikosomatik Hastalıkların Sınıflandırılması ve Çocuk Psikosomatiği Yaklaşımı.....	15
2.2.3. René Spitz: Bebeğin Ruhsal Gelişim Evreleri ve Hastalanması.....	18
2.2.4. Rosine Debray: Uyarı Kalkanı Eksikliği ve Sembolleştirme Sorunu.....	19
2.2.5. Michel Fain: Sevgilinin Sansürü ve Erotizasyonun Bastırılması.....	19
2.2.6. Gérard Szwec: Kendini Sakinleştirme Yöntemlerinin Eksikliği.....	19
2.3. Alerjik Nesne İlişkisi ve Zihinselleştirme.....	19

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERKEN DÖNEMDE ANNESEL BAKIM İŞLEVİ

3.1. Wilfred Bion – Kapsayıcılık İşlevi	22
3.2. Rosine Debray – Uyarı Kalkanı ve Deri İşlevi.....	24
3.3. D. W. Winnicott – Geçiş Alanı ve Geçiş Nesnesi.....	27

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PSİKANALİTİK KURAMDA ANNENİN RUHSALLIĞINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

4.1. Gebelik ve Annelik Arzusu.....	31
4.2. Ruhsal Saydamlık ve Birincil Annelik Meşguliyeti.....	31
4.3. Sanal Nesne İlişkisi ve Psikosomatik Çekirdek.....	34
4.4. Bebeklerde Alerjiye Psikosomatik Yaklaşımı Temel Alan Bu Çalışmanın Amacı ve Hipotezleri.....	35

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

5.1. Katılımcıların Özellikler.....	40
-------------------------------------	----

5.2.Çalışmada Kullanılan Materyaller.....	42
5.3.İşlem.....	46

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR

6.1.Projektif Test Bulguları.....	53
6.1.1 Klinik Ön görüşme – Tematik Analiz Bulguları.....	66
6.1.2. Rorschach ve T.A.T. Bulguları.....	76
6.2.Refleksivite.....	100
6.3.Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz Bulguları.....	101
TARTIŞMA.....	148
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	176
KAYNAKÇA.....	179
EKLER.....	185

GİRİŞ

Süt kelimesi, Türkçede “su/suv/sud/sut/süt” ve “sus” kökünden türeyen bir yapıya sahiptir. Bu köken, sütü “su” ile ilişkilendirir ve “susamak” fiiliyle bağlantılandırır. Dolayısıyla süt, yalnızca bir besin değil; susuzlukla, yaşamla ve arınmayla ilişkili kültürel bir anlam taşır.

Sütün öyküsü, hem Türkçede hem de İngilizcede mitolojik bir temele dayanmaktadır. Yunan mitolojisinde, Tanrıça Hera’nın göğsünden yanlışlıkla dökülen süt damlalarının yere düşerek beyaz zambaklara, göğe yükselerek ise Samanyolu Galaksisi’ne (Milky Way) dönüştüğü anlatılır (Graves, 1955). Bu anlatı, sütün göksel, kutsal ve yaratıcı bir öz taşıdığına dair ortak bir simgesel zemini gösterir.

Benzer bir biçimde, Türk mitolojisinde süt, doğum ve yaşamla doğrudan ilişkilendirilir. Umay Ana, süt gölünde yaşayan, gölden doğmuş bir ruh ve şifa taşıyıcısı kadındır. Bu anlatıya göre, Umay Ana her yeni doğana süt gölünden bir damla taşıyarak onun can bulmasını sağlar, süt bir tür yaşam iksiridir (Ögel, 2003). Bu bağlamda süt, yalnızca fizyolojik değil, ruhsal bir geçişin de sembolü hâline gelir.

Türk halk hekimliği geleneğinde ise süt, yalnızca besleyici değil, aynı zamanda tedavi edici bir madde olarak yer alır. Anadolu’nun birçok yöresinde süt, halk arasında çeşitli hastalıkların iyileştirilmesinde kullanılmıştır. Özellikle göz hastalıkları (arpacık, göz ağrısı, göz kanlanması, göz iltihabı, göz çapaklanması, göz kaşıntısı),

deri hastalıkları (çatlak, leke, uçuk, kabuklanma, kızılca, mantar, pişik, sivilce, tüylenme, yara) ve kulak-burun-boğaz hastalıkları (kulak ağrısı, sarılık, burun tıkanıklığı, hıçkırık, kabakulak) gibi alanlarda sütün çeşitli formlarda tedavi aracı olarak kullanıldığı kaydedilmiştir (Avcıoğlu, 2023).Günlük dilde süt, atasözlerinde ve deyimlerde konuşmalarda şu şekillerde yer alır: ağzı süt kokmak; ananın (anasının) ak sütü gibi (helal olsun); (bir işi birinin) sütüne havale etmek; (çocuğu) süt çalmak; dağ, ovanın süt anasıdır; emdiği (helal) süt haram olmak; emdiği sütü burnundan getirmek; etliye sütlüye karışmamak; helal süt emmek; insanoğlu çiğ süt emmiş; kuşsütü ile beslemek; ortalık sütliman olmak; süt dökmüş kediye dönmek; süt gibi (beyaz); süt ineği gibi sağmak; süt vermek; sütle giren huy canla çıkar; sütlüyü sürüden çıkarmazlar; sütsüz koyun meleyen olur; süttten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer; süttten ağzı yanmak; süttten çıkmış ak kaşık gibi olmak; süttten kesilmek; süttten kesmek; süttüne kalmak; tekeden süt çıkarmak (TDK, 2024).

Hem toplumsal hem de evrensel olan konumu ile “süte dair konuştuklarımız süt miti değil mi?” sorusunu getirmektedir. Süt yaşamın başlangıcı, galaksinin kaynağı, hastalıkların devası, günlük dilde de besleyiciliğin, eksizliğin yanı sıra “temizlik, saflık” kelimeleri ile çağrışmaktadır. Mitolojiye dönersek, Umay Ana’nın süt gölünden bir ruh olarak can veren olması ise tümgüçlülüğü akla getirirken ve bu kadar hayat veren, tedavi eden, galaksiyi oluşturan süt ve süt çocuğunun ilişkisi de mitolojide olduğu gibi büyüsel bir konumda yer alır. Winnicott (1960)’un ifadesi ile erken dönemde bebeğin ihtiyaçları bebeğin arzusuna paralel bir şekilde hemen o anda karşılanır.

Süt alerjisi ise yaşamın ilk aylarında başlayan ilerleyen dönemlerde genel olarak bakıldığında, prognozu iyi olan bir hastalıktır, çocukların %80-90'ında 3 yaşından önce tolerans gelişir. Bununla birlikte, okul çağına kadar devam edebilir ve astım, rinokonjonktivit ve atopik dermatit gibi diğer alerjik hastalıkların daha sonraki gelişimi ile ve ayrıca tekrarlayan karın ağrısı ve psikiyatrik bozukluklar gibi diğer hastalık belirtileri ile ilişkili olabilir. (Topal ve ark., 2016). Ayrıca alandaki çalışmalar oldukça kısıtlı olsa da süt alerjisi tanısı olan çocukların sözel ifade becerilerinin yaşlıtlarına göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Yost, 1999).

Debray (2005), bebeğin gerilimlerinin düzenlenmesinin temelinde annenin “uyarım kalkanı” işlevinin öneminden bahsetmektedir. Bu işlev, hamileliğin başından beri aktiftir ve ilk ilişkilerinin merkezinde yer almaktadır. Eğer bu işlev yeterince gerçekleşemezse, bir başka deyişle ayrıcalıklı nesnelere erken yatırımın oluşturduğu düzenleyici eksen kurulmadığında, kaygıya ve çatışmalara yetersiz bir dayanma gücünün göstergesi olarak bedensel dışavurumlar söz konusu olabilmektedir. Erken dönemde annenin ruhsallığının, annesel işlev ve bebeğin somatizasyonu için önemli bir yerde olduğu görülmektedir.

Mevcut literatür incelendiğinde, süt alerjisinin bir hastalık olarak yaygınlığı ve ilişkili olduğu psikiyatrik tanılara dair çalışmalar görülmüştür ancak hastalığın bir deneyimleyeni de olan annelerin hastalığı anlamlandırma ve deneyimleme süreçlerine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır. Multidisipliner alanyazında bilinç düzeyinde yapılan görüşmelerin iki farklı analiz ile ele alınması ve bilinçdışı malzemenin projektif testlerle incelenmesi ile birlikte, yöntem çeşitliliği bağlamında çalışmanın özgün olduğu bir noktadır.

Bu alışmada Türkiye’de yaşayan, 0-18 ay içinde süt alerjisi tanısı olan bebeklerin annelerinin annelik deneyimlerinin anlamlandırılması, alerji hastalığının bakım verenin günlük rutin deneyimleri üstünden analiz edilmesi ve annelerin ruhsal yapılarının psikanalitik kuram bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNCEL ÇALIŞMALARDA SÜT ALERJİSİ

1.1. Bir Besin Alerjisi Olarak Süt Alerjisinin Yaygınlığı

Birleşik Krallık'ta yapılan farklı çalışmalarda besin alerjisi belirtilerinin bir yaşında %4; üç yaşında %5-6 ve altı yaşında ise %2.5 oranında prevelansa sahip olduğunu belirlemişlerdir. Danimarka'da 18. ayda gıda allerjisi prevelansı %3.6, 72. ayda ise %1.2 oranında görüldüğü belirtilmektedir. Prescott ve arkadaşları (2013) tahmini gıda alerjisi oranı İsveç, Fransa, Japonya ve Tayvan'da %2.5-5 arasında değiştiğini, Finlandiya ve Kanada gibi gelişmiş ülkelerde ise neredeyse %10'a kadar yükseldiğini bildirmektedir. Türkiye'de de besin alerjisi sıklığı dünyadaki oranlar ile benzerlik gösterirken, çocukluk çağında en sık rastlanan gıda alerjenlerinin yumurta (%57.8), inek sütü (%55.9), fındık (%21.9), fıstık (%11.7), ceviz (%7.6), mercimek (%7.0), buğday (%5.7) ve et (%5.7) olduğu belirtilmektedir (Özeflanili, 2018).

Besin alerjisi bulguları ile zaman içinde atopik dermatit, astım ve anaflaksinin gelişebildiği görülmektedir. Atopik dermatit, diğer adıyla egzama ilk altı ayda bebeklerin %45'ini, bir yaş öncesi %60'ını ve beş yaşından önce ise çocukların %85'ini etkilemektedir. Besin alerjisi ile gelişen atopik dermatitin ilerleyen dönemde

alerjik rinit ve astım gelişimiyle seyretmesi atopik yürüyüş olarak tanımlanmaktadır. Başlangıçta hızlı ve ölümüne neden olabilecek ciddi bir alerjik reaksiyon anlamına gelen anafilaksi ve eşlik eden gıda alerjisi son 20 yılda önemli ölçüde artmıştır. Ayrıca besin alerjisi tanısı alan bebeklerin semptomlarının başlangıç yaşının ortalama 3-6 ay süresince olduğu görülmüştür (Özeflanili, 2018).

İnek sütü protein alerjisi bebeklik döneminde en sık görülen alerjenlerdendir ve yapılan çalışmalarda popülasyonun %2-3'ünü etkilemektedir. Nüfusa dayalı araştırmalar, küçük çocuklarda inek sütü alerjisi prevalansının %1,9 ila %4,9 arasında değiştiğini bildirmektedir. 2008 yılına ait Birleşik Krallık verileri, 1-3 yaş arasındaki çocukların %2,3'ünün süt alerjisinden mustarip olduğunu göstermiştir. (Baghlaf ve Eid, 2021; Özeflanil, 2018; Topal ve ark., 2016)

Genel olarak bakıldığında, inek sütü alerjisinin prognozu iyidir, çocukların %80---90'ında 3 yaşından önce tolerans gelişir. Bununla birlikte, okul çağına kadar devam edebilir ve astım, rinokonjonktivit ve atopik dermatit gibi diğer alerjik hastalıkların daha sonraki gelişimi ile ve ayrıca tekrarlayan karın ağrısı ve psikiyatrik bozukluklar gibi diğer hastalık belirtileri ile ilişkili olabilir. (Topal ve ark., 2016)

1.2. Farklı Disiplinlerde Süt Alerjisi ile İlgili İlişkili Faktörler

Yost (1999), ABD'de erken dönem süt alerjisi tanısı almış olan 3-12 yaş aralığındaki çocukların bilişsel performanslarını, tanı almamış çocuklar ile karşılaştırır. WISC-R değerlendirme sonuçlarına göre, sözel alan becerilerinde iki grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ayrıca bebeklik dönemindeki süt alerjisi geçmişinin, daha sonraki çocukluk döneminde ortalamanın altında zeka ile ilişkili olduğu sonucunu desteklemektedir.

Öte yandan tıbbi çalışmalarda atopik annelerin anne sütünün alerjik olmayanlardan immünolojik olarak farklı olduğunu gösteren veriler bulunmaktadır. Atopik anneler, anne sütünde alerji ile ilişkili sitokin ve kemokinlerin daha yüksek bir düzeyine sahip olma eğilimindedir ve ayrıca bağırsak immün yanıtında gıda bileşenlerine toleransı destekleyen dönüştürücü büyüme faktörü (TGF) β 1 olarak bilinen sitokin düzeyi daha düşüktür. Annenin kolostrumunda(ilk süt) ve anne sütünde normal bir TGF- β 1 seviyesinin, bebeğin anne sütünde karşılaştığı yiyeceklere ve daha sonra formüllere ve katı maddelere toleransını kolaylaştırması muhtemeldir. Kanıtlar, anne atopik olmadığında emzirmenin alerjilere karşı koruyucu olduğunu, ancak alerjik annelerin bebeklerinin emzirme sırasında özellikle gıdalara alerji geliştirme riski altında olabileceğini göstermektedir (Jones ve Kerner, 2012).

İnek sütü protein alerjisi, yalnızca fizyolojik etkileriyle değil, aynı zamanda çocukların ve ebeveynlerin psikolojik sağlığı üzerinde yarattığı etkilerle de dikkat çeken bir immünolojik hastalıktır. Alanyazındaki araştırma sayısı oldukça kısıtlı olsa da son yıllarda pediatrik psikiyatri, alerji ve ebeveynlik çalışmaları, bu alerjinin çocuklarda davranışsal sorunlar, ebeveynlerde ise yüksek düzeyde kaygı, depresyon ve travma belirtileriyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Topal ve ark., 2016; Cano-Cano., 2016; Roduit et al., 2014).

1.2.1. Çocuklarda Psikiyatrik Belirtiler ve Davranışsal Yansımalar

Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), inek sütü intoleransı olan çocuklarda daha sık görülür. Ayrıca DEHB sadece süt alerjisi olan çocuklarda değil, aynı zamanda atopik egzama, astım ve alerjik riniti olan çocuklarda da yaygındır (Yang ve ark., 2018; Topal ve ark., 2016). Çalışmalar, diğer psikiyatrik hastalıkların, örneğin, Bağlanma Bozukluğu, Karşıt Gelme Bozukluğu, Otistik Spektrum Bozukluğu

olduğunu göstermiştir. , Obsesif-Kompulsif Bozukluk ve Tourette sendromu da atopik hastalıklarda sıklıkla görülür (Topal ve ark., 2016; Cano-Cano., 2016).

Cano-Cano ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında, süt alerjisi tanısı konmuş çocukların %65'inde en az bir psikiyatrik tanıya rastlanmıştır; DEHB ve KOKGB semptomlarının ise kontrol grubuna göre anlamlı ölçüde yüksek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, çocukların anneleri çocuklarını daha talepkâr, zor yatışan ve huysuz olarak tanımlamış; bu durum ebeveyn-çocuk etkileşimini olumsuz yönde etkileyerek çocukların davranışsal sorunlarını pekiştirmiştir (Roduit et al., 2014).

1.2.2. Ebeveynlerde Anksiyete, Depresyon ve Travma Tepkileri

Çocuklarında süt alerjisi bulunan ebeveynlerin önemli bir kısmı yüksek düzeyde anksiyete ve stres yaşamakta, özellikle anafilaksi veya rektal kanama gibi ağır semptomlar söz konusu olduğunda bu düzey daha da artmaktadır. Bonaccio ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında, süt alerjisi tanısı alan bebeklerin annelerinde, kontrol grubuna kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek durumluk ve sürekli anksiyete puanlarına rastlanmıştır. Diğer bir çalışmada ise, süt alerjisi olan çocukların ebeveynlerinin %81'inin ciddi düzeyde kaygı yaşadığı ve %42'sinde travma sonrası stres bozukluğu semptomları gözlemlendiği rapor edilmiştir (LeBovidge ve ark., 2020). Türkiye'de yapılan çalışma sayısı çok kısıtlı olmakla birlikte Kara ve arkadaşları (2023), çocuğunda besin alerjisi olduğunu bildiren annelerin anksiyete (%74.4) ve depresyon (%30.4) düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğunu bildirmişlerdir. Bu bulgular, süt alerjisinin sadece çocuğu değil, ebeveyni de doğrudan etkileyen bir sistemik stresör olarak değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

İnek sütü proteinine karşı alerjisi olan bebeklerin anneleri, emzirme sürecinde önemli duygusal zorlanmalar yaşayabilmektedir. Anne sütünden bebeğe geçen süt

proteinleri bazı bebeklerde alerjik reaksiyona neden olduğunda, anneler sıklıkla suçluluk, yetersizlik ve endişe duyguları yaşamakta, bazen de emzirmeyi erken sonlandırmak zorunda kalmaktadır. Baird ve arkadaşlarının (2024) gerçekleştirdiği nitel çalışmada, süt alerjisi tanısı alan bebeklerin anneleri, sağlık profesyonellerinden yeterli rehberlik alamadıklarında yalnızlık ve çaresizlik duygularına kapıldıklarını belirtmiştir. Aynı şekilde, Venter ve Brown (2013), besin alerjilerinin emzirme sürecinde anneler üzerinde oluşturduğu psikolojik yükün, hem anne sağlığı hem de anne-bebek bağlanması üzerinde uzun vadeli etkiler yaratabileceğini vurgulamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

PSİKANALİTİK PSİKOSOMATİK KURAM VE ÇOCUK PSİKOSOMATİĞİ

2.1.Psikanalitik Psikosomatik Görüş

Psikanalitik psikosomatik kuram, bireyin bedensel semptomlarını ruhsal çatışmaların ve temsil edilemeyen deneyimlerin dışavurumu olarak anlamlandırır. Freud'un histeri çözümlemeleriyle başlayan bu zihinsel çizgi, Pierre Marty'nin çalışmalarıyla özellikle temsil eksikliği ve işlemsel düşünce bağlamında yeniden yapılandırılmıştır. Çocukluk dönemi, ruhsal temsil kapasitesinin gelişme sürecinde olması nedeniyle psikosomatik oluşumların özel bir yer tuttuğu evredir (Aisenstein, 2000; Marty, 1966).

2.1.1. Sigmund Freud ve Psikosomatik Görüş

Freud'un çalışmaları psikosomatik alanında doğrudan bir araştırma içermese de, psikopatolojinin diğer alanlarında geliştirdiği teorik araçlar ve çalışmalar, somatik hastalıklarla ilgilenen psikanalistlere gelecekteki araştırmalar için sağlam bir temel sunmaktadır. Freud, günümüzde psikosomatik olarak tanımladığımız alanla ilgilenmemiş olsa da, bedensel durumları sıkça ele almıştır. Fiziksel semptomların incelendiği tüm çalışmaları, dürtü teorileriyle bağlantılıdır. Freud'un eserlerine

bakıldığında, dört tür somatik semptom ayırt edilmektedir (Smadja, 2011): histerik konversiyon semptomları, güncel nevrozun bedensel semptomları, hipokondriye bağlı semptomlar ve yapısal organik hastalıklar.

Histerik Konversiyon Semptomları: Freud'un metapsikolojik modelinde konversiyon semptomları, bastırılmış bilinçdışı temsillerin bedensel semiyotiklere dönüşmesi yoluyla iş görür. Bu bağlamda semptom, yalnızca bir savunma ürünü değil, aynı zamanda bir mnesik sembol olarak bilinçdışı arzuların ve fantezilerin beden aracılığıyla sahnelenmesidir (Freud, 1895/1950). Özellikle biseksüel kimliğe dair bilinçdışı çatışmaların ifadesi olan bu semptomlar, sembolizasyon kapasitesinin varlığına işaret eder. Klinik tabloda ise bu semptomlara genellikle belirgin bir anksiyete eşlik etmez. Freud'a göre, histerik konversiyon semptomlarının ortaya çıkabilmesi için bireyde belirli yapısal koşulların, özellikle de Ödipal dönemin görece tamamlanmışlığını gösteren bir üstbenliğin ve etkili bir bastırma mekanizmasının bulunması gerekir (Freud, 1915a).

Güncel Nevrozlara Ait Somatik Semptomlar: Freud'un "güncel nevrozlar" (Aktuelle Neurosen) olarak adlandırdığı semptomlar sınıfı, fizyolojik sistemlerin işlevsel bozukluklarına dayanan ve sembolik düzeyde anlam taşımayan bedensel yakınmalardır. Bu semptomlar arasında kalp çarpıntısı, mide spazmları ve solunum bozuklukları gibi belirtiler yer alır (Freud, 1895/1950). Klinik olarak anksiyete ile sıkı bir ilişki içerisindedirler. Freud bu tür belirtileri, bastırma sürecinin başarısız olduğu ya da hiç devreye girmediği durumlarda ortaya çıkan, doğrudan dürtü gerilimlerinin boşalımı olarak değerlendirir. Bu modelde, organların hem kendini koruma dürtüleriyle hem de cinsel dürtülerle ilişkili olduğu ve bu iki eksen arasındaki

denge-sizliklerin bedensel işlev bozukluklarına neden olabileceği belirtilir (Freud, 1905/2001).

Hipokondriyak Semptomlar: Hipokondri Freud tarafından, narsisistik libidonun zihinsel temsil düzleminde yeterince işlenememesi sonucu ortaya çıkan bir bedensel yatırım bozukluğu olarak ele alınır. Bu durumda libido, dışsal nesnelere değil, benliğe ve dolayısıyla bedene yönelir (Freud, 1914). Hipokondriyak belirtiler çoğunlukla organik bir dayanağı olmayan, yoğun beden algısına eşlik eden şikâyetlerden oluşur. Freud'a göre bu semptomlar, narsisistik düzlemde libido yatırımlarının organlara yöneltilmesiyle ortaya çıkar ve bu yönelim, oto-erotik düzeydeki bir eksikliğin inkârı biçiminde iş görür. Bu yönüyle hipokondri, psikotik yapı ile sınırdaki bir konumda değerlendirilebilir (Freud, 1915b).

Organik Hastalıklar ve Psikosomatik Perspektif: Freud'un organik hastalıklara dair yaklaşımı çift düzeyli bir model önerir. Birinci düzeyde, halihazırda ortaya çıkmış bir somatik hastalık durumunda, libidinal yatırımların hastalıklı organa yönlendirilmesiyle oluşan narsisistik gerileme söz konusudur. Bu durumda birey, nesne ilişkilerinden çekilerek libidoyu bedene – özellikle hastalıklı organa – yatırır (Freud, 1917/2001). Bu süreçte hastalık, kişinin libidinal ekonomisinde yeniden yapılanmaya yol açar. Freud bu görüşünü, özellikle Ferenczi'nin nevrotik belirtiler ile somatik durumlar arasındaki geçişkenliğe dair gözlemlerinden etkilenerek geliştirmiştir (Ferenczi, 1919/1980).

İkinci düzeyde ise Freud, organik hastalıkların bizzat oluşumunun açıklamasını, ikinci dürtü teorisi bağlamında yaşam ve ölüm dürtüleri arasındaki dinamik etkileşim üzerinden yapar. Bu bağlamda, uzun süreli dürtüsel bozulmalar ve çatışmalar, bedensel düzeyde işlev bozukluklarına ve organik patolojilere yol açabilir

(Freud, 1920/1955). Ölüm dürtüsünün beden üzerindeki etkileri, hem doğrudan yıkımsal süreçlerle hem de dolaylı olarak bağışıklık ve homeostatik işlevler üzerinde etkili olabilir.

Ruhsal ve Bedensel Patoloji Arasındaki Geçişkenlik: Freud, zihinsel ve bedensel patolojiler arasındaki ilişkinin her zaman doğrudan bir nedensellik çerçevesinde değerlendirilemeyeceğini vurgular. Örneğin, bir travmatik nevrozun fiziksel bir hastalık atağıyla çakışmaması ya da bir organik hastalığın nevrotik semptomları geçici olarak ortadan kaldırması gibi durumlar, bu iki düzlem arasında paradoksal ilişkilerin varlığına işaret eder (Freud, 1926/1959). Bu geçişkenlik, aynı zamanda bireyin mazoşistik yapısının ve içsel dürtü düzenlemelerinin ruhsal ve bedensel sistemlerde nasıl dışa vurulduğuna dair ipuçları sunar.

2.1.2. Paris Psikosomatik Enstitüsü ve Pierre Marty

Paris Psikosomatik Okulu, 1940'ların sonlarında Pierre Marty, Michel Fain, Michel de M'Uzan ve Christian David'in katkılarıyla yapılandırılmıştır. Bu okul kapsamında geliştirilen kuramsal yaklaşımlarda, psikosomatik belirtiler psikanalitik kuram bağlamında özgün kavramlarla ele alınmıştır (Smadja, 2011; Marty, 1990).

Nevrotik Savunma Yetersizliği ve Somatik Gerileme: Psikosomatik belirtilerin, nevrotik savunma mekanizmalarının yetersizliği nedeniyle sembolik içerikten yoksun ikame oluşumlar olarak ortaya çıktığı ileri sürülmüştür. Bu belirtilerde, psikanalitik anlamda anlamlandırılabilir temsillerin yer almadığı belirtilmiştir. Ayrıca Marty (1966) tarafından “somatik gerileme” kavramı ortaya atılmış ve bu süreç, dürtüsel enerjilerin zihinsel temsillere dönüştürülemeden doğrudan beden düzeyine yönelmesi biçiminde tanımlanmıştır.

Psikosomatik Soruşturma: 1960'lı yıllarda P. Marty, M. de M'Uzan ve C. David tarafından yürütülen çalışmalar aracılığıyla psikosomatik alan, psikanaliz içinde özgün bir disiplin hâline getirilmiştir. Bu bağlamda işlemsel düşünce, nesnesiz depresyon ve yansıtma yineleme gibi özgül klinik kavramlar tanımlanmıştır (Marty & de M'Uzan, 1963).

Psikosomatik Ekonomiye Dayalı Yeni Yaklaşım: Paris Okulu tarafından, psikosomatik olguların ekonomik bir model çerçevesinde ele alınması önerilmiştir. Ruhsal üretimlerin semptomlardan davranışlara ve somatizasyona kadar uzanan bir süreklilik içinde dönüştüğü savunulmuştur. Bu yaklaşımda, Marty (1990), psikosomatik ekonomiyi yaşam ve ölüm dürtülerinin karşılıklı etkileşimi üzerinden açıklamış; Fain (akt. Marty, 1990), somatizasyonu erken dönem travmatik ilişkilerin bir sonucu olarak değerlendirmiştir.

Psikosomatik Hastalarda Psikanalitik Yaklaşım: Psikanalitik bakış açısıyla, psikosomatik hastalıkların anlaşılmasında başlangıç noktasından çok, bireyin ruhsal işleyişinde gerçekleşen somatizasyon sürecine odaklanılmıştır. Somatizasyon, ruhsal çatışmaların ve temsil edilemeyen deneyimlerin bedensel düzeyde dışavurulması olarak değerlendirilmiştir. Klinik çerçevede bu süreç, psikanalist ile hasta arasında kurulan ilişkinin niteliğine bağlı olarak şekillenmektedir (Marty, 1980).

Zihinselleştirme ve Yapısal Değerlendirme: Zihinselleştirme, bireyin içsel temsiller üretme ve düşlemsel faaliyetleri sürdürebilme kapasitesini ifade etmektedir. Marty (1990) tarafından zihinselleştirme üç temel ölçüte göre değerlendirilmiştir: derinlik (temsillerin geçmiş yaşantılarla ilişkili katmanlaşması), akışkanlık (zaman içinde temsil dolaşımı) ve kalıcılık (temsillerin bilinç düzeyinde yeniden

erişilebilirliği). Temsil etkinliğinin haz ilkesine mi yoksa otomatik tekrara mı dayandığı da ayrıca ele alınmıştır.

Regresyon Yoluyla Somatizasyon: Zihinsel işleyişi görece korunmuş bireylerde gözlenen bu somatizasyon biçimi, geri dönüşlü ve sınırlı bedensel semptomlarla karakterize edilmektedir. Astım, baş ağrısı, sırt ağrısı ya da hipertansiyon gibi belirtiler bu gruba örnek teşkil etmektedir. Bu durumda zihinselleştirme kapasitesinin büyük ölçüde sürdürüldüğü kabul edilmiştir. Marty (1980), bu durumu zihinsel işleyişin geçici düzensizliği olarak adlandırmıştır.

Zihinsel İşleyişin Düzensizliği: Zihinsel işleyişteki geçici dalgalanmaların, sapkın davranışlar, hafif düzeyde somatizasyonlar ya da yüceltme biçiminde dışavurulduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda libido yüklenimi, psişik sistem tarafından taşınmadığında bedensel düzeye gerilemekte ve bu düzlemde çeşitli semptomlarla kendini göstermektedir. Ancak bu süreç genellikle geçici olup, psişik denge yeniden kurulabilmektedir (Marty, 1990).

Dürtüsel Ayırışma Yoluyla Somatizasyon: Nevrotik olmayan benlik yapılarında ya da erken dönem narsisistik yaralanmalara maruz kalmış bireylerde gözlenen bu süreç, ciddi ve kalıcı bedensel patolojilere yol açabilmektedir. Otoimmün hastalıklar ve bazı kanser türleri, bu tür somatizasyonun klinik örnekleri arasında yer almaktadır. Zihinselleştirme kapasitesinin yapısal olarak bozulması, dürtüsel ayırışmaya ve temsil süreçlerinin çökmesine neden olmaktadır (Marty, 1980).

Temel Depresyon: Marty (1980) tarafından tanımlanan temel depresyon, belirgin bir semptomatik görünüm taşımamakta; suçluluk, kendini suçlama ya da belirgin melankolik içerik içermemektedir. Bu durum, yaşam enerjisindeki azalma ve ölüm dürtüsünün ruhsal yapı içerisinde simgeselleştirilememesiyle ilişkilendirilmiştir.

İşlemsel Düşünce: İşlemsel düşünce, düşlem eksikliğiyle karakterize edilen ve bireyin olayları duygusal ya da sembolik bağlamlardan bağımsız olarak değerlendirdiği bir bilişsel işleyiş biçimidir. Bu durumun, travmatik uyarıcılara karşı geliştirilen bir savunma mekanizması olarak işlev gördüğü öne sürülmüştür (Marty & de M'Uzan, 1963).

İdeal Benlik: İdeal benlik, Marty tarafından narsisistik olarak yapılandırılmış, aşırı taleplerde bulunan ve her şeye kadir bir içsel figür olarak tanımlanmıştır. Bu yapı, ruhsal ya da bedensel bütünlüğün tehdit altında olduğu durumlarda bir savunma işlevi görmektedir; ancak işlemsel yaşam ile birleştiğinde ruhsal metabolizma üzerinde yıkıcı etkiler yaratma potansiyeli taşımaktadır (Marty, 1980).

2.2. Psikanalitik Kuramda Çocuk Psikosomatigi: Kuramsal Modeller ve Klinik Gözlemler

Parman'a (2005) göre "çocuk psikosomatigi tedavi edici öneminin yanı sıra erişkin yaşamın psikosomatik hastalıklarının önlenmesinde rolü açısından çok önemlidir" (ss. 28). Başka bir deyişle, erken dönemde başlayan bir psikosomatik tablo ruhsal olarak çalışılmazsa yaşamın diğer dönemlerinde yeniden ortaya çıkmaktadır. Çocuk psikosomatigi, psikanalitik kuram içinde erken dönem nesne ilişkileri, zihinsel temsil kapasitesi ve duygulanım düzenleme becerilerinin gelişmemesiyle ortaya çıkan bedensel semptomların anlamlandırılmasına odaklanan özel bir alandır. Aşağıda bu alana katkı sunan önemli kuramcılarının özgün kavramları, klinik gözlemleri ve teorik açıklamaları detaylandırılmıştır.

2.2.1. Pierre Marty ve Paris Psikosomatik Okulu'nda Çocuk Psikosomatigi

Pierre Marty tarafından geliştirilen zihinselleştirme, işlemsel düşünce ve psikosomatik ekonomi kavramları, çocukluk döneminde ortaya çıkan psikosomatik bozuklukların yapısal temellerini anlamada önemli araçlar sunmaktadır. Marty (1990), zihinselleştirme kapasitesinin gelişmemesi durumunda dürtüsel enerjilerin doğrudan beden düzeyine yöneldiğini ve bu durumun çeşitli somatik semptomlarla sonuçlandığını ileri sürmüştür.

Çocukluk döneminde, özellikle ilk üç yılda nesneyle kurulan ilişkinin niteliği psikosomatik yapının gelişiminde belirleyici olarak kabul edilmektedir. Anne-bebek ilişkisinde yeterince destekleyici bir yansıtma kapasitesi bulunmadığında ya da aşırı uyaran verildiğinde, çocuğun düşlemsel alanı yeterince yapılandırılmamakta ve bu da işlemsel bir yaşam biçimine neden olabilmektedir (Marty, 1980).

Bu bağlamda Marty, çocuğun ilk ilişkisel düzeninde “mozaik birleştirici anne” (mère mosaïque intégratrice) kavramını ortaya koymuştur. Bu kavram, çocuğun dağınık duyuşsal ve duygusal deneyimlerinin anne tarafından bütünleştirilerek çocuğun zihninde anlamlı temsillere dönüştürülmesini ifade etmektedir. Eğer bu bütünleştirici işlev yeterince sağlanamazsa, çocukta zihinselleştirme kapasitesi gelişmemekte ve somatik düzeye doğru savrulmalar yaşanmaktadır (Marty, 1980; McDougall, 1989).

İşlemsel düşünce ve temel depresyon gibi kavramlar da çocuklarda gözlenen içe çekilme, ifade eksikliği ve semptomsuz çökkünlük hâllerini açıklamak üzere kullanılmaktadır. Bu tür çocuklarda sözel ifade yerine bedensel yakınmaların ön planda olduğu gözlenmektedir.

2.2.2. Lévon Kreisler: Çocuklarda Psikosomatik Hastalıkların Sınıflandırılması ve Çocuk Psikosomatiği Yaklaşımı

Levon Kreisler, Fransız psikosomatik geleneği içerisinde yer alan, Paris Psikosomatik Okulu'nun izinden giden ancak daha çok çocuk psikosomatiği üzerine odaklanan çalışmalarıyla dikkat çeken bir psikanalisttir. Kreisler'in yaklaşımı, Pierre Marty'nin yapısal-ekonomik modelini takip etmekle birlikte, özellikle erken ilişkisel süreçlerin ve gelişimsel faktörlerin psikosomatik örgütlenme üzerindeki belirleyiciliğini ön plana çıkarır (Kreisler, 1999).

Kreisler ve arkadaşlarına (1974) göre, çocuğun zihinsel yapısının henüz olgunlaşmamış olması yani zihinselleştirme yetisinin henüz kazanılmaması ve içsel gerilimlerin, çatışmaların ruhsal olarak işlenememesi somatizasyonun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, erken dönem ilişkilerinin önemi vurgulanmakta ve o dönem bozukluklarının incelenmesinin önemli bir yer teşkil ettiği söylenmektedir. Yetişkin psikosomatik hastaların analizlerinde de, erken dönemde duygulanım eksikliği yaşayanların bu durumu beden ile ifade ettiği görülmektedir.

Kreisler (1980), çocuklarda görülen psikosomatik hastalıkları üç ana başlıkta sınıflandırmıştır: (1) psikosomatik bozukluklar (organik zeminli ama ruhsal çatışmayla şiddetlenen tablolar), (2) psikosomatik sendromlar (semptom grupları), (3) psikosomatik duyarlılık (hastalığa yatkınlık). Bu sınıflandırma, çocuğun organik belirtilerinin ardındaki temsil eksikliklerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Özellikle atopik dermatit, astım ve gastrointestinal hastalıklar gibi durumlarda, anne-çocuk ilişkilerinde duygusal yoksunluk, iletişim eksikliği ve ayrışma sorunlarının etkili olduğunu öne sürmüştür.

Uyarım Denetimi (Sur-stimulation vs. Sous-stimulation)

Kreisler'in kuramında uyarım denetimi, çocuğun erken çevresiyle kurduğu ilişkilerde karşılaştığı duyuşsal, duygusal ve ilişkisel uyarımların miktarına ve

niteliğine gönderme yapar. Uyarımın fazla olması (sur-stimulation) ya da eksik kalması (sous-stimulation), çocuğun içsel temsil sistemlerinin gelişimini doğrudan etkiler.

Aşırı uyarım durumunda çocuk, kendini regüle edemeyeceği düzeyde duygusal ve duygusal yüke maruz kalır; bu durum, ruhsal organizasyonun savunmaya çekilmesine ve bedensel yollarla dışavuruma yönelmesine neden olabilir. Öte yandan, uyarımın yetersiz olduğu koşullarda ise yeterli duygusal yansıtım (mirroring) ve içerik sağlanamaz; bu da zihinsel temsil kapasitesinin gelişmesini engeller (Kreiser et al., 1999).

Her iki durumda da beden, temsilin yerine geçen bir alan hâline gelir. Dolayısıyla psikosomatik belirtiler, temsillerin oluşamaması ya da temsil işlevinin çöktüğü alanlarda ortaya çıkmaktadır. Kreiser'in bu yaklaşımı, Bick'in konteynman kuramı ve Winnicott'un "yeterince iyi anne" nosyonu ile yakınlık göstermektedir.

Paylaşılan Yapı – Ruhsal Organizasyon (Organisation psychique partagée)

Kreiser, çocukluk psikosomatiğini açıklarken "paylaşılan yapı" (structure partagée) ya da daha geniş anlamda ruhsal organizasyon kavramını geliştirmiştir. Bu kavram, bireysel ruhsal işleyişin çocuğun bakım verenle kurduğu erken ilişkisel matriste şekillendiğini öne sürer.

Özellikle yaşamın ilk yıllarında, çocuğun beden algısı, duygusal kodlamaları ve simgesel alanı, anne-baba figürlerinin ruhsal yapılarıyla "paylaşılan bir sistem" içinde yapılandırılır. Bu sistemdeki eksiklikler ya da bozulmalar, çocuğun kendi içsel ruhsal organizasyonunun bütünlüğünü tehdit eder.

Bu bağlamda psikosomatik belirtiler, yalnızca bireysel ruhsallığın bir sonucu değil, aynı zamanda çocuğun içinde büyüdüğü ailevi ve duygusal sistemin semptomatik bir ifadesi olarak ele alınır (Kreiser & Soulé, 1988).

Bu yaklaşım, aynı zamanda psikosomatik ailenin yapısı ve ruhsal bulaşma (contagion psychique) gibi kavramlarla da ilişkilidir; çünkü çocuğun bedensel semptomları, kimi zaman ebeveynin bastırılmış travmaları ya da çözülmemiş yaslarının taşıyıcısı hâline gelir.

Kökensel Psikosomatik Çekirdekler (Noyaux psychosomatiques originaires)

Kreiser, psikosomatik organizasyonun sadece sonradan edinilmiş savunmalarla açıklanamayacağını, bazı durumlarda doğrudan gelişimsel ve ilişkisel kökenlere dayanan çekirdek yapıların bulunduğunu ileri sürmüştür. Bu çekirdekler, çocuklukta yaşanan çok erken travmalar, özdeşim yoksunlukları ya da bakım verenle simbiyotik ilişkinin çözümsüzlüğü gibi durumlarda şekillenmektedir.

Bu durumlarda, ruhsal temsil kapasitesi yeterince oluşmadan bedensel alan, doğrudan bir "temsil aracı" hâline gelir. Bu çekirdeklerin zamanla psikosomatik krizlere, kronik hastalıklara veya yaşam boyu süren fiziksel yakınmalara dönüşebileceği ifade edilmiştir (Kreiser et al., 1999).

Bu kavram, Pierre Marty'nin "psikosomatik eğilim" (tendance psychosomatique) kavramıyla benzerlik göstermektedir; ancak Kreiser'in vurgusu, bu eğilimin doğrudan gelişimsel yapısal eksikliklerden kaynaklandığı yönündedir.

2.2.3. René Spitz: Bebeğin Ruhsal Gelişim Evreleri ve Hastalanması

Spitz (1965), bebeğin ilk yılındaki ruhsal gelişim aşamalarını (ilk gülümseme, yabancı kaygısı, yokluk tepkisi) tanımlamış ve bu evrelerde bakımverenin yokluğunun yalnızca psikolojik değil, bedensel çöküşe de yol açabileceğini göstermiştir. 'Anaklitik

depresyon' olarak tanımladığı durumda çocuklarda kilo kaybı, bağışıklık sisteminde zayıflama, gelişim duraklaması ve hatta ölüm gözlemlenmiştir. Bu hastalanma, ruhsal nesne kaybının bedensel ifadesi olarak kavramsallaştırılmıştır.

2.2.4. Rosine Debray: Uyarı Kalkanı Eksikliği ve Sembolleştirme Sorunu

Debray (1991), çocuğun çevresel uyaranlara karşı yeterli filtreleme kapasitesinin olmayışını 'uyarı kalkanı eksikliği' olarak tanımlamıştır. Bu durumda çocuk, duygusal taşkınlıkları sembolleştirme yerine doğrudan beden üzerinden boşaltmaktadır. Atopik dermatit, irritabl bağırsak sendromu ve tik bozuklukları gibi örneklerde, çocukların duygularını söze dökemediği, bedenin iletişim aracı haline geldiği klinik gözlemlerle açıklanmıştır.

2.2.5. Michel Fain: Sevgilinin Sansürü ve Erotizasyonun Bastırılması

Fain (1971), 'sevgilinin sansürü' (censure de l'amant) kavramıyla, çocukta erotik temsilin gelişmemesi durumunda simgesel düşüncenin yerini bedenin aldığını ileri sürmektedir. Özellikle anneye kurulan birincil ilişkinin duygusal yükü bastırıldığında, çocuk bu gerilimi fiziksel belirtiyeye dönüştürür. Bu durum özellikle iştah bozuklukları ve bağırsak düzensizlikleri gibi örneklerde gözlemlenmiştir.

2.2.6. Gérard Szwec: Kendini Sakinleştirme Yöntemlerinin Eksikliği

Szwec (1997), çocuğun kendi içsel gerilimini yatıştırma yetisinin gelişmemesi durumunda, bedensel yollarla dışavurumun kaçınılmaz hale geldiğini ileri sürer. 'Auto-apaisement' (öz sakinleştirme) becerisi gelişmemiş çocuklarda, tırnak yeme, enürezis, kronik kabızlık gibi semptomlar aracılığıyla içsel dengenin beden üzerinden sağlanmaya çalışıldığı görülür.

2.3. Alerjik Nesne İlişkisi

Marty (1958) tanımladığı alerjik nesne ilişkisinde, libidinal sistemi bir durgunluk sistemi olarak tanımlar; bu sistemde nesne ilişkisinden kaçınma ancak aynı zamanda öteki olmak, aralarında herhangi bir ayırım yapılmadan diğeriyle, o diğeri kişi olarak birleşmektir - öyle ki o kişiyle olan ilişki tamamen çatışmasızdır. Marty'e göre, bu ilk füzyonel ilişkiye yapılan arkaik bir fiksasyondur. Bu fiksasyonun, özneyi ötekinin varlığını olduğu gibi tanımamaya iten biyolojik temelleri de vardır. Alerjik fiksasyonda iki tip regresyon gözlenir: alerjik nesne ilişkisi ve bu çatışmadan kaçınmayı sürdürmeyi başaramazsa öteki ile karışıklık (konfüzyon), alerjik kriz. Bu regresyonlar sınırlıdır ve muhtemelen bir engelin aşılmasına olanak tanıyarak kişiliğin bütün olarak gerilemesine engel olmaktadır. (Szwec, 2006; 2018)

Psikanalitik psikosomatik kuramda "alerjik nesne ilişkisi", özellikle erken dönem anne-bebek ilişkisinin aksaklıklar sonucunda dış dünyanın düşmanca veya istila edici olarak algılanmasına dayanmaktadır. Bu kavram, bedensel belirtilerin (örneğin alerjik tepkiler) ruhsal düzeyde temsil edilemeyen ilişkisel çatışmaların bir ifadesi olabileceğini öne sürmektedir. Alerji, burada hem fiziksel bir tepki hem de "reddedilen bir içsel temsili" bedensel düzeyde dışavurumu olarak görülmektedir (Green, 2000; McDougall, 1989). Alerjik nesne ilişkisi ile hem füzyonel arkaik ilişki hem de reddedilen bir öteki ile olan çatışmalı ilişkinin varlığını tanımlanmaktadır.

“Hayır” demeyeyle ilgili olarak, Marty’ göre tipik alerjik kişi ya hep ya hiç durumundadır. Bu kişiler “hayır” demek zorunda kalmamak için çatışmaya girmezler. İlişkide o derece bir uyum geliştirirler ve birbirlerinden o kadar ayırt edilemez hale gelirler ki, herhangi bir ayrılık fikri bile ortaya çıkmaz. Yaşamın en erken döneminin farklılaşmamış ikilisinde anne figürüne benzemeye başlayan “ev sahibi (host)” bir nesneyle ilişki kurarlar. Nesneye tamamen sadıktırlar ve bu ilişki sona ererse, hemen

bir başkasıyla da aynı türden bir ilişki kurulur. Ancak nesnenin ikili (dyadic) anneden çok farklı olduğu ortaya çıkarsa ve bu nesneyle birleştiği yanılısaması artık sürdürülemezse, yine de “hayır” deme ve çatışmaya katlanma olasılığı yoktur. Bu tür insanlar daha sonra alerjiye dayalı somatizasyon ataklarına bazense, bir öfke nöbetine girebilirler (Szwec, 2018).

Diğer bir deyişle, P. Marty’e göre alerjik özne için tüm çatışmayı inkar etmeye eğilim birincil değildir, doğumdan önce ortaya çıkan bir ilk çatışmadan hareketle örgütlenir; Marty bu ilk çatışmayı fetüs ve annesi arasında sıvısal bir düzeye yerleştirir. Dolayısıyla, önce anne ile sonra onun yerini dolduran nesnelerle tüm çatışmayı inkar eğilimine götüren neden aslında bu ilk çatışmaya karşı duyulan tepkidir. M. Fain’e göre, “alerjik çekirdek, nesne ile tüm ayrılığı inkar etme eğilimi gibi ortaya çıkar; muhtemelen bu eğilim kökenlerini erken bir ayrılıktan alır ve annenin organizması ile biyolojik düzende yaşanır” (Szwec, 2006).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERKEN DÖNEMDE ANNESEL BAKIM İŞLEVİ

McDougall ‘a göre acı, tüm semptomlarımızın ana kaynağı olarak kabul edilir. Asıl mesele şudur: Hangi semptom kendini iyileştirme girişimini daha iyi temsil eder? Her birey içsel olarak böyle bir girişimi sunmanın bir yolunu yaratabilir; bazıları nevroz, diğerleri hezeyan ve hatta psikosomatik hastalıklar geliştirebilir. Psikosomatik hastalıkların psikiyatrik anlayışı ise çok karmaşıktır, bu hastalarda nesnel olarak duyguları sembolize etmede ve sözlü olarak ifade etmede bir zorluk olarak görülebilir. McDougall(1989) yetişkin psikosomatik hastaların ruhsal işleyişini bebeklik dönemindeki işleyişe benzetir:

Bebeklerle çalışan psikosomatisyenlerin çalışmalarını incelemek, yetişkin hastalarımın belirli zamanlarda ruhsal işlevlerinin bebekler gibi olduğunu anlamamı sağladı (Latince "infans", "konuşamayan" anlamına gelir). Bebekler henüz düşünmek için sözcükleri kullanamadıklarından, duygusal acıya yalnızca psikosomatik olarak yanıt verirler. Annelerin dil kodu içinde düşünmesine (ve çoğu annenin sürekli bebekleriyle konuşmasına) rağmen,

bebeğin en eski ruhsal yapıları, vücudun işlevlerinin ve erojen bölgelerin baskın bir rol oynadığı sözsüz "gösterenler" etrafında inşa edilmiştir. Uzun süre annesinden aniden ayrılan veya ani şoka maruz kalan bir bebeğin mide hiperfonksiyonu veya kolit ile tepki vermesine şaşırıyoruz. Bir yetişkin benzer durumlarda sürekli olarak aynı şeyi yaptığında ve ciddi bir hastalığa yol açtığında, dil kullanmayan arkaik bir zihinsel işleyiş biçimiyle karşı karşıya olduğumuz sonucuna varırız.

Psikosomatik kuram, bedensel belirtilerin yalnızca intrapsişik çatışmalardan değil, aynı zamanda gelişimsel ve ilişkisel düzeyde yaşanan yetersizliklerden kaynaklanabileceğini ileri sürer. Bu kuram çerçevesinde, erken çocukluk döneminde anneyle kurulan ilk ilişki, ruhsal aygıtın yapılandırılmasında merkezi bir rol üstlenmektedir. Özellikle simgesel alanın gelişimi, annenin çocuğun duysal ve duygusal deneyimlerini işleyip yeniden düzenlemesiyle mümkün hale gelir (McDougall, 1989; Marty, 1990).

Pierre Marty'ye göre, çocukta zihinsel temsil sistemlerinin gelişebilmesi için anne figürünün "temsil işleyici" (agent de la représentation) rolünü üstlenmesi gerekmektedir. Bu işlev, annenin çocuğun dış dünyadan gelen uyarımlar karşısında yaşadığı gerilimi algılayıp düzenleyerek, bu deneyimleri duygusal ve zihinsel anlamda yapılandırması anlamına gelir. Temsillerin kurulamadığı ya da simgeselleştirilemediği durumlarda, bu enerjiler bedensel düzeye yönelerek somatizasyonla sonuçlanır (Marty, 1980).

Bir annenin yeni doğan bebeğini kendisinin narsistik bir uzantısı olarak görmesi ve bebeğiyle bütünleşmiş hissetmesi normaldir. Bu, bebeğinin sıkıntı durumlarını kendi tarzında yorumlamasına ve sonuç olarak ne hissettiğine veya neye

ihtiyaç duyduğuna karar vermesine izin verir. Aynı şekilde anneler de içgüdüsel olarak bebeklerini bunaltıcı çevresel uyaranların etkisinden korumaya çalışırlar. Ancak bazı anneler, bilinçdışı nedenlerle, bebekliklerini uzun süredir geride bırakmış çocuklarını kendilerinin bir parçası olarak deneyimlemeye devam ederler. Anne ve çocuk arasında çok az olası ruhsal "alan" olduğunda (anne, çocuğunun düşüncelerini, duygularını ve fantezilerini kontrol etmek için endişeli olarak bir ihtiyaç duyduğunda ortaya çıkabilir), o zaman bu yaşamsal alandan yoksun büyüyen çocuk, örgütlenmede zorluk çekebilir kendi psikik gerçekliği ve kendisi için bakım işlevlerini yerine getirmesidir (McDougall, 1989).

Marty (1980), işlemsel düşünceyi, düşlemsel üretimin ve simgesel bağlamanın gelişmediği bir bilişsel işleyiş biçimi olarak tanımlamıştır. Annenin yeterli duygusal yansıtım sağlayamaması durumunda çocuk, dış dünya olaylarını anlamlandırmadan betimleyen, duygusuz ve mekanik bir düşünce tarzı geliştirir. Bu durum, özellikle erken dönemde annenin düşlemsel alanı yapılandırma işlevini yerine getirememesiyle bağlantılı görülmektedir.

Bebek ve anne arasındaki iletişimdeki bu kopukluklar, yaşamın ilk aylarında sıklıkla belirginleşir. Bebekler psikolojik çatışmayı her zaman psikosomatik yollarla ifade ederler; en erken belirtiler nefes almada, sindirimde, boşaltımda ve uyku gibi temel fizyolojik işlevlerden birinde değişiklik olur. Bu hayati fonksiyonların herhangi birinde bebek psikosomatik bozuklukları ortaya çıkabilir. Yetişkin alerjik hastalarda da, yaşamın bu erken döneminde, bozulmuş bir anne-bebek ilişkisi bağlamında alerjik reaksiyonlara eğilim oluşmaya başlayabilmektedir (McDougall, 1989).

Erken dönem annesel bakımın yetersiz olduğu koşullarda çocukta temsil zinciri kesintiye uğrar, ve bu durum psikosomatik organizasyonun temelini oluşturur. Bu

çocuklar daha sonra yaşamlarında somatik hastalıklara daha yatkın hale gelir, çünkü içsel deneyimlerini söze dökmemek, onları beden aracılığıyla ifade etmelerine neden olur. Atopik dermatit, astım, enürezis gibi çocukluk dönemi bedensel rahatsızlıklar, sıklıkla bu bağlamda değerlendirilmiştir (Krystal, 1979; McDougall, 1989).

3.1. Wilfred Bion – Kapsayıcılık İşlevi

Wilfred Bion, psikanalitik kurama özellikle düşüncenin doğası, zihinsel süreçlerin işlenmesi ve annelik işlevi üzerine getirdiği özgün kavramlarla katkı sunmuştur. Bion'un kuramında annelik, yalnızca bir bakım verme işlevi değil, çocuğun ham yaşantılarını anlamlandırabilecek zihinsel bir kap oluşturma süreci olarak düşünülür. Bu kuramsal yapı, özellikle psikosomatik belirtilerin oluşumuna dair açıklamalarda belirleyici bir çerçeve sunar.

Bion'un en temel katkılarından biri olan (α - β öğeleri) modeli, annenin çocuğun zihinsel ve duygusal yaşantılarını içine alıp işlemesini açıklar (Bion, 1962). Bebek, henüz düşünme kapasitesine sahip değildir ve "ham" yaşantılar (beta öğeleri) olarak adlandırılan yoğun duygulanımlar üretir. Annenin bu yaşantıları taşıma, dönüştürme ve bebeğe geri sunma kapasitesi "kapsayıcı işlevi" olarak adlandırılır. Bu süreç yeterince işlemediğinde, çocuk beta öğelerini bedeni aracılığıyla dışavurur; bu da erken dönemde görülen psikosomatik belirtilerle kendini gösterebilir.

Alfa Fonksiyonu ve Ruhsal İşleme

Alfa fonksiyonu, Bion'un düşünce üretiminin temel işlevi olarak tanımladığı yapıdır. Bebek doğası gereği bu işleve sahip değildir; bu nedenle annenin zihinsel olarak onun yaşantılarını alfa öğelerine dönüştürmesi gerekir. Eğer bu dönüşüm

gerçekleşmezse, çocukta bir "düşünce öncesi yaşantı kalıntısı" birikir ve bu içerikler dışavurum bulmak için bedeni kullanır (Bion, 1962). Bu mekanizma, bedensel semptomların bir tür simgesiz taşma olarak anlaşılmasına imkân verir.

Beklenebilirlik ve Ruhsal Tutarlılık

Bion'a göre annenin temel işlevlerinden biri de "beklenebilirlik"tir. Bebek için annenin zihinsel ve duygusal olarak tutarlı olması, onun dünyasının anlamlı hale gelmesini sağlar. Bu süreklilik sağlanamadığında, çocuk dış dünyadan gelen uyarıcıları regüle edemez ve ruhsal bütünlüğü koruyamaz. Bu durum psikosomatik çekirdeğin yapısal zeminini oluşturur. Özellikle annesi depresif ya da kaotik yapıda olan çocuklarda, bu tutarlılık bozulur ve çocuğun bedeni duygulanımın taşıyıcısı haline gelir.

Ruhsal Sindirim ve Annelik

Bion'un kavramsal çerçevesinde annenin işlevi, yalnızca fiziksel değil aynı zamanda ruhsal bir sindirim süreci yürütmektir. Bebek tarafından annesine yansıtılan ham duygular (örneğin korku, huzursuzluk) annenin zihinsel alanında düşünceye dönüştürülmelidir. Bu işlev başarısız olursa, duygular temsil edilemez ve çocuğun içinde kalır ya da beden aracılığıyla ifade edilir. Bu mekanizma, özellikle erken dönem psikosomatik bozuklukların temelinde yatan zihinselleştirme yetersizliğini açıklar (Ogden, 1986).

Anneliğin Ruhsal Çevre Oluşturma Kapasitesi

Bion, annenin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda çocuğun zihinsel gelişimi için gerekli olan bir ruhsal çevre oluşturduğunu savunur. Bu çevre, düşünmenin

doğuşu için gerekli zihinsel mekânı oluşturur. Eğer anne bu alanı sağlayamazsa, çocuğun düşünme yetisi gelişmez ve deneyimler, bedende simgesiz boşalmalar olarak birikir. Bu durum, çocukluk dönemi psikosomatik hastalıkların zihinsel alt yapısını açıklar.

Wilfred Bion'un annelik işlevine dair kuramsal yaklaşımı, çocuğun ruhsal yaşantısının gelişimiyle psikosomatik belirtiler arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırmak için güçlü bir araç sunar. Kapsayıcı işlevinin yetersizliği, alfa işlevinin işlemezliği ve annelikteki ruhsal tutarsızlık, çocuğun bedenini psişik temsilin yerini alacak şekilde kullanmasına neden olur. Bu yaklaşım, çocuk psikosomatiğini hem psikanalitik hem de gelişimsel bir perspektifle ele almayı mümkün kılar.

3.2. Rosine Debray – Uyarı Kalkanı ve Deri İşlevi

Rosine Debray, Fransız psikanalitik psikosomatik geleneği içerisinde özellikle çocuk psikosomatiği alanındaki özgün katkılarıyla tanınır. Debray'ın çalışmaları, Pierre Marty'nin temsil yetersizliği paradigmasına dayanmakla birlikte, çocukluk döneminde anne-bebek ilişkisinin ve bedenin ruhsal temsille örgütlenemediği durumların daha özel formlarına odaklanır. Onun kuramında annelik, yalnızca bakım verme işlevi değil, çocuğun bedeninde ruhsal anlamı taşıyabilecek bir yansıtıcı yapı kurma sorumluluğuyla düşünülür.

Debray (1991), annenin bir uyarı kalkanı işlevi görmesi gerektiğini, dış uyaranların bebeğe doğrudan geçmesini engelleyen bir duygusal filtre oluşturmasının şart olduğunu öne sürmektedir. Bu işlevin eksikliği, özellikle dermatolojik alerjilerde psikosomatik mekanizma olarak tanımlanmaktadır.

Uyarı Kalkanı (Pare-excitation) Eksikliği

Debray'in (1991) en özgün kavramlarından biri, Freud'un uyarı kalkanı (Reizschutz) kavramından esinle geliştirdiği uyarı kalkanı eksikliğidir. Bebekler doğuştan dış dünyadan gelen uyarımlara açık ve korunmasızdır. Normal koşullarda annenin duygusal filtreleme işlevi, bu uyarıların doğrudan içsel çatışmaya ya da bedensel taşkınlığa dönüşmesini engeller. Ancak bu filtreleme işlevinin gelişmemesi ya da anne tarafından yeterince üstlenilmemesi, çocuğun duygusal taşkınlıkları doğrudan bedeni aracılığıyla dışa vurmasına yol açar. Bu durum, atopik dermatit, astım, sindirim sistemi bozuklukları gibi belirtilerle klinikte sıkça gözlemlenmiştir.

Temsilin Gelişiminde Annelik İşlevi

Debray, annenin psikosomatik açıdan işlevini, sadece düzenleyici değil aynı zamanda temsilin taşıyıcısı olarak da tanımlar. Bu çerçevede anne, çocuğun henüz sözlü dile sahip olmadığı dönemde onun duygularını, bedenindeki ifadeleri anlamlandırıp, simgesel düzleme taşıyabilecek bir çevirmen gibi işlev görür. Bu işlev eksik olduğunda, çocuğun zihinsel temsil kapasitesi gelişmez; duygulanım regülasyonu bozulur ve çocuk, yaşantılarını bedensel semptomlarla ifade etmeye başlar (Debray, 1991).

Deri ve Ruhsal Sınır İşlevi

Debray (1991), çocuk psikosomatiğinde özellikle cildin işlevine dikkat çeker. Deri, çocuğun hem dış dünya ile temas noktası hem de iç dünya ile sınır oluşturan bir organdır. Anne, çocuğun bu "ruhsal deri" işlevini kurabilmesi için duygusal kapsayıcılık sağlar. Aksi takdirde, deride meydana gelen atopik belirtiler, annenin

duygusal kapsama işlevini gerçekleştirememesinin bedensel yansımaları olarak ortaya çıkar. Bu anlayış, Anzieu'nün "deri benlik" (moi-peau) kavramı ile de ilişkilidir.

Somatik Yanıt ve Ruhsal Simgeleştirme Bozukluğu

Debray'nin gözlemlerine göre, bazı çocuklar projektif testlerde (örneğin Rorschach, CAT) sembolik anlatım geliştirmekte belirgin zorluk yaşar. Bu çocukların anlatıları, genellikle düz, olaysız ve duygudan yoksundur. Bedensel belirtiler, zihinsel temsil sisteminin yokluğunu doldurmaya çalışan birer "ikame simge" (symbole de substitution) işlevi görür. Bu durumda annelik, simgeleştirme sürecini kolaylaştırıcı ya da engelleyici temel figür haline gelir.

Annelik ve Yansıtıcı İşlevin Yıkımı

Debray (1993)'e göre bazı durumlarda anne, çocuğun ruhsal yaşantısını taşıma, yansıtma ve dönüştürme kapasitesinden yoksun olabilir. Özellikle annenin depresif, travmatize ya da psikososyal olarak baskı altındaki yapılarında bu durum daha yaygındır. Anne, çocuğun duygularını ya da bedensel deneyimlerini yansıtmak yerine bunları ya reddeder ya da kendi kaygısıyla bütünleştirir. Bu durumda çocuk, hem ruhsal hem bedensel düzeyde öz düzenleme becerisi geliştiremez.

Rosine Debray (1993)'in psikosomatik kuramı, çocuğun bedeninde ortaya çıkan semptomları temsil yetersizliği bağlamında anlamlandırır ve annelik işlevini bu temsil sisteminin kurucu ögesi olarak konumlandırır. Annenin yansıtıcı, filtreleyici ve düzenleyici işlevleri yeterince gelişmemişse, çocuk ruhsal yaşantılarını bedeni aracılığıyla dışa vurmak zorunda kalır. Bu anlayış, çocuk psikosomatiği ile annelik temsilleri arasındaki dinamik ilişkiyi kuramsal olarak açığa çıkarmaktadır.

3.3. D. W. Winnicott – Geçiş Alanı ve Geçiş Nesnesi

Winnicott (1960), annenin çevresel yeterliliği ile çocuğun iç dünya gelişimi arasındaki köprüyü vurgulamaktadır. Geçiş nesnesi (transitional object) ve geçiş alanı teorisi, çocuğun dış dünyayla iç dünya arasında bir köprü kurabilmesini sağlar. Bu geçiş gerçekleşmediğinde psikosomatik belirtiler ortaya çıkabilmektedir.

Psikosomatik belirtilerin karmaşık alanı içinde, bağlanmanın da bu tür hastalıkların temelinde olduğu görülmektedir. Bowlby(1969), bebeğin biyolojik ihtiyaçlarını karşılaması gereken anneler ve bebekleri arasındaki bağın önemini vurgular. Bu tür ihtiyaçların ortadan kaldırılması, daha sonra yetişkin bireylerin analitik süreçlerinde tanımlanacak olan belirgin patolojilere neden olabilir. Geçmişlerinde güvenli bir bağlanma modeline sahip çocukların, ihtiyaçlarının karşılanabileceğine inanarak dünyaya karşı olumlu beklentiler geliştirmeleri daha olasıdır; o kadar güvenli olmayan bir modele sahip olanlar dünyaya karşı daha az olumlu beklentiler geliştirebilirler. Anne ve çocuk arasındaki bağın gelişiminde yer alan belirtiler arasında ilgi ve dokunma ihtiyacı en belirgin olanıdır. Cilt temasının önemi, iki grup bebeği karşılaştıran René Spitz'in çalışmasında çok iyi gösterilmiştir (Paulo ve ark., 2006).

Araştırmacılar, çocuğun normal bir gelişim göstermesi için uyarılması gerektiği ve uzun süre fiziksel temastan yoksun kalmanın ölüme bile yol açabileceği sonucuna varmışlardır. Spitz, bu tür bir yoksunluğu “duygusal yoksunluk” olarak adlandırmakta ve bu ihtiyacı karşılamanın en etkili yolunun fiziksel temas sağlamak olduğunu öne sürmektedir (Paulo ve ark., 2006).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PSİKANALİTİK KURAMDA ANNENİN RUHSALLIĞINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

4.1. Gebelik ve Annelik Arzusu

Psikanalitik perinatalite kuramı, gebelik sürecini yalnızca biyolojik değil, yoğun ruhsal temsillerle örülü bir oluş süreci olarak ele alır. Bu bağlamda "annelik arzusu", Lacan'ın eksik ve arzu ilişkisine dayanan özne kuramıyla da kesişerek, kadının hem kendi anneliğiyle hem de kendi annesiyle kurduğu içsel diyalogun yeniden sahnelenmesini içerir (Lévy, 1997). Gebelikteki arzunun kaynağı, yalnızca bir çocuğa sahip olma isteğinden değil, aynı zamanda bir psişik mirasın aktarımı, kadınlık kimliğinin bir biçimde tamamlanması ve bazen de narsistik bütünleşme çabasından gelir (Golse, 2002).

Bazı kadınlar için gebelik, bir eksikliği doldurma arzusu olurken, bazıları için bilinçdışı çatışmaların (örneğin kendi annesine yönelik ambivalansın) çözülmesi ya da yeniden düzenlenmesi anlamına gelir (Apfel & Handel, 1993).

4.2. Ruhsal Saydamlık ve Birincil Annelik Meşguliyeti

Bydlowski (1991) tarafından geliştirilen "ruhsal saydamlık" kavramı, gebelikte bilinçdışı içeriklerin olağandışı ölçüde yüzeye çıktığı bir psikolojik durumu tarif etmektedir. Bu dönemde kadın, kendi annesiyle ilişkisine, çocukluk çatışmalarına ve kendi bedenine dair düşlemsel yapısına daha doğrudan temas eder. Gebeliğin getirdiği

hormonal ve psikosomatik değişiklikler, benliğin sınırlarını geirgenleştirir ve ruhsal çatışmaların semboller ya da rüyalar yoluyla daha açık bir şekilde ifade edilmesine neden olur (Bydlowski, 1991). Bu saydamlık, bazen yaratıcı bir i görüye olanak tanırken, bazen de psikotik sapmaların ya da psikosomatik bozulmaların (rneğin gebelikteki dermatolojik ya da sindirimsel belirtilerin) taşıyıcısı olabilmektedir.

Winnicott'un psikanalitik kuramı, nesne ilişkileri kuramının zgn bir versiyonu olarak, özellikle annenin çocuğun benlik gelişimindeki rolüne vurgu yapar. Winnicott'a göre annelik yalnızca biyolojik bir gerçeklik değil, ruhsal bir işlevdir. Bu işlevin çocuğun i dünya oluşumundaki temel belirleyicilerden biri olduğunu savunur. Onun geliştirdiği kavramlar, anneliğin psikanalitik bağlamda düşünülmesini dönüştürmüştür.

Birincil Annelik Meşguliyeti

Winnicott'un (1956) "birincil annelik meşguliyeti" (primary maternal preoccupation) kavramı, doğumdan önce başlayıp doğumdan sonraki ilk haftalarda yoğunlaşan bir psikolojik durumu tanımlar. Bu dönemde anne, kendi narsisistik yapısının bir bölümünü geçici olarak askıya alarak bebeğin ihtiyaçlarına olağanşt duyarlılık geliştirir. Bu süreç, annenin kendi benliğini bebeği için geçici olarak askıya almasını içerir ve ruhsal olarak çocuğun yaşam alanına nüfuz etmeye olanak tanır. Winnicott'a göre bu "yoğun meşguliyet" patolojik değil, aksine çocuğun sağlıklı gelişimi için gereklidir.

Tmgllk Deneyimi ve Gerçekliğe Geçiş

Yeni doğan bebek, Winnicott'a göre, başlangıçta kendisini tümgüçlü (omnipotent) olarak deneyimler; ihtiyaç duyduğu şeyin ortaya çıkması, onun arzusu sayesinde olduğunu düşünmesine neden olur. Bu "tümgüçlü illüzyon" annenin sürekli hazır ve yeterli oluşu sayesinde desteklenir (Winnicott, 1960). Ancak anne zamanla,

"yeterince iyi anne" (good-enough mother) olarak çocuğun hayal kırıklıklarıyla baş edebilmesine imkân tanıyacak şekilde kademeli olarak geri çekilir. Bu süreç, bebeğin gerçekliği tanımasını ve kendi benliğini dış dünyadan ayırabilmesini sağlar. Tümgüçlülüğün başarısız düzenlenmesi ise, gerçeklik testinde zayıflıklar ya da benlik bütünlüğünde kırılmalarla sonuçlanabilir.

Ayna Rolü ve Öznenin İnşası

Winnicott'un (1967) ayna kuramı, annenin bebeğe sunduğu yüzün sadece fiziksel değil, duygusal bir yansıtma alanı olduğunu savunur. Bebek, annenin yüzünde kendi duygusal durumunun, geriliminin ve varoluşunun yansımalarını görür. Eğer annenin yüzü çocuğun duygularını yansıtır nitelikteyse, çocuk kendisini duyumsar. Ancak annenin yüzü donuk, kaygılı veya kendi içsel çatışmalarıyla meşgulse, çocuk kendi iç yaşantısına dair bir temsil geliştirmekte zorlanır. Bu durum, hem benliğin oluşumunda hem de zihinselleştirme kapasitesinin gelişiminde belirleyici olabilir (Fonagy & Target, 2002).

Rüya Görme ve Yaratıcı Alan

Winnicott (1971), annenin yalnızca çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılayan biri olmadığını, aynı zamanda çocuğun düşlemlerini, fantezilerini barındıran bir "rüya alanı" sunduğunu belirtir. Bu yaklaşımda anne, çocuğun psişik yaşamını taşıyan, onun zihinsel yaratımlarına mekân açan bir varlık haline gelir. Bebek, kendi içsel dünyasını güvenli biçimde deneyimleyebildiği bu alanda rüya görmeyi, oyun kurmayı ve yaratıcılığı öğrenir. Bu kapasitenin gelişimi, ileriki yaşantılarda hem oyun hem de düşünce alanlarında simgeselleştirme yetisiyle doğrudan ilişkilidir.

Ev ve Ruhsal Barınak Olarak Annelik

Winnicott, çevrenin ve özellikle evin, yalnızca fiziksel değil aynı zamanda psikolojik bir barınma alanı olduğunu öne sürer. Çocuk için “ev”, sadece içinde yaşanılan yapı değil, kendini güvende hissedebileceği, duygusal olarak kapsanmış bir mekândır (Winnicott, 1960). Bu bağlamda annenin yarattığı duygusal çevre, çocuğun psikosomatik dengesinin ve benlik sınırlarının gelişmesinde belirleyici olur. Ruhsal barınak sunamayan bir annelik, çocuğun içsel evsizlik deneyimi yaşamasına neden olabilir.

Winnicott’un anneliğe ilişkin kavramsallaştırmaları, psikanalitik düşüncede kadınlığın ve anneliğin yalnızca biyolojik değil, derin bir ruhsal ve yapısal süreç olarak ele alınmasını mümkün kılar. Birincil annelik meşguliyeti, tümgüçlülüğün regülasyonu, ayna işlevi, düşlemler için alan yaratımı ve psikolojik barınak kavramları, hem çocuğun ruhsal örgütlenmesinde hem de beden-zihin bütünlüğünde temel rol oynar.

4.3. Sanal Nesne İlişkisi ve Psikosomatik Çekirdek

Sanal nesne (objet virtuel), henüz gerçek olmayan ama potansiyel olarak iç dünyada yer kaplayan psişik nesneyi ifade eder. Gebelik sürecinde bebek, henüz dış dünyada var olmayan ama annenin fantezi, arzu ve korkuları tarafından şekillenen sanal bir nesnedir (Racamier, 1992). Bu nesne, annenin geçmiş ilişkilerinden (özellikle kendi annesiyle olan ilişkiden) miras kalan temsillerle şekillenir.

Sanal nesne ilişkisi, Winnicott’un geçiş nesnesi kuramına benzer şekilde, gerçeklik ve fantazi arasında kurulan bir köprü görevi görür. Eğer bu sanal nesne, anne tarafından aşırı idealize edilir ya da düşmanca fantezilerle yüklü hâle gelirse, gebelik sürecinde ruhsal gerilimler, psikosomatik belirtiler ya da doğum sonrası bağlanma sorunları ortaya çıkabilir (Racamier, 1992; Golse, 2002).

Psikosomatik çekirdek (noyau psychosomatique), bedensel yaşantının ruhsal temsillerle bütünleşemediği erken dönem bir organizasyon düzeyini ifade eder. Didier Houzel (1993), bu çekirdeği hem doğum öncesi hem de doğum sonrası dönemde çocuğun ve annenin bedenleri arasında yaşanan ortak duygulanımsal rezonansların zihinsel temsil düzeyine ulaşamaması durumu olarak tanımlar. Bu çekirdek, özellikle bedensel yansımalar (örneğin mide bulantısı, ağrılar, kasılmalar) aracılığıyla duyumsanır.

Perinatal dönemde anne, kendi psikosomatik çekirdeğiyle karşılaşır; bu çekirdeğin ruhsallaştırılamayan içeriği, hem anne bedeninde hem de bebekle kurulan ilişkide çeşitli bozulmalar yaratabilir. Bazı gebeliklerde bu çekirdek, geçmiş travmaların yeniden etkinleşmesine zemin hazırlar.

4.4. Bebeklerde Alerjiye Psikosomatik Yaklaşımı Temel Alan Bu Çalışmanın Amacı ve Hipotezleri

Anne adayının zihninde doğmamış bebeğe ilişkin oluşturduğu temsiller, psikanalitik literatürde sıklıkla “hayali bebek” (bébé imaginaire) kavramı ile açıklanmaktadır. Bu bağlamda, annenin henüz doğmamış olan çocuğuna ilişkin geliştirdiği imge, çoğu zaman kendi bilinçdışı arzularını, korkularını ve narsisistik yatırımlarını içeren idealize edilmiş bir fantezidir (Lebovici, 1983; Missonnier, 2003). Bu imge, annenin içsel dünyasında yalnızca tek bir bebek değil, aynı zamanda bilinçdışı düzeyde farklı yönleriyle var olan “hayali”, “düşlemsel” (bébé fantasmatique) ve “gerçek” (bébé réel) bebek temsillerinden oluşur. Bu üç temsili birleştirme kapasitesi, annenin ruhsal yapılanması ve ruhsallaştırma düzeyine bağlıdır. Ancak, doğum sonrasında ortaya çıkan gerçek bebek, annenin düşleminde kurguladığı

hayali bebeğe yeterince karşılık gelmediğinde, örneğin bebekte herhangi bir hastalık ya da gelişimsel farklılık söz konusu olduğunda, anne ciddi bir hayal kırıklığı yaşayabilir. Bu durum, annenin çocuğuna yönelme kapasitesini ve bakım verme motivasyonunu sekteye uğratarak, ilk bağlanma ilişkisinin kurulmasını zedeleyebilir (Guedeney, 1999; Chabert, 2004). Özellikle annenin kendi narsisistik bütünlüğünü koruyamadığı durumlarda, bebeğin gereksinimlerine karşı duyarsızlaşma veya duygusal geri çekilme gibi savunmacı tutumlar gelişebilir (Missonnier, 2003).

Dolayısıyla, annenin doğum öncesi dönemde oluşturduğu içsel bebek imgelerinin, doğum sonrası deneyimle ne ölçüde bütünleştirilebildiği, anne-bebek bağlanmasının niteliğini doğrudan etkileyen ruhsal bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Marty (1998) erken dönemlerde bebeğin bedensel birliğini sağlama konusundaki çaresizliğinden ve bebeğin dağınık işlevlerinden bahsetmektedir. Bu işlevleri bir araya getirmenin ve “birlik oluşturma”nın annenin sorumluluğunda olduğunu söyleyerek, annenin ruhsallığının önemine vurgu yapar.

Bion (1962), yeni doğan bir bebeğin içinden (açlık gibi) ve dışarıdan (ses, ışık gibi) gelen beta elemanlarıyla baş edebilecek bir ruhsal aygıtı sahip olmadığından bahsetmektedir. Bu beta elemanlarına karşı annenin “kapsayıcı işlevi (alfa işlevi)”nin öneminden söz etmektedir. Bir başka deyişle, annenin bebeğin ihtiyaçlarının farkında olması ve ruhsal anlamda dağılmadan bu ihtiyaçlara karşılık vermesi beklenir. Kapsayıcı işlevde, annenin gelişmiş ruhsal aygıtı bebeğin duygusal canlılığını hareketlendirerek duygulanımlarını temsile dönüştürmektedir. Psikosomatik işleyişte Bion’un bahsettiği alfa işlevinde bir eksiklik söz konusu olabilmektedir.

Mevcut literatür incelendiğinde, süt alerjisinin bir hastalık olarak yaygınlığı ve ilişkili olduğu psikiyatrik tanılara dair çalışmalar görülmüştür ancak hastalığın bir bakım veren konumunda deneyimleyeni de olan annelerin hastalığı anlamlandırma ve deneyimleme süreçlerine dair bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada Türkiye’de yaşayan, 0-18 ay içinde süt alerjisi tanısı olan bebeklerin annelerinin annelik deneyimlerinin anlamlandırılması, alerji hastalığının bakım verenin günlük rutin deneyimleri bağlamında analiz edilmesi ve annelerin ruhsal işleyişlerinin psikanalitik kuram ve psikosomatik kuram çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın temel sorusu bebeğinde süt alerji hastalığı olan annelerin bu deneyimi nasıl algıladıkları ve bu deneyimlerin anne- bebek ilişkisine nasıl yansıdığıdır. Bu bağlamda bu soruyu yanıtlamak için alt sorular şu şekildedir:

- 1. Alerjik bebeğe sahip olan annelerin ruhsal işleyişleri nasıldır?*
- 2. Alerjik bebeğe sahip olan anneler annelik durumlarını nasıl anlamlandırmaktadır?*
- 3. Alerjik bebeğe sahip olan anneler hastalığın günlük rutine, yakın ve sosyal ilişkilere etkisini nasıl deneyimlemektedirler?*

1. soruyu yanıtlamak için projektif yöntemler kullanılacaktır. Ayrıca projektif testlerin klinik öngörüşmeleri Tümevarımsal Tematik Analiz yöntemi ile analiz edilecektir. 2. Ve 3. soruları cevaplamak için, araştırma yöntemi olarak nitel bir araştırma yöntemi olan Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz kullanılacaktır.

Birinci araştırma sorusu, kuramsal olarak Winnicott’un “annesiz bebek olmaz” ifadesi ve Marty’nin geliştirdiği “alerjik nesne ilişkisi” kavramı bağlamında oluşturulan kuramsal ve işlemsel hipotezler aşağıdaki şekildedir:

Kuramsal Hipotezler

1. Bebeğinde süt alerjisi tanısı olan annelerin, nesne ilişkileri yapılanmalarında alerjik nesne ilişkisi görülmesi beklenmektedir.
 - 1.1. Bu alerjik nesne ilişkisinin pregenital ve narsisistik sorunsal ekseninde belirginleşmesi ve ilişkinin anaklitik bir görünüm alması beklenmektedir.
2. Bebeğinde süt alerjisi tanısı olan annelerin, zihinselleştirme kapasitesinin yetersiz olması ve ruhsal dünyalarında uyarı kalkını işlevlerinin eksik olması beklenmektedir.

İşlemsel Hipotezler

1. Katılımcıların Rorschach Testi'nde;
 - a. anne imgesine gönderme yapan Kart I, Kart VII ve Kart IX'a verdikleri yanıtlarda kapsayıcılıktan uzak ya da füzyonel bir bilinçdışı anne imgesinin belirginleşmesi beklenmektedir.
 - b. Nesne ilişkilerinin değerlendirildiği 2. ve 3. Kart yanıtlarında aynılık, dayanak alma ihtiyacına yönelik yanıtlarının olması beklenmektedir.
2. Rorschach Testi'nde genel olarak;
 - a. anatomi ve beden yanıtlarının fazla olması,
 - b. TRI oranını içinde toplam K yanıtlarının toplam C yanıtlarına göre düşük olması,
 - c. RC oranının yüksek olması,
 - d. Anksiyete indeksinin yüksek olması,
 - e. Deri yanıtlarının yer alması beklenmektedir.

3. Tematik Algı Testinde,

- a. 3BM, 12BG, 13B kartlarında depresif konumda kalamama,
- b. 2, 9F kartlarında libidinizasyon eksikliği,
- c. 7GF ve 11. kartlarda olumsuz ve kapsayıcılıktan uzak, değersizleştirilen annesel imge beklenmektedir.

4. TAT genelinde ise çatışmadan kaçınma (C Serisi) ve klinisyene yaslanma (D serisi) yanıtlarının yoğunluğu ile ortaya çıkması beklenmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel tasarım kullanılacak olup veriler iki aşamada toplanmıştır. Katılımcılara ön görüşme öncesinde verilen bilgilendirilmiş onam formunun ardından demografik bilgi formu aracılığıyla nesnel veriler toplanmıştır. İlk aşamada yarı yapılandırılmış psikanalitik yönelimli ön görüşme ile kişilerin öyküleri alınacak ve Rorschach Testi ve Tematik Algı Testi olmak üzere projektif testler yoluyla da projektif verilere ulaşılmıştır.

İlk aşamada, Projektif test uygulaması öncesi yapılan klinik öngörüşmeler bir nitel analiz yöntemi olan tümevarımsal tematik analiz ile değerlendirilecektir. Tümevarımsal tematik analiz, nitel araştırmalarda kullanılan ve veriye dayalı bir yaklaşımla temaların oluşturulmasını amaçlayan bir analiz yöntemidir. Bu yöntem, araştırmacının önceden belirlenmiş bir teoriye veya çerçeveye bağlı kalmaksızın, doğrudan veriden hareketle kavramsallaştırma yapmasını sağlar (Braun & Clarke, 2006). Bu sebeple, tümevarımsal tematik analiz, daha keşifsel ve veri merkezli bir yaklaşımı benimser. Aşağıda tümevarımsal tematik analizin süreç adımları açıklanmıştır (Braun & Clarke, 2006; Braun & Clarke, 2019):

1. *Veriyle Tanışma*: Araştırmacı, ham veriyi defalarca okuyarak ya da dinleyerek verinin bütününe aşina olur. Bu aşama, genellikle transkriptlerin hazırlanmasını ve başlangıç notlarının alınmasını içermektedir.

2. *Kodlama*: Verideki anlamlı birimleri belirlemek için veriler kodlanmaktadır. Kodlama, araştırmacının metindeki dikkat çeken veya tekrar eden ifadeleri ve örüntüleri yakalamasını sağlamaktadır. Bu aşamada önceden belirlenmiş bir kod seti yoktur; tüm kodlar veriden türetilmektedir.
3. *Temaların Belirlenmesi*: Kodlar arasındaki ilişkiler analiz edilerek daha geniş temalar oluşturulmaktadır. Bu süreçte, kodların ortak özellikleri veya odaklandıkları alanlar bir araya getirilmektedir.
4. *Temaların Gözden Geçirilmesi*: Oluşturulan temalar, verinin tamamına uygunluk açısından gözden geçirilir ve gerektiğinde yeniden düzenlenir. Bu aşamada temaların tutarlılığı, açıklığı ve kapsayıcılığı değerlendirilmektedir.
5. *Temaların Tanımlanması ve İsimlendirilmesi*: Temalar, araştırmanın bağlamına uygun şekilde detaylandırılır ve isimlendirilmektedir. Her bir temanın ana anlatısı ve alt yapısı açıkça ifade edilmektedir.
6. *Raporlama*: Son aşamada, analiz bulguları akademik bir rapor veya makale formatında sunulmaktadır. Bu raporlama, temaların verilerle desteklenerek açıklanmasını içermektedir.

İkinci aşamada ise hastalık ve annelik deneyimlerini araştırmak için görüşme yapılmıştır ve Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz kullanılmıştır. Bir nitel araştırma yaklaşımı olan Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA), insanların başlıca yaşam olaylarını nasıl anlamlandırdıklarını araştırır. YFA ile öznel deneyimin belirli bir olay veya süreçle (fenomenle) ilişkilerini anlamak esastır. Katılımcıların kendi deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını anlayabilmek için, keşif, tanımlama ve yorumlamayı aşamaları bulunur. (Larkin, Smith ve Flowers, 2009). YFA ayrıca

araştırmacının yorumlayıcı rolünü ve sosyal süreçlerin ve kültürel-dilsel geleneklerin bireylerin psikolojik dünyasını şekillendirmedeki rolünü kabul eder (Gençöz, 2022).

YFA, bireysel anlam dünyalarını keşfetmek için özellikle psikoloji, sağlık ve eğitim gibi sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılmaktadır. Bu yöntemin temelinde fenomenoloji, hermenötik (yorum bilimi) ve ideografik bir yaklaşım yer almaktadır. YFA'nın kökeni fenomenolojiye, özellikle Edmund Husserl'in "deneyimlerin özüne ulaşma" fikrine dayanır (Smith, Flowers & Larkin, 2009). Fenomenoloji, bireyin dünya ile etkileşiminden doğan anlamlara odaklanır. YFA, Husserl'in yanı sıra, bireylerin dünyayı yorumlama süreçlerine vurgu yapan Heidegger'in hermenötik fenomenolojisinden etkilenmiştir. Heidegger'e göre, bireylerin anlam üretme süreci tarihsel, kültürel ve kişisel bağamlardan etkilenir (Heidegger, 1962).

Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz, yorumlamayı merkezine alırken bu yönüyle hermenötiğin ilkelerini benimsemektedir. Araştırmacının rolü, bireyin deneyimlerini "çifte hermenötik" (double hermeneutics) olarak adlandırılan bir süreçte anlamaktır. Bu süreçte, araştırmacı hem katılımcının kendi deneyimlerini anlamasını hem de bu anlamların araştırmacı tarafından yorumlanmasını içermektedir (Smith ve ark., 2009). Ayrıca son olarak felsefi temeli bağlamında, her bireyin deneyimini benzersiz bir şekilde ele alır ve bu nedenle genellemelerden ziyade ayrıntılı ve derinlemesine analizlere odaklanmaktadır. Bu, ideografik bir metodolojiyi benimsemesini sağlamaktadır. Araştırma küçük örneklerle çalışarak, bireylerin yaşadıkları özel deneyimlere odaklanmaktadır (Eatough & Smith, 2008).

YFA'ya göre bir araştırmacının uygulama esnasında, genellikle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, günlükler veya anlatılar gibi nitel veri toplama yöntemlerini kullanılmaktadır (Smith & Osborn, 2003). Katılımcılar,

deneyimlerini açık bir şekilde paylaşmaya teşvik edilmektedir. Bu çalışmada annelerin hastalık ve annelik deneyimlerine odaklanarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz'in (YFA) analiz süreci, bireysel deneyimlerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesini ve bu deneyimlerin anlamlandırılmasını amaçlayan, yapılandırılmış ancak esnek bir süreçtir. Smith, Flowers ve Larkin (2009) tarafından geliştirilen bu yöntem, nitel araştırmalarda derinlemesine analiz yapmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmektedir.. Aşağıda YFA'nın analiz aşamaları detaylı bir şekilde açıklanmıştır (Smith et al., 2009; Eatough & Smith, 2008; Smith & Osborn, 2003; Willig, 2013):

1. Veriyle Yakınlaşma ve İlk Notlar

Bu ilk aşama, toplanan nitel verinin (örneğin, görüşme transkriptleri) detaylı bir şekilde okunması ve analiz edilmesiyle başlarken araştırmacı, metni tekrar tekrar okuyarak metne aşinalık kazanmaktadır. Bu aşamada amaç, katılımcının deneyimine ilişkin herhangi bir önyargıdan kaçınarak, veriyi olabildiğince açık bir şekilde anlamaya çalışmaktır ve geniş kapsamlı notlar almaktadır. Bu notlar üç farklı düzeyde yapılabilir:

- Açıklayıcı Notlar: Katılımcının sözlerine odaklanarak, doğrudan ifadeler ve betimlemeler kaydedilmektedir.
- Dilsel Notlar: Katılımcının kullandığı dil, tonlama ve tekrarlar gibi dil özelliklerine dikkat edilmektedir.
- Kavramsal Notlar: Araştırmacı, katılımcının söylediklerinin altında yatan olası anlamları ve bağlamları derinlemesine sorgulamaktadır (Smith et al., 2009).

2. Temaların Belirlenmesi

İlk notlar, daha sonra "temaların" geliştirilmesi için analiz edilirken araştırmacı, metindeki belirli bölümlerle ilgili anlamlı ve kavramsal temalar oluşturmaya başlar. Temaların belirlenmesinde; katılımcının söylediklerini doğrudan alınabilmekte veya araştırmacının yorumlarıyla zenginleştirilebilmektedir. Temalar arasındaki ilişkiler ve bağlantılar araştırılmaktadır. Bu şekilde, temaların birbirinden bağımsız değil, bir bütünün parçaları olarak analiz edilmesini sağlar (Smith & Osborn, 2003).

3. Temalar Arasındaki İlişkilerin Haritalanması

Temalar belirlendikten sonra, bu temalar arasındaki ilişkiler analiz edilirken bu aşamada, temaların daha geniş kategoriler altında gruplandırılması gerekebilmektedir. Temalar arasındaki ilişkiyi keşfetmek için kümeleme, polarite, bağlamsallık stratejileri kullanılabilir (Eatough & Smith, 2008).

4. Yapılandırılmış Bir Tema Tablosu Oluşturma

Bu aşamada, oluşturulan temalar sistematik bir şekilde düzenlenir ve yapılandırılmış bir tema tablosu hazırlanır. Bu tabloda her tema, temayla ilişkili veri parçalarını (örneğin doğrudan alıntılar) ve bu temaların daha geniş analizdeki konumlarını içermektedir. Tablo oluşturma araştırmacının, katılımcıların deneyimlerini anlamlandırmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, araştırmacının hem analitik hem de hermenötik süreçte ilerlemesine olanak tanır ve yorumlamanın sistematik bir şekilde yapılmasını desteklemektedir (Smith et al., 2009).

5. Sonuçların Yorumlanması ve Yazılı Raporlama

YFA'nın son aşaması, temaların daha geniş bağlamda yorumlanması ve akademik bir rapor haline getirilmesidir. Temalar, mevcut literatürle ilişkilendirilir ve

teorik bir çerçeveye oturtulur. Katılımcıların deneyimlerinin özgünlüğü korunurken, genellemelerden kaçınılmalıdır. Yorumlama süreci boyunca araştırmacının kendi önyargılarının ve katkısının farkında olması gerektiği hatırlanmalıdır (Willig, 2013).

6. Çifte Hermenötik Sürecin Devamlılığı

Analiz süresince, bir yandan YFA'nın karakteristik özelliği olan çifte hermenötik süreç devam etmesi ve bu süreçte katılımcı kendi deneyimlerini anlamlandırmaya çalışırken, araştırmacı da katılımcının bu anlamlandırmasını yorumlar. Araştırmacının kendi yorumlarının, sonuçlara etkisini göz önünde bulundurması esas görülür (Smith & Osborn, 2003).

5.1. Katılımcıların Özellikleri

Katılımcıların önceden belirlenmiş bir örneklem büyüklüğüne ulaşmak için ya da genelleme yapma isteğiyle seçilmemesi gerektiğini savunan Reid ve arkadaşlarına (2014) göre, IPA çalışmalarında “az olan çoktur” düşüncesi hakimdir. IPA'nın kendine özgü doğasıyla tutarlı olarak Pietkiewicz ve Smith (2014), ortalama 5 ila 10 homojen katılımcıdan oluşan nispeten küçük örneklem önermektedir. Çalışmaya dahil etme kriterlerine uyan 10 kadın katılmıştır.

Örneklem 25-35 yaş aralığında olan kadınlardan oluşacak olup, seçkili örnekleme yöntemi kullanılacaktır. Araştırmaya dahil etme kriterleri şu şekildedir:

- 0-18 ay yaş aralığında olan süt alerjisi tanısı almış bebeğinin olması
- İlk gebelik sonucu doğan bebeği olması (düşük, kürtaj geçmişinin olmaması)
- Doğal yöntemlerle gebe kalınmış olması (tüp bebek vb. yöntemler dışında olması)
- Güncel psikiyatrik bir hastalık tedavisi alınmaması (ilaç, terapi vb.)

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Katılımcılar*	Yaş	Eğitim	Bebeğin güncel ay1	Bebeğin tanı aldığı ay1
Feride	31	Yüksek Lisans	8	6
Nil	33	Yüksek Lisans	12	5
Nermin	28	Üniversite	6	2
Ayşe	29	Üniversite	6	3
Ezgi	27	Üniversite	5	2
Aliye	29	Üniversite	6	2
Seda	28	Üniversite	6	2
Eda	34	Yüksekokul	16	3
Yelda	28	Üniversite	7	2
Esra	27	Üniversite	9	2

*Katılımcıların gerçek isimleri kullanılmamıştır.

5.2. Materyaller

Onam Formu

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların sosyodemografik (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, hastalık durumu) özelliklerini içeren sorulardan oluşmaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Klinik Görüşme Formu: Projektif test uygulamaların öncesinde yapılan ön görüşmeler aracılığıyla katılımcıların kişisel tarihine ilişkin bilgiler çeşitli alanları soruşturarak elde edilmeye çalışılır, edinilen bilgilerden uygulanan projektif testlerin yorumlanmasında faydalanılır. Çalışmanın bu kısmında katılımcılara aile yaşantısı, ebeveynlerle geçmiş ve güncel ilişkiler, yakın ilişkilerin niteliği, rüyalar ve anılar hakkında sorular yöneltilecek, katılımcıların anlatımlarının kesintiye uğramadan serbest çağrışım yoluyla ilerlemesine müsaade edilecektir.

Rorschach Testi: 7-70 yaş arasındaki kişilere uygulanabilen projektif bir kişilik testi olup üzerinde simetrik bir eksen etrafında siyah ve renkli mürekkep lekeleri bulunan 10 adet karttan meydana gelmiştir. Kartlar kendilerine özgü şekil, renk, hareket ve gölge içermektedir. Siyah ve beyaz renklerden oluşan koyu renkli kartlar 1,4,5,6,7 numaralı kartlar olup, 2 ve 3 numaralı kartlar siyah ve kırmızı renklerden oluşmaktadır. 8, 9 ve 10 numaralı son üç kart ise renkli, pastel kartlardır.

Her kart testi alan kişiye sırasıyla gösterilir ve resimleri neye benzettiği sorulur. Kişiden algılar dolayısıyla gerçekliğe bağlı bir şekilde düşlem kurması, kendisini açması, testi bir geçiş nesnesi olarak kullanarak kendi iç dünyasını yansıtmaya beklenir. Her karta verilen yanıtlar kartların içeriklerine göre ayrı şekilde, aynı zamanda kartlar arası ilişkileri kurarak ve test akışını dikkate alarak değerlendirilmektedir.

Rorschach Testi'nin değerlendirilmesinde iki büyük yorum sistemi kullanılmaktadır. Biri John Exner tarafından oluşturulan Bütünleştirici (Comprehensive) Sistem'in kullanıldığı Amerikan Okulu, diğeri ve bu çalışmada da kullanılan ise Roy Schafer ile Catherine Chabert'in öncülerinden olduğu Fransız Okulu'dur (İkiz, 2003).

Rorschach kartlarının her biri hem tekil olarak, hem de birbirleriyle etkileşimli biçimde değerlendirilmiş, psikanalitik anlam katmanları dikkate alınmıştır. Aşağıda her bir kartın temel tematik ve simgesel özellikleri özetlenmiştir (İkiz, 2003):

Kart I: Testteki ilk karşılaşma kartı olup, bireyin arkaik dönemdeki ilk nesneyle (anne) kurduğu ilişkinin niteliğini temsil eder.

Kart II: Siyah ve kırmızı renklerin birleşiminden oluşur. Duygulanımsal ve dürtüsel süreçleri harekete geçirir. İçerdiği çift cinsiyetli semboller, kastrasyon temalarını ortaya çıkarabilir.

Kart III: Renkli yapısı nedeniyle nesne ilişkileri ve özdeşim süreçlerine dair ipuçları verir.

Kart IV: Üstbenliği ve otorite figürlerini temsil eder. Koyu renk tonu yoğun kaygı ve kontrol temalarını tetikleyebilir.

Kart V: Bireyin benlik bütünlüğüne ilişkin temsillerin değerlendirilebileceği nötr bir karttır.

Kart VI: Fallik sembolleri ve kadınsı çağrışımlar içerir; kastrasyon kaygısı ve aktif/pasif pozisyonları gündeme getirir.

Kart VII: Kadınlık ve annelik temsillerinin projektif olarak dışa vurulmasına olanak tanır.

Kart VIII: Renkli kartların başlangıcı olup sosyal dünyayla kurulan ilişkileri simgeler.

Kart IX: Preödipal anne tasarımının regresif biçimde yansıtılmasını sağlayan ve sıklıkla bireyleri zorlayan bir karttır.

Kart X: Testin kapanış kartıdır; ayrılık, parçalanma ve yeniden bütünleşme kapasitesi hakkında veri sunar.

Kodlama süreci Fransız ekolüne uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede yanıtlar üç temel kategoriye göre sınıflandırılmaktadır (İkiz, 2003):

İçerik (C): Katılımcının kartta ne gördüğü.

Lokalizasyon (L): Kartın neresinde gördüğü (G – bütün; D – detay; Dd – küçük detay; Bl – boşluk).

Determinantlar (D): Yanıtın hangi kart özelliğinden (form, renk, hareket, doku, gölgeleme) kaynaklandığı.

Kodlanabilir yanıt sayısı (R), bireyin düşlemlere kapasitesi ve üretkenliğine işaret etmektedir.

Form yanıtları, bireyin algı, yargı ve düşünme süreçlerine dair veri sağlar; F+ yanıtlar gerçekliğe uygunluğu yüksek olan, F- yanıtlar ise bozulmuş ya da sıra dışı algılara işaret eden yanıtlardır.

Hareket determinantları, bireyin iç dünyasındaki dinamiklerin dışavurumuna dair veri sunar: K: İnsan hareketi (özdeşim ve içsel aktarım), Kan: Hayvan hareketi (yer değiştirme), Kob: Nesne hareketi (dürtüsel yansıtma).

Renk determinantları, bireyin dürtü ve duygulanım regülasyonuna dair bilgi verir: C: Duygulanımsal tepki, C': Siyah, gri, beyaz – depresif duygulanım, Clob: Yoğun kaygı ve korku, E (Doku yanıtı): Erken dönem dokunsal ihtiyaçlara bağlı endişe.

İçerik açısından, bütün insan yanıtları, benlik bütünlüğü ve özdeşim kapasitesine; hayvan yanıtları ise sosyal uyumun çocukça temsiline işaret etmektedir. Muğlak, deforme veya bütünlükten yoksun insan ve hayvan imgeleri, kimlik yapılanmasına dair patolojik göstergeler olarak değerlendirilmektedir (İkiz, 2003).

Tematik Algı Testi (TAT): Bir projektif test olarak TAT de hem gerçeklik ilkesinin hem de düşlemsel dünyanın hizmetindedir. Kişi kendi düşlemleri ile arzularını sunulan malzemeye yansıtarak içsel süreçlerini ortaya koyar. TAT Rorschach'dan farklı olarak herkese değil sadece içsel sorunların aydınlatılması gereken durumlarda, teşhiste ise tek başına değil Rorschach ile birlikte kullanılan bir testtir (İkiz, 2011).

Rorschach Testi tek başına kullanıldığında kişiliği anlamada zengin bir malzeme sunmasına rağmen yarı yapılandırılmış yapısından ötürü özellikle bazı psikopatolojilerde zorlanma ve değerlendirme için yeterli malzeme sunmayan dar protokoller ortaya çıkmaktadır. Bu gibi durumlarda TAT'nin de verilmesi daha bütünleştirici bir yaklaşımı olanaklı kılmaktadır. Test; nesne ilişkileri, depresyon, ödipal çatışma, rekabet, iç ve dış sınırlar, kastrasyon endişesi, korku, endişe ve yetersizlik duyguları, kendi başına kalabilme kapasitesi, savunma düzenekleri ve kişilik yapısı hakkında bilgi vermektedir (Erdem-Atak, 2009).

Testte toplam 31 kart bulunmaktadır ancak psikanalitik yaklaşımla yapılan uygulamalarda kadın ve erkekler için farklılık göstermekle birlikte toplamda seçilmiş 15 tanesi kullanılmaktadır. Sırasıyla ortak olarak 1, 2, 3BM, 4, 5 verilmekte; ardından

kadınlara 6GF, 7GF, 9GF; erkeklere 6BM, 7BM ve 8BM verilmekte, yeniden ortak olarak 10, 11, 12 BG, 13B, 13MF, 19 ve 16 numaralı kartlar verilmektedir. Uygulamada zaman sınırlaması yoktur. Kartları alan kişiden kartlara bakarak bir hikâye oluşturması istenmektedir (İkiz, 2011). Tüm kartların görünür içeriklerinin yanında bir de gizil içerikleri bulunmaktadır (Anzieu & Chabert, 2004) ve bu içerikler ödipal ve narsisistik düzlemlerde ayrı ayrı ele alınır (İkiz, 2011).

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu- Hastalık Deneyimi: Alerji hastalığı deneyimine dair 9 sorudan oluşmaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu- Annelik Deneyimi: Annelik deneyimine dair 8 soru içermektedir.

5.3. İşlem

Bu araştırma için öncelikle İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 05.06.2023 tarihli, 1781480 numaralı etik onay alınmıştır. Bu çalışmanın ilk aşamasındaki görüşmede, annelerin ruhsal işleyişlerini değerlendirmek amacı ile Rorschach ve T.A.T projektif testleri uygulanmıştır. Daha sonra testler Fransız Okulu'na göre kodlanarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın ikinci aşamasındaki görüşmede, annelere hastalık ve annelik deneyimlerine yönelik yarı yapılandırılmış görüşme soruları yöneltilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 50 ila 70 dakika sürmüştür. Görüşmelerden önce katılımcılar araştırmaya dair bilgilendirilmiştir, sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Katılımcıların izniyle her görüşme ses kaydı altına alınmıştır, daha sonra kelime kelime deşifre edilerek yazılı metne aktarılmıştır. Her görüşme araştırmacı tarafından tekrar tekrar okunarak notlar alınmıştır. Bu çalışmada kullanılan Yorumlayıcı Fenomenolojik Analize göre her görüşmenin analizi kendi içinde tamamlandıktan sonra bir diğerine

geçildiği için ilk görüşmeden sonra deşifreler MAXQUDA 24 programına aktarılmış, görüşme kodlanarak veri analizine başlanmıştır. İlk transkript okunduktan sonra oluşturulan kodlardan yola çıkılarak temalar oluşturulmuştur. Daha sonra bu alt temaların birleştiği üst temalar oluşturulmuştur. Bu işlemler her görüşme için tekrar etmiştir. Sonuç olarak 10 katılımcı için ortak olan tema ve alt tema tablosu oluşturulmuştur.

ALTINCI BÖLÜM

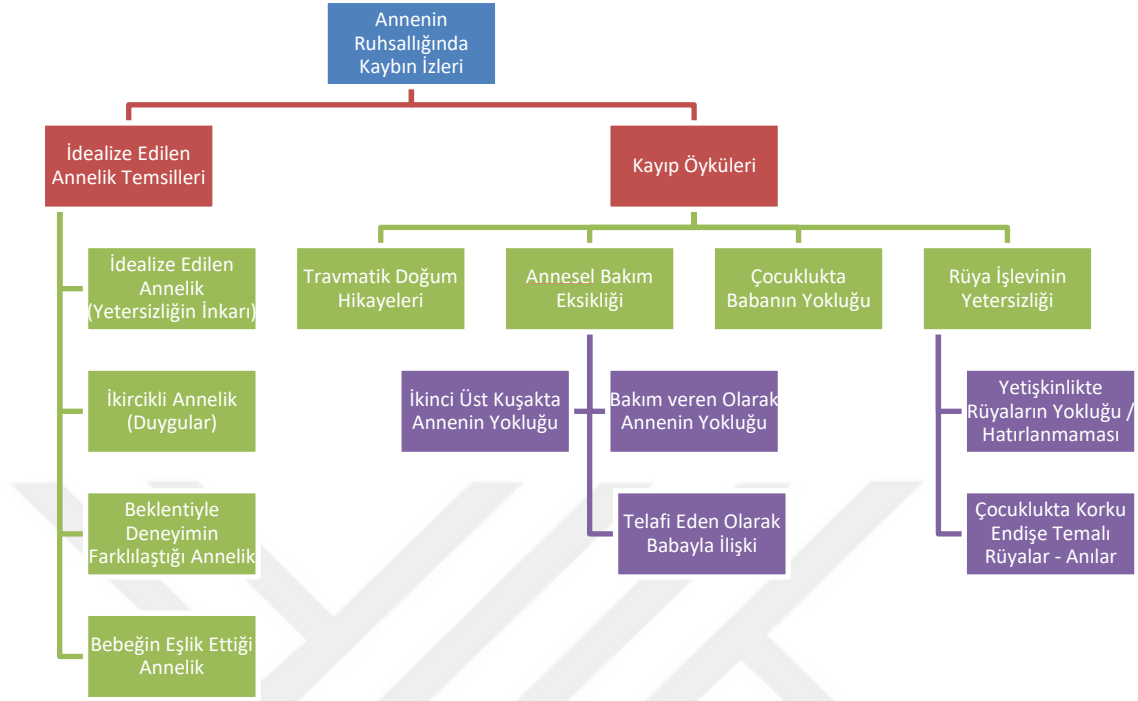
BULGULAR

Bu bölümde ilk oturumda gerçekleşen klinik öngörüşme ve projektif test bulguları için sırasıyla Tematik Analiz ve Fransız okuluna göre kodlanan projektif test bulgularının analizi yapılmıştır.

6.1. Projektif Test Bulguları

6.1.1 Klinik Ön görüşme – Tematik Analiz Bulguları

Projektif Testlerin uygulanmasından önce yapılan klinik ön görüşmeler sonucunda elde edilen veriler tümevarımsal tematik analiz yöntemiyle değerlendirilerek, bu bölümün verileri “Annenin Ruhsallığında Kaybın İzleri” başlığıyla iki tema altında toplanmıştır: İdealize Edilen Annelik Temsilleri ve Kayıp Öyküleri. Tematik Analiz bulgularının yer aldığı Şekil 1’de temalar ve alt temalar gösterilmektedir.

Şekil 1. Annenin Ruhsallığında Kaybın İzleri

Tema 1: *İdealize Edilen Annelik Temsilleri*

Bu tema oluşturulurken içerdiği kodlar ve alt temalarla birlikte değerlendirilerek bebeğinde süt alerjisi olan annelerin söylemleri ile birlikte aslında bir sosyal temsil teması olduğu görülmüştür. Moscovici'nin (1987) sosyal temsiller kavramını zihinsel olgular olarak yorumlayan Parker, temsillerin, toplumsal bir varlık olan dil içinde şekillendiğini vurgular. Bu yaklaşıma göre, sosyal temsiller, günlük dil ve düşünceyle oluşturulan zihinsel yapılardır (Parker, 2004). Bebeğinde süt alerjisi olan anneler, anneliği çeşitli şekillerde idealize etmektedirler. Mükemmel anne olma arzusu ile birlikte sevgi ve nefret gibi ikircikli duyguların yaşandığı annelik süreçlerinde duygularını anlamlandırmakta zorlanmaktadırlar. Öte yandan anneliğin kendi tasavvurlarından farklı deneyimleniyor oluşunun da anlamlandırmakta güçlük

yaşamaktadırlar. Anne olma süreci, bebeğin eşlik etmesi anneye yanıt vermesi ile birlikte annenin zorlanmalarını anlamlı hale getirmektedir.

İdealize edilen annelik (yetersizliğin inkarı) alt temasında, katılımcıların bebekten önceki hayatlarını yok gibi gördükleri, mükemmel ve fedakar bir anne olmak için çabaladıklarını, bebekten önceki hayatlarının hiç olmadığı ve olası eksikleri mükemmel bir şekilde telafi etmeye çalışarak anneliği anlamlandırdıkları görülmüştür.

Anneliğin bir tür “benlik dönüşümü” ile yaşandığını; geçmiş kimliğin silinerek yeni bir sosyal rolün merkezde konumlandığını göstermektedir. Annelik kimliği yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda kendinden vazgeçmeye ve fedakârlığa dayalı bir toplumsal idealle iç içe geçmiştir. Annelerin dile getirdiği *yetersizlik hissi*, yalnızca bilgi eksikliğinden değil, aynı zamanda duygusal kopukluklardan da kaynaklanmaktadır. suçluluk, yalnızca bebeğe iyi bakamama değil, onun ihtiyaçlarına duygusal olarak yetememe hissiyle de ilişkilidir.

Anne1: Yani açıkçası sanki anne olmadan önceki dönem şu an yok gibi.

Anne2: Ben önceden bir XX’tim ama artık bir anneyim. Önceki hayatımla ilgili, kendi yaşamımla ilgili birçok şeyi kenara bırakıp tamamen varsa yoksa çocuğum noktasında.

Anne3: Mükemmel anne olmaya çalışıyorum. Ben biraz mükemmeliyetçiyimdir. Yani her şeyin en iyisini en güzelini yapmaya çalışıyorum. Kendimden fedakar bir anneyim. Genel olarak hayatta da fedakarım ama annelik bunun en uç noktası oldu artık. Yani mesela dün gece inanılmaz bir buçuk saat uyumamışım yani. O şekilde.

Anne2: Yani aslında zaman zaman böyle bir şey yaşıyorum. Suçluluk psikolojisi içine giriyorum. İşte hani çocuğuma zaman geçiremiyorum. İşte çalışmak zorundayım. Ondan ayrılıyorum. Gece uykularımız sıkıntılı mesela, diyorum ki onun bir suçu yok çünkü tüm gün boyunca beni görmüyor. Gece benimle zaman geçirmek istiyor, o etkiyi oradan kapatmaya çalışıyor şeklinde. Yani elimden geldiğince yetebilmeye çalışıyorum ama her yerde çok yetebildiğimi düşünmüyorum. Biraz da bu benim kendi yapımımla alakalı sanırım. Her şey mükemmel olsun, her şeye yeteyim, her şeyi harika yapayım derken biraz kendimi fazla yıpratıyorum bu süreçte.

İkircikli annelik (duygular), alt temasında anneliğin tanımlanmasında hazır olunamayacak olması, zorundalık, zorluk, kaygı verici, öfke uyandırışı ile beraber fedakarlıkla sevgisine değen, güzel olan, sonradan sevilen, iki uçta duygular yaşatan ve mükemmellik yaşatan olarak katılımcılar tarafından tanımlandığı genel anlamda “zor ve güzel” oluşun bir arada olduğu ifade edilmiştir.

Anne1: Hem bütün güzel duyguları bir arada yaşıyorum. Bazen çok zorlanıyorum. Bazen çok öfkeleniyorum. Uyumadığımda çok yoruluyorum. Sonra bunları hissettiğim için kendimi çok suçlu hissediyorum. Böyle olmamalı. Ona karşı bu kadar daha küçücük bir bebek diyorum. Bu öfke, bu kızgınlık niye? Ama sabahlara kadar uykusuz kalınca, bir de üstüne bizim yaşadığımız ekstrem bir durum var bu alerji meselesi. Ve sadece süt alerjisi de değil, çoklu besin alerjisi var oğlumun. Dana eti, işte kuru yemiş, tahin, susam, bir sürü bir şey yani var. Unuttuğum çok şey var şu an. O yüzden çok karmaşık

durumlar içerisindeyim. Bazen diyorum ki çok coşkulu bir şekilde çok mutlu oluyorum. Böyle manik bozukluk yaşar gibi. Hani çok iki ayrı uça gidip gelebiliyorum. Bazen tam ortasındayım. Bu şekilde.

Katılımcıların anneliği hem “zorlayıcı” hem de “güzel” olarak tanımlamaları etrafında şekillenmektedir. Annelik, hem tükenmişlik, yetersizlik, öfke gibi olumsuz duyguları hem de yoğun sevgi, şefkat ve anlam hissini aynı anda barındıran **duygusal bir ikilik** içinde yaşanmaktadır. Katılımcılar, anneliği sürekli bir duygusal salınım, iniş-çıkış ve istikrarsız bir deneyim olarak betimlemiştir. Sevgiyle birlikte gelen kaygı, öfke ve suçluluk gibi duyguların bir aradalığı dikkat çekmektedir.

Anne2: Ya annelik benim için bir şokla başladı aslında. Ama ardından böyle çok sevdiğim bir süreç oldu. İşte onun derdiyle dertlenmek vesaire. Artık hasta olunca her şey çok farklı. Normal dümdüz yatakta yatamıyorsun vesaire. Aynı zamanda bir fedakarlık. Ama seviyorum anneliği yani. Seveceğim bir şeymiş, hoşnutum.

Anne3: Yani dünyanın en zor şeyi ilk olarak en zoru diyebilirim. Sonrasında da en mükemmel, tarif edilemeyecek bir şeyin içinde olduğu bir durum diyebilirim. Bu şekilde tanımlarım ben.

Anne4: Çok heyecan verici bir durum aslında. Bir yandan da böyle ekstra endişede olduğunuz ama kalbinizin de kalbinize sığmadığı bir tablo.

Anneliğe dair hazırlıksız yakalanma hissi, doğumla birlikte bastıran yoğun yük ve sorumluluk, bireylerin "hazır olmadan" anneliğin içine düşmeleriyle anlatılmaktadır. Zorundalık hissi ve beraberindeki kaygı, katılımcıların anlatılarında belirgindir. Sevgi

çoğunlukla “fedakârlık” üzerinden ifade edilmiştir. Annelik, duygusal bağılıktan çok, bedensel ve zihinsel özverinin içinden filizlenen bir ilişki olarak sunulmuştur.

Anne5: Anneliği, bilmem ben tanımlayamıyorum ama garip bir duygu. Mesela gece neredeyse hiç uyumuyoruz, 12 aylık olduk. Ama bu süreci alıştırıp her uyandığında onu öpüp tekrar yatırıyorum. Çok zor ama güzel bir duygu annelik. Deli bir sevda diye tanımlıyım (gülüyor).

Anneliğin karşıt uçları birlikte barındıran doğası, bu tür ifadelerde kristalleşmektedir. Duygusal çelişki, hem kalıcı hem de dönüştürücü bir annelik tanımı üretmektedir. Bu çelişkili duygular, anneliğin doğasında var olan duygusal ambivalansı göstermektedir.

Anne6: Böyle uzun bir yolculuk bence. O yolculukta insan karşısına neler çıkacağını bilmiyor. Bazen engibeli olabiliyor, bazen yokuş aşağı gidiyorsun. Büyük bir coşkuyla koşarak heyecanla, bazen ağlayarak çıkıyorsun o yokuşu. İnişle çıkışlı bir süreç.

Beklentiyle deneyimin farklılaştığı annelik alt temasında katılımcılar, bebek sahibi olmaya dair belli beklentileri olduğunu ancak deneyimlerinin farklılaştığını hem olumlu hem olumsuz ifadelerle belirtmişlerdir.

Anne1: Bu kadar zor olduğunu bilmiyordum. Daha önce bakmışım yeğenime falan ama bu şekilde değildi.

Aile desteği gibi temel yardım kaynaklarına yönelik beklentiler, katılımcının yaşadığı gerçeklikte kısmen veya sınırlı şekilde karşılık bulmuştur. Bu da anneliğin zorluğunun kişisel bir yük haline gelmesine neden olmuştur.

Anne2: Ben tek büyütüyorum. Eşim ben ve bebek. Tabi arada annemler gidip geliyor şu an olduğu gibi, 15-20 günde bir torun sevmek için geliyorlar ama

çoğunlukla bebek, ben ve eşim baş başayız yani. (Katılımcı bebek sahibi olma sürecinde ailesinden destek almak için şehir değiştirdiklerini belirtmiştir)

Katılımcıların hamilelik öncesinde ya da sırasında anneliğe dair sahip oldukları hayal, düşünce ve hazırlıkların; doğum sonrası deneyimleriyle karşılaştığında nasıl değişime uğradığını ortaya koymaktadırlar. Deneyimlerin, kimi zaman beklenenden daha zor, kimi zaman ise daha kolay ve “doğal” olduğu dile getirilmiştir. Katılımcılar, anneliğe dair sahip oldukları ön deneyimlerin (örneğin yeğene bakmak) gerçek annelik deneyimiyle örtüşmediğini ifade ederken, psikolojik ya da fiziksel hazırlığın eksikliğine de dikkat çekmektedir. Bu durum, beklentilerle deneyimler arasındaki farkı keskinleştirerek stres ve zorlanma duygularını pekiştirmiştir.

Anne3: Hani gerçek anlamda yüzde yüz hazır olmak çok mümkün değil ama insan psikolojisini bir şekilde hazır hissedip bu yola çıkması gerekiyor. Böyle ha deyince olmuyor bence. Her anlamda insan hayatındaki bütün değişikliklere hazırlıklı olmalı

Anne4: İstediğim bir süreçti. O yüzden çok zorlandığım bir şey değil. Genellikle daha farklı zorlanmalar yaşayacağımı düşünüyordum ama hiç öyle olmadı.

Bazı katılımcılar ise anneliğin beklenenden daha kolay ve keyifli geçtiğini dile getirerek olumlu anlamda farklılaşan deneyimlere işaret etmişlerdir. Bu tür anlatılar, bireysel farklılıkların ve beklentilerin gerçek deneyimi ne ölçüde şekillendirdiğini göstermektedir. Bu tema, anneliğe dair “önceki zihinsel temsiller” ile “yaşantı yoluyla öğrenilen deneyim” arasındaki farkı vurgulamaktadır. Katılımcılar, hazırlıklı

hissetseler dahi, yaşantının doğrudan pratiğinde hem fiziksel hem de duygusal olarak zorlandıklarını, bazı durumlarda ise beklenenden daha kolay baş ettiklerini belirtmişlerdir. Bu farklar, anneliğin öznel doğasına ve bireyin kendi kaynakları ile çevresel koşullarına bağlı olarak değişmektedir.

Bebeğin eşlik ettiği annelik alt temasında katılımcılar, hastalık tanısının koyulduğu zamana paralel bir şekilde bebekle ilişkilerinin değiştiği, hastalıktan sonra bebeğin kabullenilmesinin kolaylaştığı, bebeğin annenin duygularına eşlik etmesi ile, anneliği zamanla hissettiklerini, bebeğin yönlendirmesiyle annelik rolünün geliştiğini belirtmektedirler.

Katılımcılar, bebekle bağ kurmanın doğumla birlikte otomatik olarak gerçekleşmediğini, bunun zamanla ve çoğunlukla bebeğin büyüyüp etkileşime geçmesiyle oluştuğunu ifade etmektedir.

Anne1, bebeğin ilk üç ayında sürekli ağlaması ve alerjik belirtiler nedeniyle psikolojik çöküntü yaşadığını, ancak üç ay sonunda ağlamaların azalmasıyla bağın geliştiğini belirtmiştir.

Anne2, doğum sonrası yoğun fiziksel ağrıların bebeğini kabullenmesini geciktirdiğini ve şefkatin zamanla geliştiğini ifade etmiştir.

Anne3, ilk aylarda bebeğin etkileşim kurmaması nedeniyle emeğinin karşılığını alamadığını hissettiğini, ancak zamanla oyun kurma ve tercihlerle bağın güçlendiğini söylemiştir.

Bu durumlar, annelik hissinin bir anda değil, çoğunlukla çocuğun verdiği yanıtlarla ve annenin bunu içselleştirmesiyle geliştiğini göstermektedir. Annelik burada bir “rol” değil, zamanla inşa edilen bir “ilişkisel süreç”tir.

Katılımcılar, bebeklerinin büyüdükçe sadece fiziksel değil duygusal olarak da kendilerine eşlik ettiklerini; bebeklerin verdiği tepkilerin annede olumlu duygular ve rol içselleştirmesi yarattığını belirtmiştir.

Anne5, hamilelikte tekmelerle birlikte bebekle duygusal bir eşleşme yaşadığını, sevgiyle dolup taşan bir bağın oluştuğunu söylemiştir.

Anne4, çocuğunun davranışlarını dikkatle gözlemlediğini, anneliğin bir “öğretme” değil “birlikte deneyimleme” süreci olduğunu ifade etmiştir.

Bebek yalnızca pasif bir nesne değil, annenin duygusal sürecine etkin bir özne olarak katılmakta; annenin kendi içsel annelik tanımını şekillendirmektedir. Bu da annelik rolünün sabit değil, etkileşimsel ve çift yönlü olduğunu göstermektedir.

Katılımcılar, bebekle kurulan ilişkinin özellikle zorluklar (hastalık, alerji, ağlama nöbetleri vb.) üzerinden yapılandığını ve bu deneyimlerin sonunda anneliği daha güçlü hissettiklerini vurgulamaktadır.

Anne1, bebeğin çoklu alerjisi nedeniyle yaşadığı zorlayıcı deneyimlerin kendisini bebeğe daha çok bağladığını ve annelik rolünü sahiplendiğini ifade etmiştir.

Anne2, bebeğine olan ilgisinin, geç gelen fiziksel iyileşme süreciyle başladığını ve zamanla onunla oyun kurma gibi deneyimlerle şekillendiğini belirtmiştir.

İlk başta yaşanan travmatik ya da zorlu deneyimler, anneliği geciktiren değil, zamanla derinleştiren etmenler haline gelebilmektedir. Acıdan gelen şefkat, kabullenmeye dönüşmektedir. Bu durum anneliğin sadece duygusal değil, aynı zamanda deneyimsel ve bilişsel bir yeniden yapılanma süreci olduğunu düşündürmektedir.

Anneliğin tanımı, “içgüdüsel” olmaktan ziyade deneyimle, zamanla ve etkileşimle içselleştirilen bir kimlik olarak çizilmektedir. Katılımcılar bu sürecin “hazır olunmadan başlanan, ama zamanla öğrenilen” bir yolculuk olduğunu dile getirmiştir.

Anne4, kendi anneliğini kitaplardan değil, bebeğinin davranışlarıyla şekillendirdiğini ve doğrudan deneyimlerle öğrendiğini belirtmiştir.

Anne5, bebeğinin tepkileriyle beraber kendi iç dünyasında da değişim yaşadığını ifade ederek anneliğin çift yönlü bir dönüşüm olduğunu ortaya koyar.

Bu anlatılar, anneliğin doğuştan gelen bir rol değil, bebeğin yönlendirmesiyle şekillenen, sürekli yeniden tanımlanan bir deneyim olduğunu vurgulanmaktadır. Özellikle bebeklerin varlığı ve tepkileri, anneliği sadece duygusal değil, davranışsal ve ilişkisel bir öğrenme alanı haline getirmektedir.

“Bebeğin eşlik ettiği annelik”, katılımcıların ifadelerinde bir geçiş alanı olarak öne çıkmaktadır: başta yabancı, zorlayıcı, hatta kabullenilemeyen bir bebek figürü, zamanla duygusal, davranışsal ve karşılıklı etkileşim yoluyla annenin kendi kimliğini yeniden kurduğu bir varlığa dönüşmektedir.

Bu tema, anneliğin lineer ya da otomatik bir gelişim değil, kırılmalar ve yeniden yapılanmalarla dolu bir süreç olduğu; bebeğin aktif bir yönlendirici olduğu, zorlukların bağ kurmayı engellemekten çok derinleştirdiği, annelik kimliğinin bebeğin eşliğiyle ve zaman içinde kurulduğu göstermektedir.

Tema 2: Kaybın Öyküleri

Annelerin ruhsallığını değerlendirmek üzere yapılan projektif testler öncesinde yapılan klinik ön görüşmelerden ikinci tema Kayıp Öyküleri temasıdır. Bu çalışmada tümevarımsal bir yaklaşımla sorular yöneltildiği için katılımcılara, kendi ebeveyn ilişkileri, anne-anneanne ilişkileri, rüyaları ve çocukluk anlarına yönelik açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların verilerinden hareketle, travmatik doğum hikayeleri, annesel bakım eksikliği, çocuklukta babanın yokluğu, kaybolan rüyalar alt temaları oluşmuştur. Kayıp öykülerinin bu katılımcı grubunda baskın bir yer edinmesinin annelerin ruhsallığı anlama bağlamında önemli olacağı düşünülmüş olmakla birlikte klinik ön görüşmelerin bulguları tartışma bölümünde projektif testler bulguları ile birlikte değerlendirilecektir.

Travmatik doğum hikayeleri alt temasında, katılımcıların kendi doğum hikayelerinin zor olduğu annelerinin üzüntü, utanç, korku, suçluluk duygularını taşıdıkları, doğamayan, geç, zorlukla doğan, doğmak istemeyen bebekler oldukları, ayrıca “kız olmasına üzünlmesi” ve “çirkin görülmesi” şeklinde ifadeler doğum hikayelerinde yer almaktadır.

Katılımcıların birçoğu doğumlarının zamanında gerçekleşmediğini, geç doğduklarını ya da doğumun komplikasyonlarla seyrettiğini ifade etmiştir. Doğumun fizyolojik olarak zor geçmesi anlatılarında belirgindir. Doğumların geç gerçekleşmesi, ağlamama, morarma ya da müdahalelerle ağlatılma gibi fiziksel belirtiler, bu deneyimlerin anneler tarafından “anormal” olarak tanımlanmasına ve travmatik kodlanmasına neden olmuştur. Kimi anlatılarda mizahi tonla anlatılsa da altında hâlâ taşınan bir kırılganlık hissedilmektedir.

Anne1: Ben ilk doğmak istememişim. Böyle bir erken doğum şeyim varmış. Ondan sonra işte doktor hastanede kalması gerektiğini söylemiş ama annem işte bir

şey olmaz eve gideyim hastanede kalmayayım şeklinde olmuş. Ondan sonra işte günü geçiyor işte alalım şey olmasın derken Ve hala bir şey soruyor işte, sen inat ettin gelmek için, biz istemedik sonra da sen gelmek istemedin şeklinde söyler.

Anne7: Kendi doğum hikayem şey oldu. Geç doğmuşum. Günüm geçmiş. Herhalde bir on gün falan geçmiş. Mosmor doğdum. Çok zor doğdum. Annem bayağı zorlanmış. On sekiz yaşındaymış. Sıkıntılı bir doğum olmuş yani. Öyle söylenilir.

Anne8: Doğumum vajinal başlamış ama boynuma kordon dolandığı için aniden sezeryana dönmüş.

Katılımcıların annelerinin doğum süreçlerinde korku, suçluluk, utanç ve çaresizlik duyguları taşıdıkları anlaşılmaktadır. Toplumsal normların, damgalamanın ve kadın sağlığına dair yetersiz bilginin, annelerin duygusal yükünü artırdığı görülmektedir. Bu anlatılar, kadınların doğum süreçlerinde yalnız bırakıldığını, suçlandığını ve baskılandığını gösterir. Özellikle sağlık hizmetlerinden uzak doğumlar, kuşaklar arası aktarımda “travmatik sessizlik” veya “gizli utanç” olarak aktarılmış olabilir.

Anne2: Sadece bana hamileliğinin çok zor geçtiğini, değerlerinin çok düştüğünü anlatmıştı. Doğumu da o yüzden çok zor atlattığını söylemişti.

Anne4: Doğduğumda biraz zorlukla bir doğum olmuş benimki. Annem Hepatit B taşıyıcılığı teşhisini almış. Ardından işte doktor ona çok yüklenmiş. Onun anlattığı kadarıyla işte nasıl bu şeyin varken hamile kalabilirsin vesaire diye. İşte annem hamilelikten sonra öğreniyor ama Yani yine de işte fazlasıyla yükleniliyor. Aslında iki tane ablam var ama onlarda sıkıntı olmuyor. İşte bu çocuğu hiç mi düşünmüyorsun

vesaire de çok yüklenmişler. Annem yani o yüzden böyle çok üzgünmüş doğum sürecimde.

Anne6: Yani hani doğum hikayesi işte doğuma gitmeden oje sürmüş falan böyle. İşte sancısı gelmiş, anneannem çağırmış kimseye söyleme. İşte sancın kaçır, doğuramazsın. Böyle hani onların döneminde biraz bir şeyler daha hani ayıp, işte saklanarak, gizlenerek böyle olan şeyler olduğu için.

Bazı katılımcıların, doğum hikayelerinde açıkça “istenmeyen” ya da “beklenmeyen” bir bebek olduklarına dair ima ve anlatılar yer almaktadır. Bu anlatılar, doğumun hemen ardından kurulan ilk temasın sevgi ve kabul yerine şaşkınlık, reddediş ya da hoşnutsuzlukla gerçekleştiğini göstermektedir. Bu da bireyin erken benlik algısında değersizlik ya da “yeterince arzu edilmemiş olma” hissini doğurabilir.

Bazı doğum anlatılarında geçmişe dair şiddetli ya da rahatsız edici olayların mizah unsurlarıyla aktarılması dikkat çekicidir. Bu, travmanın bastırılması ya da yumuşatılması stratejisi olabilir. Mizahileştirme, kuşaklararası aktarımda travmanın doğrudan anlatımını bastırma, duygusal yoğunluğu azaltma ve ilişkileri koruma amacı taşıyabilir. Ancak bu aynı zamanda çözülmemiş duyguların bir göstergesi de olabilir.

Anne3: Ben evde doğmuşum, anneannem beni doğurmuş, ebem, anneannem. Annemde de aslında o zamanlar imkansızlıklardan değil, tamamen annemin hastaneye gitme korkusundan kaynaklı bir evde doğum hikayem olmuş. Doğamamışım zaten. Zor bir doğum olmuş annem açısından. Doğduktan sonra hiç ağlamamışım. Hatta beni doğmuşum, beni temizlemişler, giydirmişler, beşiğe koymuşlar, hala ağlamıyormuşum. Babam demiş ki, bu çocuğun bir şeyi mi var acaba, neden ağlamıyor? Anneannem demiş, yok çocuğum demiş, sadece uslu galiba. Ondan sonra,

ama senin için rahat etsin deyip gidip bana bir tane tokat atmış. Ondan sonra ağlamışım.

Anne5: Bir de annem şey derdi bana, kucağıma vermişlerdi seni böyle çok çirkin gelmişsin bana ya bu benim çocuğum mu falan demişlerdi ama gülerek bunu söylerken hiç alındığım ya da şey yaptığım bir konu değildi yani.

Travmatik doğum hikâyeleri teması, bireylerin kendi varoluşlarına dair ilk anlatıların nasıl şekillendiğine ışık tutmaktadır. Bu hikâyelerde; fiziksel olarak zor ve komplikasyonlu doğumlar, annenin suçluluk, utanç ve baskı deneyimleri; yenidoğana dair ilk olumsuz yargılar; sessizlik ve mizah ile çevrelenmiş travmatik anlatılar öne çıkmaktadır. Bu tür anlatılar, yalnızca bireyin geçmişine değil, aynı zamanda nasıl bir annelik deneyimi inşa ettiğine dair ipuçları da taşımaktadır. Travmatik doğum hikâyeleri, bireyin kendilik algısını, değer duygusunu ve ebeveynlikte kendi doğumuna dair taşıdığı yükleri anlamak açısından önemlidir.

Annesel bakım eksikliği alt temasında, ikinci üst kuşakta annenin yokluğu, bakım veren olarak annenin yokluğu, telafi eden olarak babayla ilişki içeriklerinden oluşmaktadır.

İkinci üst kuşakta annenin yokluğu; katılımcıların kendi anneleri ve anneanneleri arasındaki ilişkiyi ve anneannelerinin anneleriyle olan ilişkisine dair ifadeleriyle oluşmuştur. Annesel ilişkilerin yer aldığı bu temada katılımcılar, kendi anneleri ve anneannelerinin ilişkisini bir yandan “güvensiz, öfkeli, sevgi görülmeyen, şefkat gösterilmeyen” duygusal tanımlamalar yaparken öte yandan üst kuşağın anne

ilişkilerini “iyi”, “normal”, “her gün konuşurlar” gibi daha nötr ve duygulanımın yer almadığı ifadelerle yer vermişlerdir. Ayrıca anneannelerinin anneliklerini “iyi annelik görmemek” üzerinden nedenselleştirdikleri ve kendi anne-kız ilişkilerini de benzer bir yaklaşımla değerlendirdikleri görülmüştür.

Katılımcılar, kendi annelerinin anneleriyle (anneannelerle) olan ilişkilerini anlatırken “soğukluk”, “sevgiyi gösterememe” ve “duygusal mesafeyi” özellikle vurgulamaktadır. Bu ifadeler, duygusal soğukluğun yalnızca bir kişilik özelliği değil, aynı zamanda bağlanma yoksunluğunun nesiller arası aktarımı olduğunu göstermektedir. Anlatıcılar, sevgi eksikliğini fark etmekte, ama çoğu zaman bu eksikliği doğrudan konuşulmamış bir gerçeklik olarak tarif etmektedir.

Anne2: Annemler 5 kız kardeş, erkek yok zaten. Hepsinin içerisinde anneanneme en düşkün olanın annem olduğunu gözlemledim hani. Daha çok böyle anneannemi anlayan, biraz benzer yaşantıları da olduğu için işte geçmişe dayalı ama anneannem soğuk bir kadın olduğu için yani soğuk dediğim çok iyi bir insan da sevgi göstermeyi bilmiyor, sevgisini nasıl göstereceğini bilmediği için öyle hiçbir çocuğuna canım, balım deyip öpüp sevmez ya da hiçbir torununa sevmezdi rahmetli oldu. O da hazin bir sonla rahmetli doldu. Sizin alanınıza da giriyor. İntihar ederek aramızdan ayrıldı. O yüzden hani normal anne kız ilişkisi, saygı çerçevesinde ama öyle sevginin yoğun gösterildiği bir ilişki değildi.

Bazı katılımcılar, anneleri ile büyükanneleri arasındaki ilişkinin duygusal yakınlık yerine görev temelli, işlevsel bir biçimde kurulduğunu belirtmişlerdir. Bu ifadeler, duygusal bağ kurulamayan, yerine “yardım”, “bakım”, “yük paylaşımı” gibi pratik temeller üzerine kurulu anne-kız ilişkilerine işaret etmektedir. Annelik işlevi,

duygusal bağdan ziyade “yetişkinleşmeye zorlanma” ve “sorumluluk yüklenme” üzerinden tanımlanmıştır.

Anne1: Onlar çok olumlu bir ilişkiye sahip değillermiş anladığım kadarıyla ve annemin bir parça bahsettiğine göre. Çünkü kendi abisiyle de 9 yaş olunca arasında bir parça daha kendi annesi büyümüş anneme göre. Böyle çok halkı bir ilişki kurulamamış gibi. Sağlıklı derken? Güvenli bağlanmanın olduğu, annemin annesine tamamen güvendiği, her şeyini paylaştığı, her şeyin olması da paylaşması gereken şeylerin paylaştığı bir ilişki kurulamamış gibi gözüküyor.

Anne3: Daha çok aslında yardım ilişkisi gibi. Annem en büyük çocuk. Öyle olduğu için işte en küçük kardeşine bakmakta çok yardımcı olmuş. Onun dışında anneannem çok çok titiz bir kadındı. Bunun zorluğunu hep dile getiriyor. Hatta annemde de bu titizlik vardı ama zamanla çok şükür bunu baya baya terpiletti. Şu an hani normal bir insan düzeyinde diyebilirim. Yine de başka insanlara fazla gelebiliyor ama bana göre normal bir insan düzeyinde. Onun dışında annem de anneannesini yeni kaybetti yani kaç yıl oluyor. Bir 4 yıl önce falan kaybetti. Yani onda o sıra şeyi görmüştüm hani kaç yaşında olursan ol anneni kaybedince kötü oluyorsun mu görmüştüm. Yani seviyordu, çok seviyordu. Anneannem daha böyle esprili bir karakterdi. İlişkileri de böyle daha kinayeli bir ilişkileri vardı diyebilirim. Kinayeli derken? Yani işte anneannemin alttan alttan böyle onlara şaka olduğu bir şeyler söylemesi, onun karşılıklı tepki vermesi, benim gördüğüm ilişki buydu en azından.

Duygusal yakınlık kurulmamış olsa da, bazı katılımcılar annelerinin annelerini kaybettiklerinde beklenmedik bir yoğunlukta acı yaşadıklarını ifade etmektedir.

Duygusal olarak görünmez olan ilişkilerde bile, biyolojik bağın ve geçmişte yaşanamayan ilişkinin yasının tutulması mümkündür. Bu durum, duygusal bağın bastırılmış olsa bile varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

“Üst Kuşakta Annenin Yokluğu” teması, görünürde var olan ancak duygusal olarak eksik olan annelik ilişkilerinin çocuklar üzerindeki etkisini gözler önüne sermektedir. Bu temanın temel bileşenleri, sevgi ve güvene dayalı bağ kurulamamış olması, yardım/işlev temelli annelik rollerinin aktarılması, sevgisizliğin nesiller arası aktarımı, kaybın ardından ortaya çıkan geç keşfedilen yas olarak öne çıkmaktadır.

Bakım veren olarak annenin yokluğu; katılımcıların çoğunluğunun özellikle ilk yıllarda birincil bakım aldıkları kişilerin aile ve sosyal çevrelerinden “anneanne, babaanne, abla, geniş aile, komşu” olduğu görülmüştür. Anne ile çocukluktaki ilişkiye dair “otoriter, fedakar, duygusal bakım alınmayan, arkadaş gibi, geç bağlanılan” ifadelerine yer verilmiştir. Çocuklukta anne ile olan ilişkiye dair olumsuz ya da eksiklik içeren söylenenlerin nedenselleştirildiği veya peşine olumlu bir ifade ile ilişkinin anlatıldığı görülmüştür. Geçmiş ilişki yaşantılarına dair olumsuz görüşler bildirilirken bugüne dair katılımcılar kendilerini “daha iyi anne, daha bilinçli anne” olarak gördüklerini paylaşmışlardır.

Anne5: Benim babaannemlerle birlikte kaldığımız için direkt annemle bağlantılı bir çocukluğum olmadı. Babaannemle daha çok ilişki içerisindeydim. Annem hani iş güç dışarı işlerine falan gittiği için daha çok babaannemle vakit geçiriyordum.

Anne6: Beni annem büyüttüler. Yani çocukluğumda annem, aslında çok kardeşliklidir açıkçası, çok fazla, ben de genelde daha çok, nasıl diyeyim, komşumuz vardı bir tane, hani onu manevi annem gözüktürürüm, onların yanındaydım. Onlarla da büyüdüm diyebilirim.

Anne7: Beni aslında annem büyüttü ama ilk bir yılım biraz karışıkmiş, annem çalışıyormuş. Babam polis annem bankacıydı o dönemde gurbette çalışıyorlardı Aydın'da anne babalarının yanında değillerdi. Ben doğunca annem dört ay kadar iznini kullanmış, ücretli ücretsiz izinlerini kullanmış sonra geri dönmesi gerektiği için anneannem babaannem bana dönüşümlü bakmışlar. Ben aslında süt bebeğiymen annemden ayrı düşmüşüm 8-9 ay kadar, gelmeye çalışmış haftasonları ama kolay gelememiş. Biz de bunu annemle benim bebeğim doğunca konuşmuştuk, ilk bir yılım o yüzden sıkıntılı bir süreç olmuş. Bu muhtemelen benim bağlanma süreçlerimi de etkilemiştir. Devamında annem baktı bize onu hatırlıyorum ama annemin de başka sıkıntıları vardı kayınvalidesiyle yaşadığı babamla yaşadığı, annemi hep gergin hatırlıyorum çocukluğumda. O yüzden de böyle çok güvenli ve keyifli bir evlat olarak büyümediğimi hissediyorum belki nesnel gerçeklik böyle değildir ama benim algıladığım bu şekildeydi.

Telaflı eden olarak babayla ilişki; katılımcıların çocuklukta ebeveyn ilişkilerini anlatırken anneyi “otoriter, fiziksel bakım veren” olarak konumlandıkları dinamiklerde babaları ile olan ilişkilerini “özel, öz annem gibi, derin, ilgili, sevgi gösteren, keyifli, anneye göre daha iyi” ifadeleriyle anlatmışlardır. Annesel bakımın, annenin daha duygusal olarak mesafeli olduğu ilişkilerde baba tarafından sağlandığı görülmüştür.

Anne8: Bizim Emin babam çok duygusal bir insandır. Bir de sülalede tek kız olduğum için babam aşırı düşküncü ama hala da öyle. Böyle bir sırdaşımdır o benim. Otururuz, konuşuruz, bir şeyler geçiririz, baş başa yemeğe gideriz. Annem hep bu der zaten, öz annesi gibisin. Yani biraz baba kızlıktan ziyade daha farklı bir bağ var. Otoriter bir babam yok öyle. O yüzden her şeyi paylaşabilirim ben onunla, o da benimle paylaşır aynı şekilde. Arkadaş gibi büyüdük, öyle bir bana kural koyan bir babam yoktu. Beni zorlayan bir babam yoktu.

Anne9: Babam hani hiç az seven bir insan değildi. Hep çok seven bir insandı. Onun dışında hep bizde çocuktuk. Evde bir evcilik oynanıyorsa ortama dahil olduğunda o evciliğin bir parçası haline gelirdi. Ondan sonra hep bizi güldürmeye, hep bizi mutlu etmeye yönelik bir hayatı vardı. Hiçbir zamanda bir şeyimiz eksik kalmasın için çok çabaladım. Onun dışında benden bir parça gibiydi çünkü hep benimle beraber o da bir çocuktuk. Ya da ne bileyim, insanların anlam veremediği kendi aramızda olan hareketlerdir, söz örnekleridir falan. Onlar hep bana özel olduğumu hissettirdi. Onun dışında hep aktivitelerimizde hep babam vardı. Yani babam çok özeldi, hatta şu an çok taziyeye insanlar geldiği için şey cümlesini çok duyuyorum, sizin babanızla olan ilişkinizden hep işte kıskandığım cümlesini çok duyuyorum. O yüzden yani şey diyorum hatta şu an arada düşündüğümde o kadar çok sevdi ki Belki bundan sonraki ömrüme bile yeter gibi düşünüyorum. Yani böyle sevgi dolu bir babaydı. Hem oyuncu, hem çok seven de seven vesaire. Güzel bir çocukluktu yani.

Anne10: Babamızda daha çok el iyisiydi. Yani herkes iyi. Nasıl? Anlamadım. Herkese çok iknalandı, çocuklarının sevgisini annemden daha çok gösterdi. Annem destur ve dominanttı, babam daha yumuşaktı. Babam daha çok sevindi, özellikle beni

daha çok severdi, sevgisini gösterirdi. Çocuk gibi, 12 yaşına kadar falan bile beni küçük çocuk gibi severdi. Annemden daha çok sevgisini gösterdi diyebilirim.

Çocuklukta babanın yokluğu alt temasında, katılımcıların çocukluklarında babaları ile olan ilişkiyi “yakın olmayan, olmayan, keyifsiz, uzak, arkadaş gibi, sert, eleştirel, net hatırlanmayan, öfkeli, destek vermeyen” ifadeleri ile tanımladıkları görülürken, bu araştırma grubunda ebeveynlerle olan ilişki dinamiğinde babanın annesel bakım içinde konumlandığı veya bu temada olduğu gibi “uzaklık ve yokluk” üzerinden yer ettiği görülmüştür. katılımcıların babalarıyla olan çocukluk ilişkilerine dair ifadelerinde ortaklaşan bir “duygusal uzaklık”, “erişilemezlik” ya da “ilişki eksikliği” durumuna işaret eder. Katılımcıların bir kısmı babalarıyla olumlu bağlar tarif ederken bile, bu bağın annesel bir işlevle özdeşleştirildiği ya da geleneksel baba figürlerinden ayrıştığı görülmektedir.

Anne1: Bizim Emin babam çok duygusal bir insandır. Bir de sülalede tek kız olduğum için babam aşırı düşküncü ama hala da öyle. Böyle bir sırdaşımdır o benim. Otururuz, konuşuruz, bir şeyler geçiririz, baş başa yemeğe gideriz. Annem hep bu der zaten, Rümeysa'nın öz annesi gibisin. Yani biraz baba kızlıktan ziyade daha farklı bir bağ var. Otoriter bir babam yok öyle. O yüzden her şeyi paylaşabilirim ben onunla, o da benimle paylaşır aynı şekilde. Arkadaş gibi büyüdük, öyle bir bana kural koyan bir babam yoktu. Beni zorlayan bir babam yoktu.

Anne2: Babam otoriter. Öfkeli. Öyle bir babaydı.

Anne3: Onu da olumlu hatırlıyorum aslında ama yoğun çalıştığı için çok da hatırlamıyor da olabilirim, kesikli kesikli hatırlıyorum. O çok yoğun çalışan bir insandı çünkü.

Anne4: Annemle babam ayrıydı. Ben 10 yaşındayken falan ayrıldım. Zaten 12 yaşında falan dayıştık. Babamı kaybettim. Yani böyle çok Hiçbir ilişkimiz yoktu açıkçası. Yakın, yoğun bir ilişkiniz yoktu.

Katılımcıların anlatımlarında babaya ilişkin çocukluk temsilleri, duygusal bağlanma düzeyi ve ilişki niteliği açısından belirgin örüntüler sunmaktadır. Bu örüntüler temelde dört ana boyutta toplanabilir: duygusal uzaklık, otoriterlik, ilişkisizlik ve annemsi/arkadaşça figür. Bu örüntü, babalık temsillerinde duygusal yakınlık ve bağlanma unsurlarının zayıf olduğu bir tabloyu açığa çıkarmaktadır. Bu durum, katılımcıların kendi annelik deneyimlerine de etki eden geçmiş içsel temsilleri şekillendiriyor olabilir. Özellikle baba figürünün olmaması ya da fazlasıyla “yumuşak” olması, annenin hem çocuklukta hem yetişkinlikte ebeveynlik yükünü taşıma biçimini etkilemektedir.

Rüya işlevinin yetersizliği alt temasında, Rüyaların Yokluğu/ Hatırlanmaması, Çocuklukta Korku İçerikli Rüyalar- Anılar içeriklerinden oluşmaktadır. Katılımcıların rüya görme deneyimine dair verdikleri yanıtlarda bir yandan güncel rüyaların “hatırlanmadığı ve görülmediği” paylaşılırken; öte yandan hatırlanan rüyaların çocuklukta veya doğuma yakın tekrar eden rüyalar olduğu aktarılmış olup bu tekrar eden rüyaların “kaybetme, yetişememe, korkutucu, hastalanma, ölüm, kaybolunan, kaçırma” içerikleri paylaşılmıştır. Ortak tema olarak tekinsizlik içeren rüyalarla katılımcıların yoğun kaygı içinde oldukları düşünülmüştür.

Anne1: Hatırladığım bir rüya? Şu an hiçbiri aklıma gelmiyor.

Anne2: Yok öyle. Tekrar eden rüyalarım da yok.

Anne3: Hayır rüya demeyin. Zaten hamileydim geçen yıl. Çocuk yeni doldu altı aylık. Sürekli rüya görmeye başladım hamile kaldıktan sonra ve bende biraz ölüm korkusu, yani yoğunudur biraz ölüme karşı şeyim. O da yine yetiştiğimiz ortamda şey oldu, rüyada öleceğimi falan, işte birileri bana ölüm tarihimi veriyor falan. 9 ay boyunca bununla uğraştım.

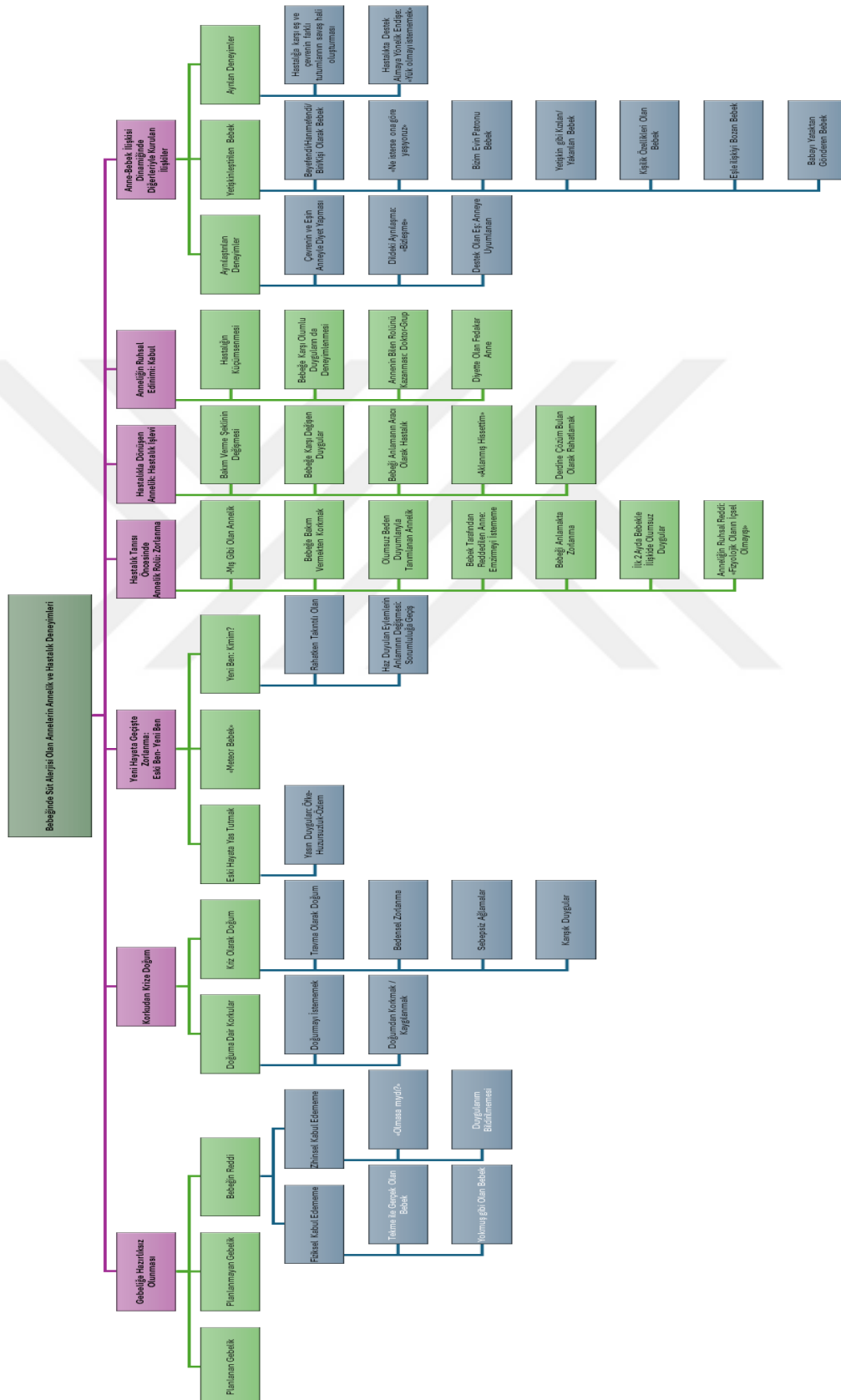
Anne4: Bir rüyam. Benim hep, özellikle ortaokulda gördüğüm bir rüya vardı. Hep aynı rüyayı sürekli görürdüm. Böyle bir yabancı tanımıyorum ama rüyamda hep bu kişi girerdi. 20 yaşlarında bir erkek çocuğu. Beni hep korkuturdu. Ben de bir trene yetişmeye çalışırdım. Tren hep hareket ederdi ve ben hep koşardım hızlı hızlı. Bir türlü o trene yetişemezdim. Ondan korkup kaçardım. Ve hep garip bir şekilde tekrarlardı bu rüya. Bütün ayrıntılarıyla birlikte. Hiçbir şey değişmezdi.

Anne5: Dedemin vefatını rüyamda görmüştüm. Bu yüzden sabahında bana söylediklerinde daha uyuyorum sanmışım ya da şaka sanmışım. Böyle bir ilginç bir şey yaşamışım.

Anne6: O dönem çocukluk döneminde çok böyle kaçırılma hikayeli rüyalarım olurdu.

Anne7: Ama küçükken, ilkokul ortaokul yaşlarımı hatırlıyorum. Korkardım. Rüyalar görürdüm. Beni korkutacak rüyalar görürdüm. Hatta annem bir dua yazdırıp yastığın altına koymuştu. Ondan sonra hiç görmedim. Psikolojik bir şey mi bilmiyorum o zamanlar korkuttuğumu hatırlıyorum (gülüyor).

Şekil 2. Yorumlayıcı Fenemenolojik Analiz Bulguları

6.2. Rorschach ve T.A.T. Bulguları

Bu bölümde bulgular işlemsel hipotezler bağlamında sırasıyla raporlanmıştır. Hipotezlerin Sonuçlandırılması bölümünde kuramsal hipotezler değerlendirilerek ele alınmıştır.

6.2.1. Rorschach Testi Psikogram Bulgularına Göre Norm Değerlerine Göre Kıyaslanması

Toplam psikogram bulgularına göre, yanıt sayısı (R), lokalizasyon yanıtları olan global yanıtlar (G) ve detay yanıtlar (D), form yanıtları (F+ ve F-), hareket yanıtları (K ve Kan), son üç karttaki renk yanıtları (RC), hayvan yanıtları (A), insan yanıtları (H) ve son olarak anksiyete indeksi yüzdeleri Rorschach Testi Türkiye normları ve Taktakoğlu (2022)'de anneliğin ruhsallığını değerlendirdiği gebelik (T1, T2) ve doğum sonrası (T3, T4) dönemleri içeren boylamsal çalışmanın bulguları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 3. Norm Değerlerine Göre Psikogram Bulgularının Karşılaştırılması

	Norm	T1	T2	T3	T4	Alerji
R	22,5	21,9	14,8	15,7	17,4	13,8
G%	40,9	42,5	60,2	57,5	45,6	%31,2
D%	53,4	48,3	32,9	36,5	43,9	%55,8
F+%	74	44,4	65,1	61,3	61,7	%64,1
F-%	-	53,3	30,7	29,6	26,8	%35,9

RC%	37	35,8	32,6	32,6	35,6	%38,4
H%	15,4	20,3	23,8	31	27	%17,4
A%	49	41,6	42	43,5	45,2	%48,6
Anksiyete						
İndeksi	12	23,8	29,3	18,3	16,2	%30,4

Not: T1: Gebelikte İlk Trimester, T2: Gebelikte 8-9. Ay, T3: Bebeğin 2-3. Ayı, T4: Bebeğin 1. Yaşı

Bebeğinde süt alerjisi olan annelerin ortalama yanıt sayısının 13,8 olduğu, lokalizasyon yanıtlarının sırasıyla G: % 31,2 ve D % 55,8 olduğu, form yanıtlarının F+: % 64,1 ve F-: %35,9; hareket yanıtlarının ortalamalarının K: 1,0 ve Kan: 1,7; son üç karta verilen renk yanıtlarının RC: % 38,4, insan yanıtlarının H: % 17,4 ve hayvan yanıtlarının A:% 48,6 olduğu ve son olarak anksiyete indeksinin % 30,4 olduğu görülmüştür.

Bulguların gebelikte 8-9. Ayda toplanan veriler (T2) ve bebeğin 2-3. ayında toplanan (T3) zaman aralıklarındaki veriler ile benzerlik gösterdiği fark edilmektedir.

6.2.2. Rorschach Testine Göre Zihinselleştirme Kapasitesi ve Annesel İmgeye Dair Bulgular

Zihinselleştirme kapasitesi değerlendirilirken testin genelinde yer alan renk (C), hareket (K), deri (E), anatomi ve beden yanıtlarının içeriği incelenmiştir.

Renk yanıtlarının sırasıyla C:0, C':1,C'F:1, FC:47, FC':4 olduğu görülürken en yüksek renk değerinin form ile kontrol edilen değer olan FC olduğu görülmüştür.

Hareket yanıtları incelendiğinde, insan hareketi olan K: 1 ve hayvan hareketi olan Kan: 17 olduğu dikkat çekmiştir. Doku yanıtı olan (E) yanıtlarının sırasıyla, E: 2 ve FE:24 formun eşlik ettiği FE yanıtlarının yüksek oluşu ile birlikte deri yanıtları ayrıca incelenmiştir. Zihinselleştirme kapasitesini değerlendirmek üzere Rorschach Testi yanıtları her bir kodlama değişkeni içeriği değerlendirilmiş aşağıda sırasıyla Form yanıtlarının niteliği, formun baskın olduğu renk ve doku yanıtları incelenmiştir. FC, Kan ve FE yanıtları incelenmiştir.

Renk ve Hareket Yanıtları:

Kart VIII: Pembeler de ayıya benziyor

Kart VIII: Sanki şu pembe, yanlardaki pembelikler birer ayı görünümünde, sanki bir yere tırmanmaya, bir ağaca tırmanmaya çalışan ayı. İki tane ayı gibi. Orta kısmı ağaç diye düşünürsek yanlardaki pembeliklerde bir ayı. Ağaca tırmanıyor gibi.

Kart VIII: . Onun dışında pembeler şu sağ ve soldaki pembeler de ayı şeklinde sanki yani kutup ayısı gibi falan bir şekli var

Kart VIII: Simetrik olduğu için aslında şu anda aynaya bakan bir bukalemun görüyorum. Bir dalın üzerinde ilerliyor

Kart IV: Bir şey çıkartamadım açıkçası kırmızılardan yeşillerden nedense ilk turpu anımsattı kırmızılık yeşillik kırmızı kökü ve yaprakları gibi ama turunculardan bir şey çıkartamadım

Kart IV: Ya bunu bir şeye benzetemedim ama biraz çabalayım. Şeye benzetiyorum şu anda şey gibi kocaman bıyığı olan bir hobbitmiş gibi şu yeşil Kısmı bıyığı, burun delikleri var su yeşili olan kısımda, açık mint yeşili gibi olan kısımda, açık turuncu yerler kulakları, gövdesi de pembe kısım.

Kart IV: Böyle süslü bir sandalyeye benziyor sanki masaya, en ortadaki beyaz şey oturduğumuz masa kenarlarındaki pembe mavi turuncu da arkasının süsü gibi

Kart IV: Pek bir şey canlanmadı şu an gözümde. Üst üste sanki hayvanlar çıkmış da Bremen mızıkacıları gibi geldi bir an (gülüyor). Sanki her renk birer hayvanı temsil etse Bremen mızıkacıları geldi bir an.

Kart X: Pembelerin üstündeki siyahlar yine bir böcek türü bir şey ama böyle sanki fındık bahçelerinde olan bir böcekler vardı siyah siyah onlara benziyor. Belki bit falan gibi de olabilir, bitin büyütülmüş görüntüleri gibi.

Kart X: Sarılar kuşa benziyor.

Kart X: Deniz atının dış kısmında kalanları sanki ağaç dalına konmuş. Kuşlar alttaki kahverengilikler ağaç dalına benziyor.

Örneklerde de görüldüğü üzere, diğer katılımcıların yanıtlarında ortak olan testlerin genelinde renk yanıtlarının verilen yanıta katkı sağlamak üzere ve bir formu tarif etmek için kontrollü kullanılmasıdır. Yanıtların afektif olmasından ziyade sosyal uyuma, somut görsel varlığına dayanarak canlılığın azaltıldığı, dürtünün işlenemediği, yanıtlarda duyumu dayanak alarak temsil oluşturulduğu (basite indirgenerek) düşünülmüştür.

Hareket yanıtlarında ortak olan ise insan özdeşimi ve hareketi yerine hayvan özdeşimi üzerinden hareket yanıtlarının yer alması yer değiştirme düzeneğinin kullanıldığı daha immatür bir yapıyı düşündürmüştür.

Doku ve Deri Yanıtı Örnekleri:

“Kuyruklu, kollarını şöyle iki yana açmış, ayaklarını da böyle tutan, **büyük tüylü bir hayvan** gibi olarak yorumladım. Hatta uzun bir burun ya da gaga diyebilirim.”

“Uzaya fırlayan bir füze olabilir bu da. / İnce uzun şeklinde. Bir de hani çok fazla bir **duman** çıkartıyor diye düşündüm. bir yandan da böyle etrafına da bir şeyler saçmaya başlamış. falan delip geçiyor yani. En koyu tonlarda olan kısım uzun ince. Şu alt kısımdakiler duman, üst kısımdakiler de şey böyle işte o patladığı kısımdan saçılan şeyler olur ya katı saçılanlar, alttaki de gaz saçılanlar.”

“Yani yine hayvanımsı bir varlık görüyorum gibi ama değişik, aşağı kısım bu iki taraftaki kısmın orta, ejderha mı diyeyim, dinazor mu diyeyim, ortasındaki şey kafası gibi duruyor, gözleri var gibi. / Mesela aşağıda ortadaki kısım kafası olarak düşündüm. Sanki sağ ve solda da gözleri ve **kirpikleri** var gibi. Burun deliği, yani şey bu en alt kesimde burnu gibi. hani böyle **kafası yerdeymiş de ayakları yukarıdaymış** gibi düşündüm. O şekilde. Başı yerde bacakları arkadan görünen de o bacaklarıymış gibi. Ben mesleğimden ötürürüm acaba. Neden hep hayvan görüyorum? Normal mi?”

“Roket uçuyormuş da aşağı böyle **egzozunu** bırakmış gibi duruyor. Roket uçuşu gibi bir şey. Ya da uzay aracı mı? / Hani böyle havalanmaya çalışıyormuş da onlar belli bir basınçla havalanmak için büyük bir gaz kütlesi çıkartırlar ya. Aşağı kesimde gaz kütlesi gibi. İlk baktığımda sanki böyle, aşağı kesme çok anlam veremedim ama..”

“Bu böyle bir **tavşan** gibi sanki, kulakları tavşanın, böyle orta kısmına bakıldığında Koltuklar kısmına bakıldığında sevimli bir tavşan. O alttakiler ayakları

ince. Şu kol kısmında niye bu kadar büyük? Sanki böyle kanatlarını açmış. Böyle tavşanla sanki bir hayvanın karışımı gibi. O kanatları büyük olan. Neydi o? **Tavus kuşu** var ya, böyle adlarını almışlar gibi./ Bu kanat kısmı, kol kısmı çok büyük. Birden böyle açılınca büyüyor ya, birden sanki böyle açmış, rengarenk yürüyor gibi. Ve ben, bize **sırtı dönük** gibi şu an. Yüzü karşıya dönük. “

“Bu böyle sanki bir **sürüngen** gibi geldi bana. Baş kısmı, yukarıdaki kısmı. Bu iki tane olan **bıyığı** gibi. Bunun bıyığının aşağı tarafındaki kısım böyle **kanat** değil de sanki o **süzgeç** mi derler, sürüne sürüne giden bunun ayakları olarak kullandığı kısım. Bu arka tarafta sanki ondan **bağımsız toprak tarzı bir şey** ama fotoğrafı böyle üstten çekilmiş gibi geldi bana. O yüzden böyle **birleşik** gözüküyor diye düşündüm.”

“Yani çok alakasız bir şey olacak ama yani bazen **postallar** olur ya **post şeklinde**, onlar gibi geldi bir an gözüme./ ya sanki bir **hayvanın postunu** çıkartmışlar şu ortadaki kısım sanki omurgasının olduğu kısım ve yandan **derileri alınmış** bir hayvan postu gibi geldi şu ortada uzun kısım sanki hani kafasından başlayıp hani Omurgasına o kadar olan kısım çıkartılmış.”

“Burada... Burada da sanki böyle bir hayvan görüyor gibi karşıdan baktığımda. Bir şey yapamadım, böyle anlamlandıramadım ama böyle **kurt** gibi falan ya da böyle **leoparsı** böyle tam burundan baktığımda yani bütün tamamında onu görüyorum.”

“Daha bir belirsiz bir şey oldu ya, bunu benzetmem daha zor olacak galiba. Bunu ben yola benzettim, böyle kötü köy yolları olur ya, ilk alt kısımdan baktığımızda **topraklı, çakıllı köy yolunun yukarıdan, uzaktan çekilmiş hali bana göre**. İlk gördüğüm o.”

“Bu dev olmaya çalışan bir **tüylü** örümcek gibi. Çok dev olmak istiyor ama **minicik** ve **korkunç** gözüküyor.”

“Bu ilk gördüğümde bir kitabın arasında koyduğumuz bir **gül yaprağı** gibi geldi. Gülün kendisi gibi geldi ama **unutulmuş, yıllar geçmiş üstünden solmuş ve çürümüş.**”

“Bu neye benziyor bir şeye benzemiyor ya da şey böyle **içi açılmış bir yılan gibi**, yani kafası var böyle **yılanın derisini kesmişler ikiye ayırmışlar** ama yılan benzetmemin sebebi en üstteki kafadan dolayı”

“(gülüyor) çok hayvandan gideceğim ama bu da böyle arkası dönük bir kuşa benziyor sadece kulakları var (gülüyor)/ Kanat gibi geldi bana **arkası dönük** sadece kulakları **tavşan** gibi, simetrisinde de ayakları var”

“(gülüyor) birbirine çak yapan iki tane **bozayı** (gülüyor)”

“**Hamamböceği** görüyorum bana gösterdiğiniz yönde, yukarıdaki kafası gözleri yandakileri de böyle antenleri gibi, alttakileri de ayakları gibi, oldukça haşmetli bir hamamböceği görüyorum”

“Şu ortadaki görüntü sanki **eski Fransız elbiselerinden** giymiş bir kadının elini açmış bir halini, onu gördüm ortada.”

Koruyucu bir bariyer olan deriye yönelik yanıtlar, beden benliğine yönelik değerlendirilirken, özellikle VI. Kart yanıtlarında ağırlıklı olarak görülen yanıtlarda fiziksel temasın önemine dikkat çekmektedir. Erken dönemdeki tutulma / kapsanma ihtiyacına yönelik olabileceği düşünülen deri yanıtları ruhsal bir kılıfa olan ihtiyaca

yönelik değerlendirilebilmektedir. Özellikle fallik sembollerle ilişkili görülen 6. Karta verilen yanıtlarda, nesne ilişkileri bağlamında genital düzeyde değil ancak daha arkaik düzeyde bir nesne ilişkisine gönderme yaptığı düşünülmüştür.

Bilinçdışı annesel imge I, VII ve IX. Kart yanıtlarının ve kodlanmayan malzeme olan araştırmacıyla kurulan ilişki üzerinden değerlendirilmiştir. Duygulanım bakımından, depresif duygulanımın işlenemediği parça insan yanıtlarının verildiği düşünülürken; kadınsı veya annesel nesneye dair I, VII ve IX. kartlarında verilen yanıtların bütünleşmemiş insan, yaşlı kadın, hayvan, nesne ve boşluk yanıtları oluşu dikkat çekmektedir. Aşağıda kart yanıtları ve testörle kurulan ilişkiye dair yanıtlar yer almaktadır.

Kart I:

“Semazen görüyorum, iki **semazen birbirlerine dönük biçimde** dans ediyorlar, etekleri uçuşmuş arkalarına”

“**Çirkin** bir kelebek görüyorum **Betül hocam**”

“**Ne gördüğümü söylemem gerekiyor şu an.** Karıncaya benzettim ben. O ortadaki göz gibi, karınca gibi şu orta kısmı. Aklıma karınca geldi yani bunu görünce.”

“yani orada **böyle karşılıklı böyle sanki birbirine bir şey anlatan ama aynı hareketi yapan bir insan** görüyor gibiyim.”

“**burada birbiriyle kafa kafaya vermiş** burada elleri havaya kalkmış sanki 2 tane kartal ...Şahin gibi bir kuş görüyorum. **Kafaları böyle birbirine geldi**, arkadan ellerini kaldırmışlar.”

“**tamam ne görüyorum** sinek gibi bir şey görüyorum”

"**Tek bir kelime mi söylemem lazım yoksa...** tamam hükmeden bir kelebek görüyorum"

Kart VII:

"**Böyle bir boşluk hissi, uzayda kaybolmuş bir şey, tanımlanamayan bir cisim. Böyle onu tutan, sarmalayıp kapsayan bir şey yok, nereye gideceğini bilemiyor.**"

"**İki tane kadın suratı** birbirlerine bir şey söylüyorlar gibi."

"Bir **kürek** görüyorum ama beyaz kısmı kürek olarak tanımlıyorum. Sanki küreğin toprağa giriş anı gibi kürek toprağa girmiş ve küreği çıkartmışsın topraktan da kesit almışsın gibi bir görüntü."

"Yani burada da yine böyle ben insan görüyorum yani. Ama şu kafasındaki çok uzun geliyor, anlamlandıramadım yani. Ama böyle **daha çok yaşlı insan gibi** gözüküyor, **çeneleri dışarıda** olur ya."

"İnsan silüeti görüyorum. **Birbirine bakan iki kişi (yaşlı,sarkık).** Saçı toplu ama böyle havaya kalkmış. Burnu çok belirgin. Önünde kahkülleri var gibi saçının şurasında. Kabarık. Şu arka çıkıntılarına çok bir anlam veremedim, sanki böyle kol gibi mi, kanat gibi mi? Ama üst kısımda çok netim yani bir insan, hatta böyle bir kız ya da kadın diyebilirim. Sanki böyle elleriyle dönükken kafasını arkaya hani hışımla çevirmiş de saç havaya kalkmış gibi olarak söyleyebilirim"

"**Ben sadece böyle ağız görüyorum, birbirine dönmüş iki ağız ama böyle iyi şeyler konuşmuyorlar sanki.** Daha çok sesleri yükselmiş. Ama **alt tarafta birleşiyorlar. Birbirinden kopamayan bir yanları var.** Ne kadar kompleks."

" Sanki böyle **iki tane yaşlı teyze yüzü birbirine bakıyor gibi.**"

“böyle tek bir avluya çıkan birden fazla ev gibi”

“Birbirine bağırır iki insan görüyorum, ağızlarından çıkış var, gözleri yok o da birbirlerini görmüyorlar demek yani birbirlerine karşılıklı dinlemeden bağırıyorlar aslında”

“Burada da iki kadın birbirine bakıyor iki kadın kafası yani vücut yok da kafa ve gövde, üsttekiler saçları saçları toplanmış”

Kart IX:

“Bir sineğin yüzüne yakından bakıyorum, yukarıdaki pembe kenardaki yuvarlar sineğin gözleri, o iki yuvarlak pembenin ortasındaki burunu, tabi tam olarak bir yüze denk gelmiyor ama yeşil kısımlar da yüzünün bir parçasıymış gibi algılıyorum, en altta turuncu uzantılar var onlar da sanki ellerin birbiriyle buluşması gibi algılıyorum”

“Böyle süslü bir sandalyeye benziyor sanki masaya, en ortadaki beyaz şey oturduğumuz masa kenarlarındaki pembe mavi turuncu da arkasının süsü gibi”

“**Bilemedim ki**, böyle mutfak, mutfak karmaşası gibi geldi bana, yığılmış hani tabak çatallar Bir kenarda yoğunluk var, mutfağın hani karmaşası. Şu üst kısımlar bıçak çatal gibi, alt kısımlar yemek artıkları gibi.”

“**Bu çok daha zor. Bazılarında hiçbir şey anlayamıyorum. Sanki yorumlayamıyorum gibi.** Sanki pembe kısmı kadın genital bölgesine benzettim gibi. O şekil.”

“Yani bundan sonra da bir şey gelmedi aklıma ya. Bir şey çağrıştırmadı bana. Sadece şu iç kısmında böyle bir burun deliği diyeceğim ama böyle Yine böyle bir hayvanın gibi sanki Böyle bir şey geride kalmış görüyorum orta kısımda. “

“Pek bir şey canlanmadı şu an gözümde. Üst üste sanki hayvanlar çıkmış da Bremen mızıkacıları gibi geldi bir an (gülüyor). Sanki her renk birer hayvanı temsil etse Bremen mızıkacıları geldi bir an.”

“Bu üstteki kısma, böyle birbirine dönük, iki annenin göğsü gibi geldi bana. Ya da iki kadının. O en alttaki pembelik de yine ayakları birleşmiş, kafaları bu tarafa yatmış, iki bebek gibi gördüm. Birinin kafası burada, birinin kafası burada, ortada ayakları birleşmiş. O mavilik de sanki o göğüsten onları biraz uzaklaştırmış, kötü niyetli gibi geldi.”

“Ben bunlara elması mı desem kırmızı turp mu desem nar mı desem bilemedim. Benim beynim çalışmıyor mu acaba? Biz başka zaman mı buluşsak. Bir şey çıkartamadım açıkçası kırmızılardan yeşillerden nedense ilk turpu anımsattı kırmızılık yeşillik kırmızı kökü ve yaprakları gibi ama turunculardan bir şey çıkartamadım”

“Gittikçe zorlaşıyor sanırım. şu ortada dümdüz inen böyle bir şey var sanırım o da böyle omurgamız gibi düşündüm. Üstteki iki tanesi insan vücudu olarak düşündüğümde akciğerlerimiz olabilir yeşil kaburga kemiğiyle. Alt tarafı da böyle yumurtalıklarımız şeklinde bir kadın vücuduna aitmiş gibi o kısımlar olabilir olarak düşündüm.”

“Ya bunu bir şeye benzetemedim ama biraz çabalayım. şeye benzetiyorum
şu anda şey gibi kocaman bıyığı olan bir hobbitmiş gibi şu yeşil Kısmı bıyığı, burun delikleri var su yeşili olan kısımda, açık mint yeşili gibi olan kısımda, açık turuncu yerler kulakları, gövdesi de pembe kısım.”

Annesele gönderme yapan pregenital kart olarak değerlendirilen kart IX. Katılımcıların test içinde en çok zorlanılan kart olmuştur. Birçok duyumun canlandığı bu kartta yüksek kaygı düzeyleri ile birlikte testörden dayanak alma ihtiyacı içinde oldukları ve renkleri bir işaret aracı olarak kullandıkları bir temsile bağlamadıkları görülürken, beta elemanlarının dönüştürülememesi, zihinselleştirmede güçlük yaşamaları ve mevcut kaygılarını duyum düzeyinde ifade ederek kaygıyı dönüştüremedikleri düşünülmüştür.

Nesne ilişkileri ve libidinizasyon süreçlerine dair bilgi veren II. ve III. Kartlarda, katılımcıların aynılık üzerinden dayanak alma ihtiyacı içerisinde oldukları, bu kartlara verilen yanıtlarda “karşılıklı ve simetri” yanıtlarının verildiği görülürken öte yandan anatomi yanıtlarının sıklıkla yer aldığı dikkat çekmiştir. Ayrıca bu kartların kırmızı içeriklerinin anket kısmında görüldüğü veya renk içeren yanıtların belirli bir formu işaret etmek için kullanılıyor oluşu dürtünün işlenmesinde eksiklikler olduğunu düşündürmüştür.

Kart II: *bu neye benziyor biliyor musunuz bunu niye ona benzeticem* çünkü doğum zamanı çok gösterildiği için hani bu pilates dersi alırken ya da doğumu anlatırken şey anlatırlar ya **çocuğun geçtiği yeri** ellerinde bir materyal olur ona benziyor ismi neydi bilmiyorum **çocuğun çıktığı yeri göstermek için kemikleri** göstermek için bize bir şey anlatırlardı ona benziyor

Kart II: *Burada da mı söyleyeceğim? Ya bunda çok direkt bir şey göremedim. Hatta bir şey görmeye çalıştım yani şu an baya uğraştım...*

Kart II: Burada bir insan vücuduna anımsattı bana. *İlk anımsamadan gideyim mi yoksa şu an farklı bir şey gibi göründü. Bu iki taraftaki kısım sanki akciğer gibi gördüm, o insan anatomisinin*

Kart II: İki tane insan **karşılıklı oturmuş, dizlerini ve ellerini birbirine dayamış** olarak yorumladım.

Kart II: *Genel resmime mi bakmalıyım yoksa ayrıntılarıma mı odaklanmalıyım? Ya da tercihime geliyorsa onu mu söylemeliyim? Nedense ilk baktığımda bir vücutmuş gibi, iç organlarmış gibi düşünüyorum ama şu an öyle düşünmüyorum. Onun bir farkı var mı bilmiyorum ama. Ben bunu bir şeye benzetemedim*

6.2.3. Tematik Algı Testinde Depresif Konum, Libidinizasyon ve Kapsayıcılığa Dair Bulgular

Tematik Algı Testi bulgularında depresif konumda kalabilme kapasitesi 3BM, 12BG ve 13B kartlarının içerikleri ile değerlendirilmiştir.

Katılımcıların xxx kartlarına verdikleri yanıt içeriklerinde, depresif konumda kalma ile olumsuzluğun başarı ile sonuçlanması, olumsuz olana atıf yapılmaması dikkat çekerken yanıtlar narsistik ekseninde incelendiğinde; 12MF'nin bütün yanıtlarda tek kalmamaya özen gösterildiği ve "şu anda olmak istenilen huzurlu yer" tarifinin yaygın olduğu, 13B yanıtlarında bütün hikayelerin büyük başarı hikayeleri ile bittiği görülürken 3BM yanıtlarında karttaki kişiyle özdeşim kurularak "yorgun anne"nin günün sonunda muhakkak baş ettiği dikkat çekmektedir.

Kart 3BM:

“(gölüyor) Burada yorgun bir anne var, gece uyuyamamış. İlk bulduğu yerde uyumuş sanki (gölüyor). Ama aşağıda bir makas gördüm. Makas var sanki. Ama makasla kendine zarar da vermiş olabilir. Ama uyuyan bir kadın görüyorum, yatan bir kadın görüyorum. / Dinlendikten sonra kalkıp normal hayatına devam ederdi sanırım. Çok fazla yatamayacak. (Gölüyor) Bebek ağlayacak.”

“Hayatının bir aşamasında birçok zorlukla karşılaşmış her şeyi elinin tersiyle itmek isteyen ve tamamen yalnız kalmak isteyen bir kadın görüyorum. Bu kadının 30-31 yaşlarında ama bunun geçici bir süreç olduğunu, anlık bu duyguyu yaşadığını yine toparlanacağını biliyor ve toparlanıyor.”

“Çok yorulmuş. Bu kadın kesin anne. Kesin desteksiz. Yorulduğu için orada biraz dinlenmek istemiş. Kocası işten gelmiş çocuğu almış. Anne de burada dinleniyor.”

“Bu ben (gölüyor). Ayşe’yi uyuturken uyuyakalan ben (gölüyor). / Bir ağlama sesi duyup uyanıp tekrar beşiğı sallamaya başlayan.”

“Ben burada bir anne gördüm. Çocuğunu uyuturken, beşiğın başında uyuyakalmış, günün yorgunluğu çökmüş üstüne. fiziksel ve ruhsal yorgunluklarla baş eder, baş etmeye çalışırken çocuğu uyuyunca o da uyuyakalmış. Ama sabah olduğunda gece yaşanan her şeyi unutup yeni bir enerjiyle güne devam edecek.”

“İşten eve yorgun argın gelip hiçbir şey yapmak istemeyen birisi belki de beş saniye eline bulabildiğı ilk fırsatta kafasını bir yere koyup birinin yorgunluğunu atmak için gözlerini kapamıştır. Sonra içerden bir ses duyup hayatına devam etmesi gerektiğini ve bu kısa aranın bittiğinin farkına varmıştır.”

“Yapacak bir sürü şeyi olan bir ev hanımı görüyorum (gülüyor). Ama yapacaklarından şu anda çok sıkılmış ve daha fazla devam etmek istemiyor. Ancak tembellik duygusuyla bunun altından kalkmaya çalışıyor. Muhtemelen bu da onun bir tepkisi. Ve günün sonunda bugün hiçbir şey yapmayıp yarın bambaşka biri olarak her şeyi yapmaya kararlı. Bir son olsa nasıl olurdu sizce? Yarın işlerini tamamlamış ama bugün tamamlayamamış (gülüyor).”

Kart 12BG:

“Burada bir nehir var. Ağaç var. Ağacın yanında bir sandal var. Yani öyle insanlar yok ama hani içimden geleni söylemek gerekirse sanki bu oraya böyle bir aile piknik yapmaya gelecek. Sonra o gemiye binecek nehirde birlikte yüzecek gidecekler. Böyle hikâye sonunda. Yani birlikte orada eğlenmeye gelen bir aile olacak sanki bu gölün oraya.”

“Huzurlu bir tablo. Buraya giden herkes kendini çok iyi hissediyor, huzur buluyor, tüm böyle sıkıntılarından kurtuluyor. / Bu tablo hiç değişmeyecek ve herkese hep iyi gelecek.”

“Bahar gelmiş, yapraklar, ağaçlar yeşillenmiş. Böyle kelebekler falan uçuyor. Güzel bir hava, temiz bir hava. Sandal son olarak herhalde denize inerdi.”

“Nedense bir piknik ortamı canlandı gözümde. Yere, hani eski, görsellerde olan bir piknik ortamı. Kırmızı ve kareli bir örtü serilmiş, sepet olan ve ailecek pikniğe gidilmiş bir ortam canlandı. / Son olsa çocuklar koşuşturup oynar ve anne baba da o örtüsün üzerinde oturup onları izliyor.”

“Burada güzel bir hafta isimli bir aile piknik yapmak için buraya gelecekler. Anne, baba ve çocuk. Baba köşede mangal doğru taşıırken annesi sofraya hazırlayacak, çocuk da su kenarında oynayacak. Ve sonra mutlu bu şekilde evlerine dönecekler.”

“İlkbahar var, kayık var, o zaman göl de var. Bir tane ailenin iki kızı varmış, bunlardan büyük olan abla okumamış ama küçük olan Oğlan kardeşleri onu okumak istemiş, onu okutmak için büyük oğlan abla elinden geleni yapmış ama tıp fakültesini kazansın istiyormuş. Ama kardeşi de güzel sanatlar okumak istiyormuş, ressam olmak istiyormuş. En büyük hayalleri Pablo Picasso gibi bir ressam olmakmış. Bu da onun yaptığı ilk resim olsun. Sonra bu resim dünya çapında bir ödül alsın ve dünya gönlüne bir ressam olsun. Bu şekilde özetleyebilirim.”

“Güneşli bir, ilkbahar günü gölün kıyısına insanlar eğlenmeye gitmişler. Oradaki buldukları kayıkla bir fotoğraf çekmişler. / Pikniğe gitmişler. Sonrasında da yağmur yapar topar toplanmış olabilirler.”

“Romantik bir piknik yemeği yapmaya gelen genç bir çift var. Güzelce sofrasını kuruyorlar, bezlerini seriyorlar, yemeklerini yiyorlar. Ondan sonra sandalla nehirde açılıyorlar ve keyifli bir şekilde günlerini geçiriyorlar. Evlilik teklifi olsun. Öyle evlenmeye karar versinler.”

Kart 13B:

“Küçük çocuk sokağa çıkıp oyun oynamıştı, koşturdu çok yoruldu, dinlemek için kapı dibine oturdu. Biraz dinlenirken arkadaşlarını izledi. Kendine gelince kalkıp onlarla top oynamaya devam etti, keyifli bir şekilde oyun oynadı.”

“Aa. Geleceğini düşünen kararlı bir çocuk görüyorum burada ben. Beyefendi gelecek planları kuruyor. Ve gerçekten kurduğu planları da gerçekleştirebilecek.”

“Aile yeni bir fotoğraf makinesi almış ve çocuklarının bu anını ölümsüzleştirmek için onun kapıda bir fotoğrafını çekmişler. / Yani keyif almışlar bu durumdan.”

“Sanki bir şey bekliyor gibi bu çocuk. Ya annesi bir şeyler hazırlıyor onu bekliyor. Ya babasını bekliyor. Sanki bir şeyleri bekliyor. / Ya babasını bekliyor diye düşünürsem, o yolun başında babasını görünce ona doğru koştuğunu hayal ettim.”

“Bu, bana biraz eskileri hatırlattı. Bence böyle çok kardeş olup, on kardeşler ve onunla kimsenin ilgilenmeye vakti yok. Karşılaştığı sorunlarla tek başına baş edilmek zorunda. Baş edemediği zamanlar bu kapının önüne çöküyor ve düşünüyor. Ama sonrasında bu çocuk büyüyecek ve güçlü biri olacak.”

“Bu çocuk çok mutlu bir ailenin tek oğluymuş, ama bir süre sonra ülkelerinde savaş çıkmış, babası savaşa gitmiş. Bu da onun yolunu gözleyen bir çocuk olsun. Babası birkaç yıl gelmemiş ama birkaç yıl sonra geri gelmiş ve özgürlüklerle kavuşup geri gelmiş ve mutlulukla yaşamışlar tekrardan.”

“Eski köy evlerinin önünde fotoğraf çektiren bir çocuk şimdi büyümüş fotoğraf ...albümle konuşurken bu fotoğrafını buluyor. Ondan sonra elini alıp eski zamanlarını hatırlıyor. Sonrasında da bu fotoğrafı çerçeveletip o zamanları hep hatırlamak istediği için çalışma masasının üstüne koyuyor.”

“Mahalledeki çocuklar oyun oynarken yine onu çağırıyorlar ve günün sonunda o bir köşeye oturmuş onların sadece oyunlarını seyredebiliyor. Çok üzgün ama bir yandan da gururlu olduğu için de daha fazla ısrar edemiyor niye beni oyununuza almadınız diye. Bir gün onların hepsini kendi oyununu oynarken bu oyuna dahil olmak istediklerini hayal ediyor ve bu hayal ile geçiriyor. O kursun hani onlarla oynamak istesinler ama o da izin vermesin.”

Ruhsallıkta dürtüsel işleyiş, 2 ve 9GF kart yanıtlarına göre incelenmiştir. Bu kartlarına verilen yanıtlarda, 2. Kartta katılımcıların çoğunlukla bir aile anlattığı ancak bu ailenin ilişki dinamiklerine dair bir içerik verilmediği, hikayede duygulanımların

yer almadığı, daha çok günlük rutinde sürdürülen işlere ve kartta yer alan genç kızın “zorluklara rağmen okumasına” yönelik hikayeler oluşturulduğu görülmüştür. ilişkilerin çatışmasız oluşu dikkat çekerken, dış dünyaya yapılan atıflar üzerinden içsel olandan ziyade somuta dayanma olduğu düşünülmüştür.

9GF kartında yer alan iki kadın arasındaki ilişkiye dair yanıtların aynılık içerdiği dikkat çekerken herhangi bir çatışma, rekabet, olumsuzluğa yer verilmediği, iki kadının aynılaşması üzerinden hikayeler oluşturulduğu görülmüştür.

Kart 2:

“Bir gün bir kız okula gitmek için evinden çıkmış ancak kızlar okur mu diyen yengesiyle karşılaşmış ve yengesinin o kötü bakışlarının altında yine de okula gitmeye kararlı. Aslında yengesi belki de kendi hayallerini yapamadığı için, şu anda onu kıskandığından dolayı kızlar yapamaz bunu vs. gibi onu kamçılamaya çalışıyor. Ama o yine de okula gidecek ve çok başarılı olacağına da adı kadar emin. Böyle bu kadar. Burada bitirebiliyorum. Yani sonunda başarılı bir kadın olmuş.”

“Burada şöyle bir şey söyleyebilirim. Şu arkada anne ile baba çalışıyorlar ve şu öndeki sanki kızları gibi kızlarını böyle daha modern daha böyle güzel bir şekilde yaşatmak için çalışıyorlar. Kız da okuyor yani istedikleri gibi. Fakat sanki böyle biraz mutlu değil gibi ama yani sonunu yazamadım hiç yani şu an. Sonunu nasıl bitirebilirim bunun? Yani çok böyle mutlu bir aile gibi gözüküyorlar. Kız okumaya devam ediyor. Öyle geldi bana bilemedim.”

“Atlar, adamlar, kadınlar, okula gitmek isteyen bir kızlar. Kızın elinde kitaplar var okula gidiyor mu acaba? Ya kendim konuşuyorum şu an. kızın elinde kitaplar var okula gidiyor mu acaba ya da okula mı gitmek istiyor? Sınav olmaz adam ya. şöyle bir

bakayım onu da. Ne kadar güzel bir kadın. Ülkelerden birinde herhangi bir köyünde yaşayan çok güzel bir kız varmış. Bu kız ailesinin tek kızıymış. Ben biraz masal gibi anlatıyorum, hikaye anlatmam gerekiyordu değil mi? Bu kızın ailesi tarımla geçiniyormuş. Annesi ve babası. Ama kızın hayali okumakmış. Ailesi tarlada çalışmasını istiyormuş ama o okuyarak üniversiteye gitmek istiyormuş. En büyük hayali üniversiteye gitmekmiş. / Bir sonu olsa... Bu kız üniversiteyi hem tarlada çalışarak hem de boş vakitlerinde ders çalışarak hayali olan üniversiteyi kazanmış ve gitmiş diyebiliriz.”

“Yani bir köy ortamında okumaya çalışan bir genç kız. Belki o tarladaki diğer kadın annesi, diğeri de babası olarak düşünebiliriz. Onların yanına gelmiş, bir okumaya çalışan bir kız gibi geldi. / Bu kız başarıya ulaşmış ve neden bilmiyorum ama köyüne sanki bir öğretmen olarak gelmiş olabilir.”

Kart 9GF:

“Burada böyle iki tane arkadaş bir şeyden kaçıyorlar gibi sanki biraz endişeliler. Kaçarken böyle yaslanacak şeyler götürüyorlar gibi. Ama hiç bana bağlayamadım, bağdaştıramadım. Sonuç olarak kaçıyorlar.”

“elinde ne var ? maşallah hepsi de bigudili saçları maşallah maşallah Ama ellerimde ne var onu anlayamadım. Bunlar aynı kadınlar mı? Yok. Yok. Bunlar çok endişeli geldi gözüme. Bir yere yetişmeye çalışıyorlarmış gibi. Ne hikayesi oluşturabilirim şu an? / Kadının elinde ne var acaba? Onu anlayamadım. Şey olsun ya, yani deprem olsun, günümüzün konusunda deprem olabilir. Yani bunlar deprem bölgesinde yaşayan insanlar olsun ve çocuklar okulda onları, çocukların yanına onları

kurtarmaya gidiyor olsunlar. / Çocuklarıyla sağ salim kavuşmuş olsunlar. Mutlu olsunlar. Herhangi bir yer okulları yıkılmamış olsun.”

“İki kadın deniz kenarındaydılar, birden bir fırtına çıktı ve deniz çok yükseldi ikisi de dalgadan çok korktular. Dalganın onları yutacağını sandıkları için hızla kaçmaya başladılar, bir an önce uzaklaşmak istediler. / Ucu ucuna kaçmayı başardılar.

Son olarak annesel imgeye ve kapsayıcılığa dair bulgular 7GF Ve 11. Kart yanıtları ile birlikte değerlendirilmiştir. Bu kartlarına verilen yanıtlar incelendiğinde; 7GF’de görünen içeriğinde yer alan oyuncak, onu tutan bir kız ve bir kadının yer aldığı karta yönelik oluşturulan hikayelerde, “çocuk gelin, bebeğini istemeyen anne, bebeğe bakmak zorunda olan kız” için hikaye oluşturulduğu genel olarak görülürken aynı zamanda bu kartın testin geneline göre yoğun duygulanım, çatışma ve öykü bütünlüğü içeren yanıtları olduğu görülmüştür.

Pregenital eksende değerlendirilen 11. kart yanıtlarında ise testin geneline göre oluşturulan öykülerin yoğun bir “tekinsizlik” içerdiği, “savaş, toprak kayması, düşme, patlama, kaybolma, yalnızlık” temalarının baskınlığı ile birlikte kartın yanıtlarında yoğun olumsuz duygulanıma yer verildiği görülmüştür.

Kart 7GF:

“Küçük çocuk oyuncağıyla oynamak istiyordu ama annesi ona neden oynayamayacağını anlatıyordu, oynayamazdı çünkü o artık büyük ve olgun bir kızdı annesine destek olması gerekiyordu. Küçük çocuk annesine hak verdi ve oyuncakla oynamadı.”

“Burada bir anne var, annenin kızı var. Bu kız bebekle oynuyor. Hikayenin bir sonu olsaydı. Şu an bir son düşüremiyorum ama şey sıradan normal bir hayat. Kız

bebekle oynuyor, anne kızıyla ilgileniyor, oynadığı oyuncakla ilgileniyor. Bir sonu olsaydı. Sonu uyduramadım hocam (gülüyor). Yani anne kız, hikayenin bir sonu yok. Nasıl diyeyim size? Kız oyuncağıyla oynardı sonra annesiyle bir şeyler yapardı. Sıradan bir hayat resmi görüyorum burada”

“Genç yaşta anne olmuş bir kadın var. Kendi annesi de kendi kızı için üzülen olabilir, bakımı zor olduğu için. Kadın da zaten onu reddetmiş gibi, çok sevemiyor gibi gözüküyor bebeğini. / Benimseyecek, yani sevebilecek ve ilişkilerini düzeltecekler.”

“Burada bu kızın kucığında bebek mi var sanki? Allah Allah, bu değişik biraz. Ya sanki bu kız zorla evlendirilmiş, işte Ayşe zorla evlendirilmiş. Sevmediği insandan çocuğu olmuş. Yanındaki kadın da annesi olabilir ya da ablası olabilir. Ona işte yuvana sahip çıkmalısın artık çocuğun da oldu bak ayağına denk al, evine sahip ol diye nasihatler veriyor. Fakat Ayşe pek memnun gibi görünmüyor halinden. Çocuğu da bırakıp gitmeyi düşünüyor galiba. / Bırakıp gider gibi geldi bana. Bırakıp gider diyebiliriz.”

“Kız biraz üzgün gibi sanki, böyle biraz varlıklı zengin bir ailenin kızı. Ama sanki böyle ailesi onunla ilgilenmiyor da işte dadısı onu telkin etmeye çalışıyor. ama sonucunda kız dala böyle mutlu gibi.”

“Sanki yeni doğan kardeşini kabullenemeyen bir abla ve annesi. O ikisinin arasında bağ kurmaya çalışıyorlar. Çalışıyor gibi. / Oyun oynayan iki kardeş gözümde canlandı.”

“Burada küçük yaşta çocuk sahibi olmuş bir kız görüyorum. Çocuğu böyle aşağı doğru tutuşundan ne kadar yorgun olduğu belli. Baş edemiyor çünkü yaşına göre karşılaştığı sorunlar çok büyük. Ona yanında destek olmaya çalışan biri var ama çok başarılı değil. Kız tek başına altından kalkmaya çalışıyor. / Güzel bir son göremedim

ne yazık ki sanırım o zorlukların altında ezilirdi o kız. Orada biraz zorlandım galiba. Bir de genç bir kızla annesi olduğunu düşündüm. Biraz zorlandım yani. Genç kız annesini dinlemeden bazı hatalar yapıyor ve annesi arkasından onu durdurmaya çalışıyor. Baya yoruluyor ama ne olursa olsun genç kız kendi yolundan gidecek.”

“Kızın elinde bebek var. Bu da anne. Bunlar çok mutsuz. Kız da küçük duruyor. Bilmiyorum ben çok günümüz problemlerinden şeyim ama... ..herkes o kadar müge anlıyı ve şey yazıyor ki... ..hep olayları hep dramatize tarafından bakıyorum. Aysel olsun kızın ismi. Aysel adında on dört yaşında dünyalar güzeli bir kız varmış. Annesiyle birlikte yaşıyorlarmış. Babası vefat etmiş. Annesi onu çok seviyormuş. Ama kız baba sevgisinden mahrum olduğu için babası yaşında ona ilgi gösteren bir adam onu kandırmış ve birlikte kaçmışlar. Daha sonrasında kız hamile olmuş. Aynısı daha sonrasında kız eve geri dönmüş ama hamileymiş ve çocuğu olmuş olsun burada. / Kız toplum baskısına dayanamadı ve bebeğini alıp terk ediyor hale geldi diyebiliriz.”

“Zorla evlendirilmiş bir çocuk gelin, yanımdaki de kayınvalidesi olabilir. Beraber yaşıyorlardır. Çocuğumuz, kendi çocukken bile kucağında başka bir bebek var. Ve bence kendini öldürmeyi düşünüyor. Bir sonu olsun. Bence kendini öldürdü.”

“Küçük yaşta bebeğin elini alan kız. Eşi tarafından büyük şiddet ve baskı görüyor ve sonrasında oradan kaçıyor, annesinin evine geliyor ama annesi de onu bu küçük çocukla hayatın boyunca ne yapacaksın vesaire diyerekten baskılayarak geri evine yollamaya çalışıyor. Kız da bunun ezikliği altında eziliyor. Ama daha sonra eski evine dönmüyor da kendi hayatını kuruyor.”

Kart 11:

“Savaş çıkmıştı ve şehir bombalanmıştı, şehrin duvarları yerle bir olmuştu bombalama sonrası ortalık bir sis içindeydi ve hamamböceği şaşkınlıkla şehri izliyordu, yıkılan taşlara ve sise bakıyordu, ne yapacağını anlamaya karar vermeye çalışıyordu. / hamamböceği olan biteni izlemeye devam ederdi, böylece olan biteni izlemeye devam etti.”

“Bu resim şey biraz tam net değil sanki. Resimden çok bir şey göremiyorum Betül hocam da gördüğümü söyleyelim değil mi? Dağlık bir alan var. Taşlar düşmüş o şeyden. Kayalar düşmüş. Sanki kayaların oradan içeri şey giriyor bir tane. Böyle kuyruğu uzun bir hayvan giriyor. Hani böyle büyük bir dinazor olabilir. Ya da bir timsah gibi bir şey. Timsah kayada ne arasın. Kuyruğu uzun bir şey girmiş oradan içeri. / Bir son olsa o hayvan kendine bir yuva arıyor. O taşları kıra kıra içine girecek ve orada yemeği yiyecek yatacak uyuyacak. Oraya kendine yuva yapacak hikayenin sonunda.”

“Korkunç bir yol, yukarıdan böyle hem su akıyor gibi hem volkanik patlama varmış gibi. Bu yoldan herkes geçmeyi korkuyor, kimse cesaret edemiyor bu yoldan geçmeyi. Bir kişi aklına koymuş geçmek istiyor ama henüz emin değil, bekliyor. / Bekliyor, hep bekleyecek.”

“Valla burada sanki toprak kayması, toprak kayması yaşanmış ama Allah’tan hiçbir can kaybı olmamış./ İşte hiçbir can kaybı yaşanmadı. Oradaki alanı temizlediler. Bu kadar yani. Bitti.”

“Burada böyle... **Biraz karanlık geldi** fotoğrafta, anlamlandırmaya çalışıyorum sanki böyle bir ormanın içinde işte hayvanlar bir şeyden kaçıyorlar gibi. Sonuç olarak böyle, şu şey mi, hayvan mı var şurada ben onu tam göremiyorum galiba

ya. Yani böyle sonuç olarak böyle sanki **heyelan gibi bir şey oluyor gibi orada yani bir şeyler yıkılıyor gibi. / Böyle birileri zarar görürdü sonunda.**”

“Taşlı bir yol var. böyle sanki ormana giden bir yol ormanda yani o yoldan yürüyüp hani ormana gidilir başka aklıma şu an canlanan bir şey olmadı / Bu ormanda böyle çimenlerin üzerinde uzanıp, gökyüzünü o gözükken alt kısımlarından gökyüzünü izlemek.”

“Bu bayağı dolu. Burada yerde bir kuş görüyorum. Kendince hayatını devam ettirmeye çalışıyor. Karnını doyurmaya, bir şekilde var olmaya çalışıyor bu karanlıkta. Ama sol köşedeki kuytuda olan kötü niyetli bir hayvan var. O hayvanın niyeti ona zarar vermek. Ama o kuş kendi yolunda aydınlığa doğru yürüyecek.”

“**Kayalıklar var, ağaçlar var, bir köprü var ve sağ taraf yıkılıyormuş gibi duruyor. Doğru mu görüyorum? Hiç yardımcı olmuyorsunuz. kıyamet gibi olsun.**

Tilki ile kartalın savaşı diyeyim yani orada tilki görüyor gibiyim çünkü çok net değil şu anda görmüyorum. Bunlar ormanda hangisinin daha normalde aslan kralıdır ama bu ikisi krallık savaşı veriyorlarmış diyeyim. Ama sonunda kartal kazanmış olsun. **O ikisi savaş verirken orman yıkılmış olsun.**”

“**Kimsenin olmadığı böyle uçurum,** orman gibi bir yer. Işıklandırması yok. İnsanlar buradan geçmeye korkuyor olabilir. / Sonu olsa sanırım işte hani bu oraya giden biri daha geri dönemedi. İnsanları yutan kötü bir orman olabilir.”

“**Soğuk puslu bir kış gününde** at arabasıyla seyahat eden bir aile var. Nereye gittiklerini bile bilmiyorlar çünkü aslında önlerini bile göremiyorlar. Ama en nihayetinde **kasabaya ulaşmayı beklerken kendilerini uçsuz bucaksız bir boşluğun içinde fark ediyorlar.** Ve buradan nasıl çıkacaklarını da bilmiyorlar çünkü gerçekten yanlarında herhangi bir erzak da kalmamış. **Ve oracıkta öylece ölüyorlar.**”

6.2.4. Tematik Algı Testinde Çatışmadan Kaçınma ve Klinisyene Yaslanma Bulguları

Tematik Algı testi genelinde Shentoub (2002) manueline göre, testin genelinde çatışmadan kaçınma (C serisi) yanıtlar, ketlenme, dış gerçekliğe tutunma, sınırlara bağlanma kodları ile değerlendirilmiş olup sınırlar (CL) ve işlemsel olana tutunmaya yönelik (CF) yanıtlarının fazlalığı dikkat çekmiştir. Sözel olmayan ve kodlanmayan malzeme olarak değerlendirilen (D serisi) yanıtlar da bedensel hareket görünümleri, duygusal görünümler, doğrudan klinisyene yönelme kodları ile incelenmiştir. Katılımcıların her iki projektif testte de testörden dayanak alma ihtiyacı içinde oldukları görülmüştür. Her katılımcı yönergeyi aldıktan sonra ne yapacağına dair sorular yöneltmiş, bazıları test süresinde "zorluk içinde yalnız bırakıldığını" dile getirmiştir.

6.3.Refleksivite

Çalışma gerçekleştiği sırada araştırmacı, İstanbul Üniversitesi Psikoloji doktora programında eğitimine devam etmektedir ve uzman klinik psikologdur. Bu çalışma araştırmacının geçmişte çevresinde süt alerjisi olan bebekler ve annelerinin etkileşimlerinden ilham alınarak tasarlanmıştır. Ayrıca doktorasını yapan bir klinik psikolog olarak psikanalitik bir yönelime sahiptir, bu yüzden erken dönem ilişkilerin psikosomatik hastalık gelişiminde bir yerinin olabileceğini kavramsallaştırmaktadır. Ancak fenomenolojik araştırmanın doğası gereği, hem kişisel gözlemler hem de kuramsal arka plan çalışma süresince paranteze alınmıştır.

Paranteze alma dışında refleksif tutuma yardımcı olması için görüşmelerde katılımcı kişisel düşüncelerine dair notlar tutmuş, bu notlar temaların oluşturulması

için veri analizi aşamasında kullanılmıştır. Aynı zamanda refleksivite stratejisi olarak tez danışmanı ve jüri ekibine süreç içinde ve analiz sırasında sıklıkla danışılmıştır.

6.4.Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz Bulguları

Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz sonuçlarına göre *Gebeliğe Hazırlıksız Olunması; Korkudan Krize Doğum; Yeni Hayata Geçişte Zorlanma: Eski Ben-Yeni Ben; Hastalık Tanısı Öncesinde Annelik Rolü: Zorlanma; Hastalıkla Dönüşen Annelik: Hastalık İşlevi; Anneliğin Ruhsal Edinimi: Kabul; Anne- Bebek İlişkisi Dinamiğinde Diğerleriyle Kurulan İlişkiler* olmak üzere yedi tema oluşturulmuştur. Her bir tema, kendi alt temalarıyla birlikte Tablo 4’te sıralanmış ve devam eden bölümlerde de katılımcılardan alıntılar yapılarak açıklanmıştır. Son olarak bütüncül görünmesi için Şekil 2’de de bulgular yer almaktadır.

Tablo 4. Yorumlayıcı Fenemenolojik Analiz Bulguları

Ana Tema	Tema	Alt Tema	Kod/Örnek Alt Kodlar
Gebeliğe Hazırlıksız Olunması	Planlanmayan Gebelik	Fiziksel Kabul Edememe	Tekme ile Gerçek Olan Bebek, Yokmuş gibi Olan Bebek
		Zihinsel Kabul Edememe	“Olmasa mıydı?”, Duygularını Bildirememek
Korkudan Krize Doğum	Doğuma	Dair Doğurmayı İstenmemek, Doğumdan Korkmak /	
	Korkular	Kaygılanmak	
	Kız Olarak Doğum	Travma Olarak Doğum, Bedensel Zorlanma, Sebepsiz Ağlamalar, Karışık Duygular	

Tablo 4. Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz Bulguları

Ana Tema	Tema	Alt Tema	Kod/Örnek Alt Kodlar
Yeni Hayata Geçişte Zorlanma: Eski Ben – Yeni Ben	Eski Hayata Yas Tutmak	Yas	Yasın Duyguları: Özlem, Huzursuzluk
	“Meteor Bebek”		
	Yeni Ben: Kimim?	Ruhken Takıntılı Olan, Haz Duyuları	Eylemlerin Anlamının Değişmesi, Sorumluluğun Gücü
Hastalık Tanısı Öncesinde Rolü: Zorlanma	“Mış Gibi” Annelik	Olan Bebeğe Bakım Vermekten Korkmak, Olumsuz	Beden Duyumlarıyla Tanımlanan Annelik
			Bebek Tarafından Reddedilen Anne: Emzirmeyi İstememe
			Bebeği Anlamakta Zorlanma, İlk 2 Ayda Bebekle İlişkide Olumsuz Duygular
	Anneliğin Reddi	Ruhsal	“Fizyolojik Olanın İçsel Olmayışı”
Hastalıkla Dönüşen Bakım Annelikte Hastalık İlgişi Şeklinin Değişmesi	Verme	Bebeğe Karşı Değişen Duygular, Bebeği Anlamanın Önce Olarak Hastalık, “Aklanmış Hissettim”	
		Hastalığa Karşı Olumlu Duyuların Üstün	
	Hastalığı Kucaklaması Deneyimlenmesi,	Annenin Bilinç Rolünü Diyetle Olan Fedakâr Anne	Kazanması
Annelik Ruhsal Edimini Ayırıştırılan Kabul	Deneyimler	Çevrenin ve Eşin Anneyle Diyet Yapması, Dildeki Ayırımlar: “Bölünme”, Destek Olan Eş	“Anneye Uyumlanan”

Tablo 4. Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz Bulguları

Ana Tema	Tema	Alt Tema	Kod/Örnek Alt Kodlar
	Yetişkinleştirilen Bebek	Büyüdüklerinde/Birlikte Olunabilecek Bebek, Ne İsterse Onu Yapıyoruz, Bilim Evim Patronu Bebek Küçük Yetişkin Olan Bebek, Eşle İlişkiyi Bozan Bebek, Baba Yataktan Gönderilen Bebek	
Anne-Bebek Dışındaki Diğer Kurulan İlişkiler	İlişkisi Ayrılan Deneyimler	Hastalıkla Çeşitli Anlamlar Kurmak: Endişe, Yük Olma	

Gebeliğe Hazırlıksız Olunması

Katılımcıların bir kısmı için gebelik planlı ve istenenken bir kısmı için ise plansız gerçekleşmiştir. Bu tema planlanan gebelik, planlanmayan gebelik ve bebeğin reddi alt temalarından oluşmaktadır. Anneler, gebeliğin oluş şekline bağımsız olarak getirdiği duygular ve fiziksel koşullar gereği gebeliğe hazır olmadıklarını belirtmişlerdir. Gebeliğin sonradan hissedildiği, tekmeyle fark edildiği yalnız bir katılımcı tarafından belirtilirken, yokmuş gibi deneyimlendiği aktarılmıştır. Gebelik süresince annelerin meşguliyetleri kendi bedensel deneyimleri, fiziksel sıkıntıları veya kaygıları üzerinedir. Sadece bir katılımcı gebelikte bebeğe hazırlık yaptığı için heyecanlandığını dile getirmiştir. Bu çalışma grubunun gebelik deneyimleri içinde yalnız bir katılımcının olumlu sayılabilecek deneyimlerinden bahsetmesi, diğer katılımcıların hiç bahsetmediğini göstermiştir, bu şekilde olmayışın fark edilmesiyle oluşan bebeğin reddi teması oluşmuştur. Gebeliğe fiziksel olarak hazırlık yaptığını

bildiren katılımcıların da gebeliğin sürpriz olduğunu belirten katılımcılarla benzer bir şekilde gebelik öncesinde ve gebelik süresinde gebeliğe dair, bir bebeğin dünyaya gelişine dair herhangi bir hayal kurmamaları, bir dilek ya da isteklerinden bahsetmemeleri, doğum sonrası ortalama altıncı ayda yapılan görüşmelerde gebeliğin halen tasarılanmamış bir anı olarak ele alınması anneliğe dair bir tasarımlarının olmadığını, planlanan gebeliklerde de sanki arzulanan değil toplumsal olarak evlendikten sonra izlenen bir yolda olmayı düşündürmüştür.

Planlanan Gebelik Alt Teması:

Annel: Planlı bir gebelikti ama istenmeyen bir zamanda oldu... Çocuk yokmuş gibiydi. Böyle onunla. O da çok hareketli bir bebek değildi. O yüzden hareket de etmeyince sanki sadece hani karnım da yoktu sadece hafif bir kilo almış gibiydim. Böyle hiç hamile modunda değildim. Bu sefer kendimi sorguladım. Acaba bende annelik duygusu mu yok o yüzden mi çocuğu şey yapamıyorum. Ama öyle değildi işte. Bilmiyorum. Doğumdan sonra bebeği kabullenememe gibi ya tam kabullenememe gibi de değil ama o yüklenen sorumluluğu kaldıramamaktan kaynaklı bir süreç geçirdim. Ondan sonra acaba dedim hamilelikte de ben hiç anne modunda değildim. O yüzden böyle oldu diye.

Katılımcı doğum sonrası bebeğe dair yaşadığı zorlanmaları gebelikteki “deneyimlenmeyen annelik duygusu” üzerinden değerlendirerek kendi durumu anlamlandırmaya çalışıyor. Planlanan ama istenmeyen zamanda olan gebelik olarak aktarılan deneyim bebeğe hazırlıksız olma olarak yorumlanırken aynı zamanda annenin kendi hazırlıksızlığı ile bebeği kabul edemeyişi bebeğin hareketsizliği üzerinden nedenselleştirmektedir. Annenin gebelik deneyimi “hafif kilo almak”

şeklinde olmuş olup, doğum sonrası bebeği kabul etmekte zorlanıyor oluşunu gebelikteki deneyimi ile ilişkilendirmiştir. “Bebek vardı ama orada mıydı? Doğan bebek kim oldu?” sorularını düşündürmektedir. Gebeliğin hem fiziksel olarak hem duygusal olarak annenin içinde yer etmeyişi bebeğin öyküsünde hazırlıksızlığı işaret ederken, doğmadan önce olmayan bebeğin nereden geldiği öte yandan yoğun bir kaygı ile birlikte bebeği reddedişi göstermektedir.

Anne3: Artık çocuk düşünsek mi yavaş yavaş diyorduk. Ama daha da böyle tam hazır değildik. Yani çünkü eşim özgür büyümüş ben de çok özgür büyüdüm. İkimiz de bir sorumluluk almamışız. Zaten evimiz öğrenci evi gibi. böyle dışarıdan falan yiyoruz, hani akşamları. Siz bizi görerseniz yaşantımızı, günümüze olan etkilerini, iki tane öğrenci dersiniz. Çalıştığım iş yerindeki arkadaşlarım hamile kalmaya çalışıyordu. Biri vitamin kullanıyor, biri aylarca tedavi görüyor, olmuyor. Bana da sürecin sonunda baskı yapıyorlardı, bak çocuk hemen olmuyor, sen denemeye başlasan şimdi gebelik 3 ay sonra mı olur 4 ay sonra mı olur 5 ay sonra mı olur, bak ne olacağı belirsiz eee diye söylüyorlar bana sürekli. Bana da mantıklı geldi, hani dedim ki ben şimdiden başlasam belki 1-2 sene sonra olacak. Ben başlayayım dedim. Sonra benim çocuğum hemen oldu(gülüyor).

Bebekten önceki hayat öğrenci olmak, sorumluluk almamak şeklinde ifade edilmiştir. Gebeliğin planlansa da erken olduğu beklendiği zamanda olmadığı anlatılırken aynı zamanda gebelik planı arkadaş baskısı ve benzer deneyimi yaşama düşüncesi ile harekete geçmiştir. Anne yakın olmayan gelecekte beklediği bebekle erken karşılaşmıştır, öğrenci olma tanımı da hayat rutinlerinde ebeveyn olma rollerine geçişe henüz hazır olmadıklarını düşündürmüştür. Bebek sahibi olma niyeti çocuksu

bir dilek gibi eylemsel bir süreç oluşundan bağımsız sanki bir gün leyleklerin getireceği şekilde anlamlandırıldığı görülmüştür.

Planlanmayan Gebelik Alt Teması:

Anne2: Hiç planlı bir süreç değildi. Tamamen uyuduğum için öğrendiğim bir hamilelikti... dolu dolu bir hamileliğim vardı yani şey değildi. Ama ilk tekmesini hissettiğim andan itibaren bütün fikirlerim hepsi değişti. Yani o tekme kadarki kısımda hala böyle şey hissediyordum, hani... Şimdi mi? Gerçekten orada mı? Çünkü bir anda olduğu için ben çok böyle yediremedim kendimi. Ama o ilk tekmesini hissettikten sonra böyle çok hızlı bir şekilde çözüldü sürekli. Yani böyle artık mesela kendi başıma bir şey yaparken bir yandan onunla olduğumu hissediyordum vesaire. Oralar çok tatlıydı. Onun dışında hani onun odasını yaparken çok eğlendim. O boyamasını vesaire yaparken güzel bir süreci de vardı ama bir yandan hep bir derdimiz de vardı yani.

Bebeğin ilk tekmesi onu gerçek yapan bir an olarak tarif edilmektedir, öncesinde olmayan bebek tekmeden sonra anneyi hiç yalnız bırakmayan bir konumda yer almıştır, bebeğin varlığının kabulü ile hem zihinsel hem fiziksel olarak hazırlık yapılmaya başlandığı ifade edilmektedir. Tekmenin varlığıyla annenin zihninde “var olan” bebek, anneye birçok duygulanım getirmiştir. Bebeğin varlığı tekmeden önce tekmeden sonra olarak annenin duygularında ve günlük yaşantısında yer etmiştir. Bu katılımcının tekmeden sonra diye tanımladığı süreç diğer katılımcılarda görülmeyişi gebeliğin içinde bebeğin reddini düşündürmektedir. İlk kez gebelik deneyimi yaşayan annelerin herhangi bir olumlu duygulanım ya da bebeğe dair kurulan hayal veya

rutinlerinde olan bir değişikliklerden bahsetmemesi bu çalışma grubundaki annelerin bebeğin varlığını kabul etmede zorlandıklarını akla getirmektedir.

Anne4: Yani şöyle açıkçası tam olarak işte plan yaparak olmadı. Yani hem bir süreç sürece de bırakmıştık bir an aslında. Yani tamamen böyle doğaçlama biraz olan bir şey. Ama han istiyorduk ya da istemiyorduk ya da böyle işte biz aa çocuk yapalım falan şeklinde değil yani tamamen aslında böyle hani akışa bıraktığımız bir süreçti, hani kendi gelmek istediği zaman gelir diye düşünüyodum öyle de oldu.

Katılımcıya göre gebelik istenen ya da istenmeyen bir yerde değildir, planlama veya herhangi bir beklenti içinde olunmadığı belirtilmiştir. Bebek istediği için kendiliğinden olduğu düşünölmektedir. Ebeveyn adaylarının bebeği isteme, eyleme geçme, bekleme süreçlerinden bağımsız herhangi bir irade göstermedikleri bir deneyim olarak anlamlandırılırken, olma kararını veren bebeğin iradesi vardır, bebek istendiği için olan değil bebek kendisi istediği için olandır. Bebeğin iradesi ebeveynlerinden daha yüksek bir konumda hiyerarşı içinde olduğu düşünölmüştür. Doğmadan ebeveynlerinden daha büyük bir hayat iradesine sahip olan bebek tasarımı dikkat çekicidir.

Korkudan Krize Doğum Alt Teması

Katılımcılar gebelik süresince doğum şekline dair kaygılandıklarını, doğumun şeklinden bağımsız olarak kendisinden korktuklarını, kaçındıklarını dile getirmişlerdir. Bu temada *Doğuma Dair Korkular ve Kriz Olarak Doğum* olmak üzere iki alt tema oluşmuştur. Genel olarak “doğurmayı istememe” annelerin isteğidir ancak bunu bebek üzerinden dile getirdikleri görölmüş olup bebeğin süreci tayin edici olarak

konumlandırılması gebelik sürecinde irade gösteren bebek temasında olduğu gibi dikkat çekicidir.

Doğuma Dair Korkular Alt Teması

Katılımcının doğurma eyleminin kendisinden çok korktuğu, korkuyla beraber hiçbir şekilde doğum yapmak istemediği, sürecin nasıl ilerlemesi gerektiğine dair doktorun karar verdiğini belirtmektedir. Katılımcıların doğum sürecinde eşlik eden yoğun korku ve kaygılarıyla birlikte doğumdan kaçındıkları ve doktorun ya da bebeğin karar vermesini beklemeleri, kendi isteklerine dair (sezaryen tercihi) pasif bir konumda kalmayı tercih etmeleri sürecin öznesi değil nesnesi gibi konumlandıkları görülmektedir.

Anne2: evet doğucak bakıma muhtaç benden başka hani ya annelik daha farklı oluyo ya işte evet babası var vesaire ama anne olunca benim hayatım komple ayrı bir boyuta taşınyo hani. Nasıl yaparım yapabilir miyim. Normalde de anaç bi tavrım vardır. Ama gene beni düşündürüyodu. Sonra ben 40 4+2 de doğurdum. 39 dan sonra işte doğmayacak doğmayacak nolcak falan derken o son sürecim de çok stresliydi. İşte bugün de doğmadı bugün de doğurmadım diye diye geçirdim.

Katılımcının doğuma hayatının değişmesi anlamı yüklediği eşi ile kıyas yaparak kendi hayatının nasıl olacağını anlamlandırmaya çalıştığı, kendine güvenmekte zorlandığını “nasıl yaparım yapabilir miyim” sözleriyle ifade etmiştir. Doğum öncesinde de bebeğin doğmayacağı ve kendi doğuramayacağı üzerinden kaygılandığını belirtmektedir.

Anne 3: Doğum süreci şöyle şimdi ben biraz kaygılı bir insan olduğum için hangi şekil doğuracağıma tabi ki bu benim aslında karar verebileceğim bir şey

değil çocuğun süreci belirlemesi gereken bir şey fakat ben hani böyle planlı olma kafası işte kötü şeylere mahal vermemek için hani düşüncelere falan biraz fazla takıldım nasıl doğursam nasıl doğursam. Normal doğum beklemek istedim ama olmadığı zaman da direk ameliyata geçebilecek pozisyonda olmak istedim o yüzden özeldeki o çok güvenmediğim doktora kendimi teslim ettim gittim. Ama orda da bekledik yani 40 hafta doldu hatta 5 gün daha bekledik 40 haftanın üzerine. Nerdeyse 41. Haftadaydı. Artık hani çocuk da böyle bi gelme durumu sancı durumu bir şey olmayınca sezaryen gününü belirledik gittim oldum doğumda hiçbir sıkıntı olmadı yani hani gerçekten ameliyat güzel geçti.

Kriz Olarak Doğum Altı Teması

Vajinal doğum yapanların kaygıları görülmekle birlikte, sezaryen doğum yapanların da kendi tercihleri olmadığını ifade etmeleri ile birlikte “doğum şekline bebek karar verdi” cümlesi görüşmelerde çoğunlukla katılımcı ifadelerinde yer almaktadır. Annenin kendi yetersizlik algısıyla baş etmesinde doğum şeklini belirleyenin bebek oluşu göze çarpmaktadır. Doğum sürecinde çekingen, kararsız, kendi isteklerini dile getirmekte zorlanan annelerin birer otorite olarak tayin edilen doktor ve bebek ile beraber doğum içinde de oldukça zorlandıkları görülmüştür. Anneler otoriteye tabi olan konumda yer aldıklarını bildirmişlerdir.

Anne1: 40 Hafta oldu, bende hiç ne sancı var ne açılma. Doktorum dedi ki artık dedi istiyorsan suni sancı vereyim normal doğum için dedi. Suni sancı istemedim o zaman dedim demek ki normal gelmeyecek, hafta sonuna denk geliyordu iki gün daha bekleyelim dedim pazartesi sezaryana geleyim dedim. Pazartesi günü şeye, sezaryana gittim. Devam edeyim mi? Doktor bana diyor ki: nasıl doğurmak istiyorsun, normal mi, sezeryan mı? Sezaryana gitmeden

önce, Ben diyorum ki ben doğurmak istemiyorum çünkü o kadar çok korkuyorum ki (gülerek anlatıyor) ne normal olsun ne sezeryan olsun bir şekilde ben doğurmak istemiyorum. Pazartesi günü saat 3te beni hastaneye çağırdı diyor ki: genel anestezi mi yarım anestezi mi? ben ikisini de istemiyorum bana kalsa ben doğurmayacağım. Doktor dedi ki onu bir şekilde çıkarmam gerekiyor, en iyisi sana genel anestezi yapalım çok korkuyorsun çünkü sen hayatta yarımaya dayanamazsın.

Katılımcının doğum şeklini bebeğin belirlemesi gerektiğine düşündüğü ancak kendini kaygılı gördüğü için kendisi belirlemeye çalıştığını ifade ettiği ve doğum şekline dair aslında güvenmediği doktora giderek örtük bir tercih yaptığı ancak bebeğin gelmemesiyle sezeryana gittiğini söylemektedir.

Anne4: Doğum zordu haha. Doğum ee zaten çok korkuyodum. Yani ee mesela ilk böyle kendim test yaptığımda hamile kaldığımı gördüğümde eyvah ben nasıl doğurucam dedim. Kafamdan bi tek bu geçti ve buna ağlamıştım. Ee doğumun beni gerçekten çok zorlayacağını düşünüyodum. Ki az bile düşünmüşüm yani çok zor kelimesi şu an bunu ifade etmiyo. Benim için zor bi süreçti. Kendimi toplamam biraz zaman aldı. Ee hem böyle bedensel anlamda hem böyle psikolojik anlamda falan gerçekten yorucuydu. Sezaryen oldu bu arada. Bu biraz bilinçli bi istekti. Ee yani aslında normal denemek istiyodum ama kendime hiç güvenmiyodum zaten.

Katılımcı bebek haberiyle beraber nasıl doğum yapacağını düşünerek çok kaygılanmış ve korkusunun en başından beri olduğunu dile getirmiştir. Çok

zorlanacağını düşünerek kendine güvenmediğini sezaryan tercihiinde bulunduğunu belirtmektedir.

Annelerin doğum sonrası dikiş yerleri, yoğun terlemeler, ağrılar olarak dile getirdikleri fiziksel acılarının yoğun oluşu ile birlikte; kendilerine ne olduğunu anlamadıkları sebepsiz ağlamaların olduğu, ellerini kaldırmak istemedikleri olumsuz yoğun duygular(pişmanlık, hayalkırıklığı, korku, çaresizlik, üzüntü) içinde oldukları “eski hayatım bitti” düşüncesinin baskın olduğu doğum sonrası süreç birçok açıdan zorlanılan ve sakinleşilemeyen bir dönem olarak tarif edilmektedir.

Anne1: Doğum sonrasında hep şunu düşündüm. Eski hayatım bitti bir daha, artık eskiye dönemeyeceğim. Böyle ilk gecemiz çok rahattı. Biz ilk gece eşim, bebek, ben hastanede beraber kaldık. Hani anneleri dahil etmedik bu sürece. Ali oğlumun adı. Ali uyuyor gayet melek gibi. Hiçbir sıkıntısı yok. Ondan sonra ikinci gece eve geldik. Hastanedeki bebek de tamamen farklı bir bebek. Sadece burada uyumak isteyen. Meme de bir tek sakinleşen. Yatağına koyduğumuz gibi uyanan. Yani hani 5-10 dakikada uyumuyor orada. Yani koyma hareketini mi anlıyor, düz düzleme geçtiğini mi anlıyor, sıcaklığın kaybını mı anlıyor, nereden anlıyor bilmiyorum. İlk üç ay sadece benim üzerimde uyudu. Hani iki buçuk saatlik böyle uzun uzun uykuları memede yapardı. Benimle ten temasında. Yatağına koyduğumuz gibi uyanırdı. Ve bu sırada ben tuvalete gidemiyorum, su içemiyorum, dikişlerim var, yatamıyorum, uyumak istiyorum, uyuyamıyorum. İşte ne bileyim hani hayrına birileri o an bizi izlerse ben Ali 'yle şöyle yatıp uyuyabiliyorum ama sağa dönmek istiyorum, dönemiyorum falan. Ya inanılmaz benim için sıkıntılı bir süreçti.

Katılımcı doğum sonrası çektiği fiziksel acılar ve temel ihtiyaçlarını karşılamadaki zorluklarla birlikte, bebeğin sadece kendi göğsünde sakinleşiyor oluşu ile çok zorlanmıştır. “Eski hayatım bitti” bir yanıyla tek başına olamamak ve temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak olmak gibi bir felaket senaryosuyla birlikte geleceğe dair kaygılandığını belirtmektedir.

Anne1: Ve sonra şunu çok sorguladım. Benden önce doğum yapan arkadaşım da var, 6-7 hafta önce yaptı. O yakın bir arkadaşım, arada konuşuyoruz. Benden sonra doğum yaptığını gördüğüm Instagram'da paylaşım yapan arkadaşlarım da var. Onların yeni doğan dönemi inanılmaz keyifli geçti. Onlar gayet ne bileyim, bebeklerini aldılar çıktılar. Oraya gittiler, buraya gittiler, tatillere gittiler, denizlere gittiler falan böyle. Ben hep bebekle çok zorlandım. Bunu anlamaya çalıştım. Neden benim başıma böyle bir şey denk geliyor? Yani hani bende bir sıkıntı var diye düşündüm hep. Hala da hatta öyle düşünüyorum. Bence ben onlardan farklı yaklaştığım için öyle oldu. Bu süreçte kendimi biraz tanıdım. Biraz karamsar bir bakış açım var. Benim kendime karşı farkındalığım çok çok düşüktür. Biraz daha başkalarına farkındalığım yüksektir. En ufak bir zorlukta hemen felaketler görüyorum. İşte hani aslında kendime şunu diyebilirdim belki hani bebeğin büyüyecek, eninde sonunda büyüyecek ve her şey yoluna girecek diyebilirdim. Ama hayır hayatım bitti diyen ses daha baskın çıktı içimde.

Katılımcı yaşadığı zorlukları çevresinde başka yeni anne olan arkadaşlarıyla kıyas yaparak anlamdırmaya çalışmıştır, bu çabası ile birlikte kendine dönük “karamsar, felaketler gören olma” yargısına ulaşmıştır, zorlanıyor olduğu için başkalarını referans alarak kendisini suçladığını belirtmektedir.

Anne1: Ve böyle bazen yatağa girip ağlardım sadece. Sebepsiz ağlamalarım olurdu. Kesinlikle. Hormonal dengesizlik nedeniyle. Bazen annem beni böyle zorla kaldırırdı. "Hadi git bir kahve iç, dışarı çık bebeğe, ben bakacağım" söz falan. "Nereye bakacaksın durmuyor, bensiz 15 dakikada bir ağlıyor" falan diye şey yaptığım olurdu. Oğlumu çok sevimli bulurdum ama mesela sevdiğimden emin olamazdım. Çünkü seviyorsam her türlü zorluğa katlanabiliyor olmam lazım gibi gelirdi. Ama... Katlanamıyordum o zorluklara. Bebeğe bakmak istemiyordum. Bakıyordum ama istemiyordum. Mecburiyetten bakıyordum. Bir şeyi çok iyi anlamıştım. İnsanlar nasıl oluyor da bebeklerini terk ediyor?

Katılımcı doğum sonrası dönemde fiziksel zorlukların dışında psikolojik olarak çok zorlandığını sebepsiz ağlamaları olduğunu tarif etmektedir ancak bu durum dışsal (hormonel / fizyolojik) kaynaklı olarak değerlendirilmiştir. Bir yandan duygularını anlamakta zorlandığını, kendini suçladığını, bir yandan bebeği düşünsel olarak terk etmek isterken bir yandan da kısa süreli olsa da bırakmadığını belirtmiştir.

Anne2: Belki bir daha çocuk doğurur muyum soru işareti. Tamamen lohusalığımdan kaynaklı. Kolay geçmedi. Doğumdan sora Cuma günü işte cumartesi hastaneden çıktık pazartesi ya da salı yoğun bakıma girdi kızım. Sarılığı çok hızlı yükseliyordu. Ondan kaynak hani. Cumartesi hastaneden çıktık ama pazar günü tekrar işte pazartesi bir daha böyle takip en son salı günü çok yükselince yatması gerektiğini söylediler. Neye uğradığımı şaşırdım. Zaten daha sürece alışmamışım. Evet hani 9 aydır bebek bekliyorum ama hani bunları yaşayabileceğim bilinmediği için o süreç benim için çok zordu normalde çok duygusal bir insan olduğum için. İşte bir bebeğim var napıcım

işte yoğun bakıma girdi çıktı yanlış bir şey yapıyor muyum her şey yolunda mı? O sorularla lohusalığım gerçekten çok kötü. Aşırı kötü geçti yani. Hep şey derlerdi işte lohusalıkta yapılanlar unutulmaz. Şöyle olmaz böyle olmaz gerçekten de öyleymiş yani hani belki dün yaşadığım olayı çok rahat atlatıp unutabiliyordum. Ama lohusalığımda yaşadığım hiçbir şeyi kelimesi kelimesine cümlesi cümlesine hepsi burda.

Katılımcı doğum sonrası bebeğin yoğunbakıma alınmasını hiç beklemediği için çok zorlandığını bu zorlanmayla birlikte genel bir kaygı hali içine girdiğini belirtmekle birlikte “kelimesi kelimesine” her şeyin belleğinde duruyor olması psikolojik olarak çok zorlandığını düşündürmektedir.

Anne3: Berbat geçti. Tam anlamıyla berbat. Hayatımın gerçekten en kötü dönemiydi benim için. Daha hani ne olduğunu anlayamadığımız için. Deniz sürekli ağlıyor. Gördüğünüz bütün bir çocukları bir kenara bırakın. Herkes çok şaşırtıyordu. Doktorlar bile şaşırtıyordu Deniz'i görünce. Çünkü biz tanı alana kadar birden fazla doktor danıştık ettik. Kimse hani tahmin edemediği için. O kadar küçük belli olmuyomuş çünkü. O kadar küçük yaşta iken. Yani o kadar ağlıyor ki size anlatamam. Nefes alamıyordu ağlamaktan ya O kadar çok ağlıyordu. Artık kollarımız kopuyordu hani. Eşim, ben, kayınvalidem, kayınpederim. Sırayla kucakta eve dolandırıyoruz, pışpışlıyoruz. Gazi var diye neler neler yaptık yani. Ondan sonra ama asla susmuyor. Uyuyor uykusunda bile ağlıyor. Ve yani bu beni çok yıprattı lohusalıkta. Bu çocuğun bir şeyi var ve ben anlamıyorum. Neden hani böyle. Bu beni aşırı yıprattı tabi.

Katılımcı bebeğin sıkıntısını anlayamamaktan dolayı çok yıprandığını, o dönemdeki ağlamalarının hastalıkla ilişkisinin kurulamadığı için de anlaşılmadığını ve bebeği sakinleştirmek için her şeyi denerken aslında bir yandan da çaresizlik ve yetersizlik duyguları içinde olduğunu belirtmektedir. Anneliğin yalnızca bir bakım rolü değil; aynı zamanda beden, bilgi, toplum ve duygu ekseninde sürekli sınandığı bir özneleşme süreci olduğunu gösterir. Katılımcı, çocuğunun ağlamalarına anlam verememenin ve çevresel müdahalelerin arasında sıkışmış, bedenine yazılan yükleri hâlâ taşıyan bir anlatıyla karşımıza çıkar. YFA bağlamında bu, travmanın bedensel zamansızlığı ve bakımın anlam kaybı olarak yorumlanabilir.

Hani tahmin edersiniz bu süreçte hani etraftan da gelen şeyler. Annem bu çocuk üşüyor sen ona bi nane kaynat ver. O çocuk üşüyor çocuğun üstünü ört. O çocuk üşüyor şunu yap falan. Yani artık banyo yaptırmaya korkar olmuştum Deniz'i. Hani üşütücem. Ben hala onun etkisiyle Deniz'i banyo yaptırırken kombi 65 derecede açık klimayı 30 derecede açıyorum üşümesin diye. O kadar bende etki etti yani hala böyle bir ortamda ben Deniz'i yıkıyorum. Bir an önce yaz gelsin. Biz de banyoya geçebilelim. Yani zor bir süreci lohusalık çok zordu.

Bu dönemde çevrenin bebek bakımına dair söylemlerinin bir yandan kabul edilirken bir yandan da kendi kaygısını arttırdığını ve zorlandığını belirtmektedir. Lohusalık döneminde annenin yalnızca somut destek değil, duygusal olarak tanınma ve yalnız kalmama ihtiyacının belirleyici olduğunu göstermektedir. Psikolojik yük, yalnızca bebeğin bakımına değil, bakımın tanığı olmadan yaşanıyor oluşuna dairdir. YFA çerçevesinde bu deneyim, güvenli alanın kişilerarası ilişkilerle kurulması ve öznel krizin, ilişkisel tanıklıkla yumuşatılması biçiminde yorumlanabilir.

Eşimin iki haftalık babalık izni vardı. İki hafta babalık izni bittikten sonra kendi isteğiyle bir hafta daha izin aldı. Yıllık izin. Ben toparlayamadım o süreçte. Hala sürekli ağlıyorum, yalnız kalmak istemiyorum. Çok kötüyüm. Sonra eşim bir hafta ücretsiz izin aldı. Sonra mecburiyetten artık işe döndü. İki hafta falan çalıştı. Bir gün saat on bir buçuk on ikiydi. Deniz'i ne uyutabiliyorum ne bir dakika susuyor. Artık ben ağlıyorum o ağlıyor. O boyuttayken. Evimizde kamera var. Eşim benim ağlama sesimi duyunca beni aradı. Eşim beni sakinleştirmeye çalıştı. Tamam hani bu da geçecek şöyle böyle. O gün eşime dedim ki benim bu sürecimde hala da öyle bak Deniz altı aylık oldu. Eşim evde değilken anksiyetem tavan yapıyor. Eşim evdeyken ama hiçbir şey yapmasın Deniz'e bakmasın ev işlerine yardım etmesin hiçbir şey yapmasın ama eşim evde olsun. Böyle bir şey bende oluştu. Hala mesela eşim evdeyken daha rahat hissediyorum kendimi. Daha güvende hissediyorum. O gün eşime dedim ki. Nolur dedim bir şey olsun ve sen dedim yine evde ol. Ve eşim o ara bir rahatsızlandı. Yaklaşık üç hafta rapor aldı. Yani eşim o süreçte lohusalığın sürecinin çoğunda artık yanımda olmuş oldu. Onun sayesinde geçti ama çok zor geçti. Benim için de onun içinde çok zor geçti.

Katılımcı eşini destek olarak görmekle birlikte eşi yanında olduğunda sakinleştiğini olmadığı zamanlarda kaygısının çok yükseldiğini ve eşi olmadan tek başına bebekle çok zorlandığını belirtmiştir.

Yeni Hayata Geçişte Zorlanma: Eski Ben - Yeni Ben Alt Teması

Yeni hayatlarına alışmaya çalışan katılımcıların, kendilerini bedel ödeyen konumunda gördükleri, bebekle kıyasladıkları “onun için her şey yolundaydı benim için değildi”, eski kendim yeni kendim şeklinde kıyas yaparak kendilerini anlamaya

çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların deneyimleri, doğum sonrası dönemde yalnızca fiziksel bir değişim değil, aynı zamanda kimliksel bir dönüşüm yaşadıklarına işaret etmektedir. YFA çerçevesinde bu geçiş süreci, annelerin önceki benlik temsillerine dair yas, bedel ödeme anlatıları, ve yeni benliği kabullenme çabaları üzerinden anlamlandırılmıştır. Bu temada *Eski Hayata Yas Tutmak*, “*Meteor Bebek*” ve *Yeni Ben: Kimim?* alt temaları oluşmuştur.

Eski Hayata Yas Tutmak Alt Teması

Bebekten önceki kendilerini özlemle aradıkları, sevdikleri şeylerin anlamının değişmesi, sevdiği rutinlerin kaybolması, sorumlulukların olması, kaygı düzeylerinin artması şeklinde değişimleri ifade etmişlerdir. Katılımcılar, anne olmadan önceki kimliklerine duydukları özlem ve eski benliklerinin kaybı üzerinden bir yas süreci yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu, yalnızca zaman yönetimi ya da sorumluluk artışı ile ilgili değil, aynı zamanda ruhsal alanın daralması, kişisel hazların görevleşmesi gibi anlamlara bürünmüştür.

Annel: bazen o yalnızlığımı çok özliyorum. Telefonda mesela biraz alışveriş yapmam gerekiyordu, kıyafetlerini tüketmişti, o alışveriş yapmak normalde çok eğlendiğim bir aktivite ama bu da bir görev olmuş. Hızlıca ona bakmaya çalışıyorum, hızlıca bir alışveriş yapmaya çalışıyorum falan, yani sevdiğim şeyler artık benim için bir görev haline gelmiş. O yüzden böyle kendimi özliyorum ama yeni benle da memnunum. Çünkü Yeni bende hani Kerem var, onu zaten hiçbir şey değişmem. Ama böyle o yalnız anlarımı da özlemiyor değilim.

Katılımcı bebekten önceki hayatındaki yalnızlığını özlediğini, eskiden severek yaptığı şeylerin sorumluluk haline geldiğini anlamının değiştiğini, bebekli kendiyile

mutlu olsa da eski kendini özlediğini ifade etmiştir. Bu ifade, annenin yeni yaşamını sevmesine rağmen eski benliğine duyduğu bağlılığı ve bu iki benliğin aynı anda var olamayışından kaynaklı çatışmayı göstermektedir. Bireyin geçmişteki benliğini sürdürmeye çalışması ile mevcut rolünü içselleştirmesi arasında yaşanan ontolojik salınımına işaret ettiği düşünülmüştür.

Anne2: Belki hani o anneliğin verdiği şeyle artık bir bebeğiniz var önceki görüşmemizde de demiştim ya önceden Ayşe'ydim şimdi anne Ayşe olarak geçtim. Hani ben belki onu hazmetmesi o bebeğin tamamen bana muhtaç olması işte o yoğun bakım süreçleri böyle biraz yoğun ve ağır geldi sanırım.

Katılımcı bebeğin sorumluluğuna alışması zor olduğundan bahsediyor, aynı zamanda beklenmeyen yoğun bakım süreçleriyle de yıprandığını ve hayatına giren yeniliklerin eski-yeni ben karşılaştırması yaptırdığını ve “tamamen bana muhtaç” bir yandan bu durumda yalnız olmayı bir yandan da kişiden başkasının bir şey yapamayacağı bir durumu düşündürmektedir.

Anne3: Çok ağrılarım vardı. Çok böyle ee yani hareketlerim kısıtlanmıştı bi de o süreçte böyle ee işte emzirme vesaire falan onlar böyle onun üstüne eklendi. Bi de böyle bi anda böyle bi günde hayatım değişiyomuş yani bambaşka yeni bi insan olarak doğuyosun. Onun da böyle mental olarak zorluğu falan varken benim için yani doğum lohusa vesaire o tarz süreçler baya zor oldu.

G: Yeni bir insan derken?

K: Yani mesela ee bi sanki böyle hayat dışarda devam ediyö ama böyle sizin için artık durmuş gibi. O an öyle hissediyodum yani en azından.

Doğum sonrası katılımcı için fiziksel acıların yanında, hayatın değiştiği başka bir insan olarak doğulduğu, yaşamın durduğu bir deneyim olmuştur, travmatik bir anı anlatır şekilde değerlendirmektedir. Bu anlatım, doğum sonrası dönemi sadece zorlayıcı değil, aynı zamanda zaman ve varoluş hissinin değiştiği bir eşik deneyimi olarak betimlemektedir. Bu da, anneliğin yalnızca sosyal bir rol değil, aynı zamanda kökten bir öznel kırılma alanı olduğunu gösterir.

“Meteor Bebek” Alt Teması

Bazı katılımcılar, bebeklerini çok istemiş olmalarına rağmen, anneliği beklenmedik bir bedel olarak deneyimlediklerini belirtmişlerdir. “Meteor bebek” metaforu, doğumla birlikte tüm yaşam düzeninin sarsıldığını, annenin bu değişime uyum sağlayamamasını ve çocuğa duyduğu sevgiyi ve bebeğe dair hissedilen suçlulukla birlikte yaşamasını ifade ettiği düşünülmüştür:

Annel: Bir ara şunu düşündüğümü de hatırlıyorum. Bu bebek bana her şeye mal oldu. Ve bunu ben istemiştım. İstediğim halde neden böyle düşünüyorum? Yani hani... bütün hayatımda bedel ödediğim bir meteormuş gibi geliyordu. Ama bir yandan çok akıllı bir çocuk, çok tatlı bir çocuk. Böyle düşündüğüm için kendimi suçluyordum. O hani en en en iyi anneyi hak ediyor. Diğer arkadaşlarım da gördüğüm anneliği hak ediyor aslında. Çok dengesiz bir şeydi bu dönem. Uyumuyordu mesela. Uyumamasına sinirleniyordum. Çileden çıkıyordum. Kendim olmaktan çıkıyordum yani. Tüm bu hani Duygu karmaşası böyle yaklaşık 6 ay civarında falan düzene girdi. Yani bebeğim biraz daha kendi başına oturabilmeye, oyun oynayabilmeye, bana karşılık verebilmeye başladığından değişti. Onun öncesinde sırf onu hayatta tutmak ve onun zaten

bana tutuluyor olması bunun için bana aşırı yorucu, aşırı külfetli bir şey gibi gelmişti. Bütün sevgiye, sevimliğe rağmen.

Bu ifade, anneliğe dair toplumda yaygın olan idealize beklentilerin aksine, ambivalans, duygu karmaşası ve suçluluk ile dolu içsel bir alanı ortaya koyar. Katılımcının kendisini suçlaması ve “en iyi anneyi hak ediyor” gibi ifadeler kullanması, hem yetersizlik duygusunu hem de yetersizlik yaşantısını yansıtmaktadır.

Yeni Ben: Kimim?

Katılımcıların birçoğu, doğum sonrası benliklerini yeniden tanımlamaya çalıştıklarını; eski alışkanlıklarının, duygulanımlarının, tepkilerinin yerini yeni, çoğu zaman tanımadıkları bir kendilik yapısının aldığını ifade etmiştir. Bu, yalnızca sosyal rol değişimi değil, aynı zamanda kişisel kimliğin belirsizleşmesi ve yeniden yapılanması olarak yaşandığı düşünülmüştür:

Anne2: Yani hep bi takıntılı oldum. Halbuki normalde rahatımdır hani öyle çok takıntılı bi insan değilimdir. Ama annelik öyle olmuyormuş.

Anne3: çünkü çocuk çok ağladığı için. O süreçte biraz çok agresiftim çok siniliydim hani zaten çocuğun dertlerine çare bulamamak çocuğun ağlaması uykusuzluk derken işte annemle falan mesela annemle hiç doğru dürüst kavga etmezken çok iyi anlaşırken annemle çok kavga etmeye başladım çünkü onunla muhatap oluyodum onlar bana yardımcı oluyodu annem babam kardeşim sürekli doktora gittiler geldiler falan lay da orduda kaldım. O süreçte biraz ee lohusalık sendromunu bence o zaman yaşadım. Çok gergindim çok sinirliydim sürekli kavga ediyodum evdekilerlen. Ve ben sürekli halsizdim sürekli

halsizdim yani böyle ee parmaklarımı birle kaldıramıyorum. Bir de şey vardı bende kendimi de dinlendirmeye beceremedim.

Anne4: Belki hani o anneliğin verdiği şeyle artık bir bebeğiniz var önceki görüşmemizde de demiştik ya önceden Ayşeydim şimdi anne Ayşe olarak geçtim.

Bu ifade, annenin kendiliğinin annelik kimliğiyle birleşme eğilimini yansıtırken, aynı zamanda bireysel özerkliğin kaybı üzerinden bir içsel gerilim taşıdığını da gösterir. Bu tür bir kimlik birleşmesi, hem benlik sürekliliğini hem de aidiyet çatışmasını gündeme getirdiği düşünülmüştür.

Anne4: Normalde hani çok sabırlı insan değilim. Çok her şey birden olsun böyle aksın gitsin ama söz konusu çocuk olunca tahammül etmek zorundasın işte tam böyle uykusuzum uyumak istiyorum o an uyanıyo ağlıyo hiçbir şekilde sakinleştiremiyorum. Bakıyorum hani kendim o süreci tolere etmeye çalışıyorum.

Anne5: Ya inanılmaz benim için sıkıntılı bir süreçti. Ve sonra şunu çok sorguladım. Benden önce doğum yapan arkadaşım da var, 6-7 hafta önce yaptı. O yakın bir arkadaşım, arada konuşuyoruz. Benden sonra doğum yaptığını gördüğüm Instagram'da paylaşım yapan arkadaşlarım da var, olmadığım. Onların yeni doğan dönemi inanılmaz keyifli geçti. Onlar gayet ne bileyim, bebeklerini aldılar çıktılar. Oraya gittiler, buraya gittiler, tatillere gittiler, denizlere gittiler falan böyle. Ben hep bebekle çok zorlandım. Bunu anlamaya çalıştım. Neden benim başıma böyle bir şey denk geliyor? Yani hani bende bir sıkıntı var diye düşündüm hep. Hala da hatta öyle düşünüyorum. Bence ben onlardan

farklı yaklaştığım için öyle oldu. Bu süreçte kendimi biraz tanıdım. Biraz karamsar bir bakış açım var. Benim kendime karşı farkındalığım çok çok düşüktür. Biraz daha başkalarına farkındalığım yüksektir. En ufak bir zorlukta hemen felaketler görüyorum. İşte hani aslında kendime şunu diyebilirdim belki hani bebeğin büyüyecek, eninde sonunda büyüyecek ve her şey yoluna girecek diyebilirdim. Ama hayır hayatım bitti diyen ses daha baskın çıktı içimde. Ve böyle bazen yatağa girip ağlardım sadece. Sebepsiz ağlamalarım olurdu. Kesinlikle. Hormonal dengesizlik nedeniyle.

Burada ise iç sesin iki yönü çatışmaktadır: biri umut ve rasyonaliteyle şekillenen ("bebeğin büyüyecek"), diğeri ise karamsarlık ve depresif bilişlerle şekillenen. Bu çatışma, yeni benliği anlamlandırmaya çalışan bireyin henüz tutarlı bir özne yapısı kuramadığını düşündürmektedir.

Anne6: gerçekten benim için ağır bi depresyondu bence.

G: Bence ben ağır bi depresyondaydım dediniz?

K: Süreç olarak zorlandım. Ya gerçekten çok zorlandım. Yeni hayatıma adapte olmak artık işte ...? olmak artık birinden mesul olmak bu sürece yani hani dedim ya çocuk sahibi olmaya hazır olmak diye bi şey bence yok. Çocuk doğduktan sonra bunu net olarak anlıyorum. Yani istemediğim de bi şey değildi. Çocuk sahibi olmak istiyodum. Sadece alışmam biraz uzun sürdü. Bi de şey söylemiştim size en başta. Ben böyle kendi kendime vakit geçirmeyi çok seven işte kendiyle zaman geçirmeyi seven... . tek başıma bi yere gidip kahve içip böyle etrafıma bakmayı seven biriyim. Kitap okumayı seven bi insandım falan. O

yüzden böyle bi anda bi şeyden mesul olmak bana şey geldi. Zor geldi yani. Bebek sevgisi vesaire falan onlardan bağımsız bu konu bence insan kendine bunu net olarak söyleyebilmeli. Ben de böyle söyleyebiliyorum yani.

Bu tür ifadeler, YFA'nın çelişkili anlatılar içindeki anlamı çözümlemeye dönük epistemolojisi açısından değerlidir. Kişinin anlatısı, ne tam bir pişmanlık ne de mutluluk üzerinden kuruludur; bunun yerine kesişen duygu ifadeleri, yani hem sevinç hem yas hem suçluluk hem aidiyet bir aradadır.

Anne7: Bazen böyle çok bunaldığım günler oluyor, bir an önce bugün bitsin, zaten bitecek diyorum, bir şekilde o sonuna ulaşacağız diyorum ama bazı günlerde sabahdan akşama kadar onunla oynayabilirim, sıkıntı yok, bunalmıyorum bundan ama bazen o yalnızlığımı çok özliyorum. Telefonda mesela biraz alışveriş yapmam gerekiyordu, kıyafetlerini tüketmişti, o alışveriş yapmak normalde çok eğlendiğim bir aktivite ama bu da bir görev olmuş. Hızlıca ona bakmaya çalışıyorum, hızlıca bir alışveriş yapmaya çalışıyorum falan, yani sevdiğim şeyler artık benim için bir görev haline gelmiş. O yüzden böyle kendimi özliyorum ama yeni senayla da memnunum. Çünkü Yeni Nil'de hani Bulut var, onu zaten hiçbir şey değişmem. Ama böyle o yalnız anlarımı da özlemiyor değilim.

“Eski ben – yeni ben” ikiliği, annelerin doğum sonrası deneyimlerini tanımlarken sıkça başvurdukları bir içsel yapılandırmadır. Bu yapı, yitirilen benlik ile yeni kazanılan ama tam içselleştirilmemiş rol arasındaki geçiş sürecinin göstergesidir. Bu deneyim, bireyin yaşadığı kimliksel yeniden yapılanmanın öznel doğasını gözler

önüne serer. Annelerin ifadesinde duyulan, eski benliğiyle bağ kurmaya çalışırken yeni benliğini inşa etme çabası, doğum sonrası dönemin yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda varoluşsal ve anlatımsal bir kırılma noktası olduğunu göstermektedir.

Hastalık Tanısı Öncesinde Annelik Rolü: Zorlanma Alt Teması

Annelerin doğumla beraber bebeği ve anne olmayı kabul etme süreçlerinde zorlandıkları, başlangıçta bebeğe bakmaktan korktukları çekindikleri, bebeği anlamadıkları kendi duygularında zorlandıkları, anneliği “içselleştirememe, göze perde inmesi, sorumluluk” ifadeleriyle tanımlamışlardır. Annelik deneyimlerinden süreç içinde bahsederken bebeğin ihtiyaçlarını anladıkça, sinyallerini okuyabildikçe, bebek anneden ayrıştıkça (fiziksel olarak uzaklaşabilme), anne kendine vakit ayırabildikçe öfke duygularının keyiflilikle yer değiştirdiğini ifade etmişlerdir. Bebeği anlamakta zorlanan annelerin kendi duyguları ile baş etmekte de zorlandıkları, bebek için öfkeli yanlarını yok etmeye çalıştıkları öfkeliyken çoğu kez tam tersi bir ifadeyle gülümseyerek devam etmeye çalıştıklarını anlatmışlardır. Bu tema yedi alt temadan oluşmuştur: *-Mış Gibi Olan Annelik, Bebeğe Bakım Vermekten Korkmak, Olumsuz Beden Duyumlarıyla Tanımlanan Annelik, Bebek Tarafından Reddedilen Anne: Emzirmeyi İstememe, Bebeği Anlamakta Zorlanma, İlk 2 Ayda Bebekle İlişkide Olumsuz Duygular, Anneliğin Ruhsal Reddi: «Fizyolojik Olanın İçsel Olmayışı»*. Bulguların içinde en yoğun alt tema bu tema içerisinde yer almaktadır, her biri teker teker açıklanmıştır. Katılımcı anlatıları, doğumla birlikte yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ontolojik bir kırılmanın da yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu temada, annelik kimliğinin başlangıçta bir role indirgenmiş şekilde yaşandığı, bedenle ve bebekle ilişki kurmanın doğal olarak gerçekleşmediği, zamanla oluştuğu ve bazen bilinçli çaba gerektirdiği görülmektedir.

-Mış Gibi Olan Annelik

Katılımcılar, annelik rolü deneyimlerinde içsel olarak yaşadıkları zorlanmayı dışarıya yansıtmamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Burada annenin içsel çatışması, dışı karşı ideal anne görünümünü koruma çabasıyla yer alan ikililiği görmekteyiz:

Anne5: Evet mesela ona bağırmayayım surat asmayayım oyunundan geri kalmayalım. Etkileşimimiz kötü etkilenmesin, gülümsemeye devam edeyim. Bunlara devam ediyorum. Bunları yapmaya çalışıyorum. O içimdeki cadıyı bastırıp anaç yanımı biraz öyle çıkarmaya çalışıyorum Tunç'la beraberken. Sonra Ali uyuduğunda ama bu sefer inanılmaz hınçlı bir şekilde yemek yiyorum. Yemek yemeğe vurdu bu sefer bendeki durumdan. Mesela aburcubura dadanıyorum. Mesela çok fazla çikolata yiyorum bazen. Ya da yediğim yemeği çok fazla tabak tabak yiyorum yani. Hem gerçekten enerjim düştüğü için ama... Hem de o an benim kontrolümde olan bir şey ve bana haz veren bir şey. Ve bunu olabildiğince arttırmak istiyorum. Bunu fark ettim.

Annenin öfkesini bastırıp çocuğa gülümsemeye devam etmesi, içsel duygu durumunu inkâr etmesine; bunun bastırılan birikimi ise abur cubur yeme davranışı ile dışavurmasına neden olmaktadır. Bu davranışın "kendiliği kontrol etme" biçiminde deneyimlendiği aktarılmıştır. Bu durum, anne kimliğiyle özdeşleşme sürecinde bireyin ruhsal enerjisini nasıl yönlendirdiğine dair önemli bir gösterge olarak düşünülebilir.

Bebeğe Bakım Vermekten Korkmak

Bazı katılımcılar, doğumdan sonraki ilk günlerde bebeğe bakım verme sorumluluğunu taşıyamama korkusunu yoğun biçimde yaşamışlardır. Özellikle fiziksel olarak bebeğe

temas etme, alt değiştirme gibi işlevler dahi başlangıçta başkalarından destek alınarak yapılmıştır:

Annel: çok ee değişikti. Yani hani karnımın içinde okey ona çok böyle alişmiştim falan. Bi anda böyle dışarı çıkınca bi eyvah oldum. Yani böyle bilmiyorum herkes işte aa annelik işte bi anda böyle bi indi geldi ah gözüm karardı şöyle oldu falan ki bana hiç öyle olmadı yani açıkçası. Yani alişmaya çalıştım belli bi süre. Annelik özelliği bana zamanla geldi. Allahtan eşim çok yardımcı oldu o süreçte. Yani şöyle söyleyeyim size. Ben 40 kontrolüne kendim için doktora gittiğimde daha bebeğin altını tek başıma değiştiremiyodum. Ve bebek odasında bi bayan vardı rica etmiştim. Eşim gelebilir mi hani şu noktada değiştircez falan diye. Gelmişti ve altını değiştirmişti. Öyle söyleyeyim size. Yani eşim bi emzirmiyodu o dönemde. Emzirebilse eminim onu da yapardı. O yüzden ben böyle şey böyle ...? mankeni gibi böyle ee biraz böyle korkarak ürkerek falan toparlamaya çalıştım diyelim. Ama böyle 3 aydan sonra biraz böyle bi şeyler oturmaya başlamıştı.

Annelik “doğal” bir süreç olarak değil, yavaş yavaş gelişen, hatta ödünç alınan bir işlev gibi tanımlanmıştır. Bu anlatı, anneliğin biyolojik bir verili olmaktan çok, deneyimle içselleştirilen bir durum olduğunu düşündürmüştür.

Anne2: Böyle ona böyle zarar verecek hissi yanlış bi şey yapmaktan korkmak. İşte çok küçük çünkü falan böyle. Bi de bizim alerjik olduğunu tabii biz o dönem bilmiyoduk. O yüzden benim bebeğim aşırı huysuz böyle uyumuyo asla. İşte sürekli emiyo kusuyo. İşte emiyo kaka yapıyo. Biz böyle her hafta doktora gidiyoruz. Bebek kilo almıyo. Bu arada benim sütüm böyle bi ağzımdan

gelmiyo falan böyle sürekli 2 günde bi ...? alıyorum falan inanılmaz sütüm var falan o konuda da bi problem yaşamıyorum. Ama işte ee kilo almaması işte doğum kilosunun böyle 3.360 doğmuştu 2.900 e kadar düşmüştü. Ben 2 saatte bir emziriyorum uyanmazsa da uyandırıyorum ama mesela şey o arada da sağımı yapıyorum tekrar sağdığım da tekrar vermeye çalışıyorum falan böyle çok zor bi süreçti. Tabi bi yandan ee ya sütüm var ama tamam heralde yaramıyo mama mı versem. İşte mama versem çocuk uyur. Mama versem doyar falan. Diyorum ki ya ama işte çili bez sayısında sıkıntı yok işte kakasını yapıyo. Ee yani benim sütüm var hani çünkü annenin sütünün bebeğe yaramaması gibi bi literatür yok hani böyle bi konu yok. Sütün varsa bebek sütünle beslenir zaten. O süreçlerde böyle mental olarak beni çok yıpratmıştı. O yüzden biraz böyle kendime güvenme ve alışma sürecim uzun sürdü diyebilirim.

Bebek Tarafından Reddedilen Anne: Emzirmeyi İstememe

Annelik deneyiminin emzirme yoluyla ancak “gerçekleşebildiği”, yani annenin kendini anne olarak bebeğin tepkisi ile tanımladığı bir örüntü dikkat çekmektedir. annenin kendi anneliğini emzirme süreciyle birlikte deneyimlediğini ve tanımladığını ortaya koyar. Bedenin sosyal ve duygusal olarak yeniden anlamlandırılması sürecidir. Katılımcılar, “emzirme” yoluyla yalnızca bebeğine değil, kendi kimliğine de bağlanır. Emzirme, bu anlamda hem fiziksel bir eylem hem de öznel bir “olma hali”dir.

Anne3: Bence hocam emzirmek iyi ki var çünkü sanırım yaşımızdan dolayı da ben 31-32 yaşında doğurdum bebeğimi ıı kabullenemiyorsun hani o yalan, karnından çıkıyor ama kendi çocuğun olduğunu o bağı içselleştirmek çok zor. Çocuk emince hu diyorsun ki ben bunun annesiyim bunun bana ihtiyacı var.

Yani hani çoğu anne mamayla da besliyor onlara da bir şey diyemiyorum belki öyle yapsam başka bir şey diyecektim ama güzel bir şey emzirmek o bağı hissediyorum o iletişimi hissediyorum hele ki 5. Aydan itibaren size bakıyor iletişim kuruyor eliyle ağzınızla küpenizle oynuyor vs o zaman diyorsun hı ben anneyim bu benim çocuğum aramızdaki bağ emerek oluşuyor.

Bu ifade, fizyolojik olayın ruhsallaşmasının ancak karşılıklı etkileşimle mümkün olduğunu göstermektedir. Emzirme burada yalnızca biyolojik değil, annelik kimliğinin oluşumuna dair bir onay alanıdır.

Bebeği Anlamakta Zorlanma

Katılımcılar bebeklerinin ne istediklerini, ne hissettiklerini anlamakta güçlük çektiklerini, bunun kendilerinde çaresizlik ve yetersizlik hislerini tetiklediğini aktarmışlardır. Annenin ruhsal temsil eksikliği, yani bebeğin iç dünyasını kendi zihinsel haritasında yerleştirememesi, annenin hem anne olma sürecini hem de kendi duygusal bütünlüğünü zorlayan bir faktör hâline gelir.

Anne7: Ve yani bu beni çok yıprattı lohusalıkta. Bu çocuğun bir şeyi var ve ben anlamıyorum. Neden hani böyle. Bu beni aşırı yıprattı tabi.

Bu ifade, annenin çocuğuyla kurduğu ilişkinin başta sembolik değil kaotik ve çözümlenemez bir alan olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Deneyim açısından bu durum, annenin öznelliğini çocuğun öznelliğiyle ilişkilendirmekte zorlandığı dönemi temsil ettiği düşünülmüştür.

İlk 2 Ayda Bebekle İlişkide Olumsuz Duygular

Bazı anneler, anneliğin ilk aylarında çocuklarına sevgi hissetmekte zorlandıklarını, bakımı sadece bir mecburiyet olarak üstlendiklerini açıkça dile getirmiştir. Anneliğin

duygusal anlamda otomatik biçimde işlemediğini, sevginin doğumla birlikte doğmadığını, hatta bazen hiç doğmayabileceğini göstermektedir. Bu tür anlatılar, katılımcının alışlagelen anlatılarla kendi deneyimi arasındaki çatışmayı nasıl taşıdığını ve anlamlandırıldığını derinlemesine ortaya koymaktadır. Bu tema, aynı zamanda annenin suçluluk, utanç, yetersizlik gibi duygularla başa çıkma yollarını da açığa çıkarmaktadır. Ancak tüm bu duyguların ardında, annenin yaşam alanının, bedensel özgürlüğünün ve öznel benliğinin geçici olarak silinmişçesine deneyimlendiği düşünülmüştür.

Anne2: Oğlumu çok sevimli bulurdum ama mesela sevdiğimden emin olamazdım. Çünkü seviyorsam her türlü zorluğa katlanabiliyor olmam lazım gibi gelirdi. Ama... Katlanamıyordum o zorluklara. Bebeğe bakmak istemiyordum. Bakıyordum ama istemiyordum. Mecburiyetten bakıyordum. Bir şeyi çok iyi anlamıştım. İnsanlar nasıl oluyor da bebeklerini terk ediyor? Bu kadar sevimli bir şeyi doğurmuşuz falan. Onu çok net anlamıştım ve şunu demiştim bir arkadaş toplantısında. Biraz daha vicdansız bir insan olsaydım bırakıp gitmiştim. Çünkü gerçekten mahvolmuştum. Bütün şeyim bozulmuştu yani. Kendi başıma düş alamıyordum. Kendi başıma oturamıyordum. Uyuyamıyordum. Yemek yapamıyordum. Doğru düzgün yemek yiyemiyordum.

Bu açık anlatılar, anneliğin idealize edilmesinin ötesinde, seilmeyen ama bakımı sürdürülen bir ötekiyle ilişki biçiminin mümkün olduğunu göstermektedir.

Anneliğin Ruhsal Reddi: «Fizyolojik Olanın İçsel Olmayışı»

Katılımcı yaşının geç oluşundan dolayı bebeği kabullenemediğini (başka aynı yaşlarda olanların da benzer bir deneyim içinde oldukları varsayımı ile), fizyolojik bir

durum olsa da içselleştiremediğini ancak bebeğin emmesiyle anneliği hissedebildiğini belirtmektedir. Bebeğin anne ile iletişim kurmasıyla aralarındaki bağın oluştuğunu dile getirmiştir. Anneliğin yalnızca sevgi ve bakım ile değil; aynı zamanda çelişki, hınç, bastırma ve regülasyon süreçleriyle iç içe geçmiş çok katmanlı bir deneyim olduğu görülmektedir.

G: Kötü davranmamaya çalışıyorum dediniz bir de.

K: Evet mesela ona bağırmayayım surat asmayayım oyunundan geri kalmayalım. Etkileşimimiz kötü etkilenmesin, gülümsemeye devam edeyim. Bunlara devam ediyorum. Bunları yapmaya çalışıyorum. O içimdeki cadıyı bastırıp anaç yanımı biraz öyle çıkarmaya çalışıyorum Ali'yle beraberken. Sonra Tunç uyuduğunda ama bu sefer inanılmaz hınçlı bir şekilde yemek yiyorum. Yemek yemeğe vurdu bu sefer bendeki durumdan. Mesela aburcubura dadanıyorum. Mesela çok fazla çikolata yiyorum bazen. Ya da yediğim yemeği çok fazla tabak tabak yiyorum yani. Hem gerçekten enerjim düştüğü için ama... Hem de o an benim kontrolümde olan bir şey ve bana haz veren bir şey. Ve bunu olabildiğince arttırmak istiyorum. Bunu fark ettim.

Bebekle ilişkisinin etkilenmemesi için kendi duygusunu durumunu yok sayıp “ideal anne” olan olmaya çalıştığını ancak daha sonra hınçla çok fazla yemek / aburcubur yediğini ve bu yemenin kendisini kontrollü hissettirdiği için iyi geldiğini belirtmektedir. Bebeğin durumunu anlayamamak, kontrol edememek annenin kendi yeme tutumu üzerinde etkili görünmektedir. Bazı katılımcılar, doğan bebeği kendi

çocukları olarak hissedemediklerini, annelik duygusunun doğumla birlikte otomatik olarak başlamadığını ifade etmişlerdir:

Anne3: Susturamadığımda bu sefer ben telaşa giriyorum. Falan ama onun dışında yani bir gün keyifli geçiyor yani sabahıyla akşamı tabii ki de bir duygular içermiyor asla her gün bu şekilde ama sabah böyle çok keyifli bir şekilde uyanıyoruz onu çok özlemişim. Akşam zaten çığlıkları akşam uyku o ağırlığı bastırduğunda o çığlıkla ağlaması da onunla beraber geliyor ve bazen böyle gerçekten kendi çocuğum olmasa fırlatacağım o kadar beni zorladığı anlar oluyor.

Katılımcı gün içinde bebeğe karşı duygularının değiştiğini güne keyifli başlarken akşam uyku vakti bebeği fırlatacak kadar öfkелendiğini, zorlandığını belirtmektedir. Bu anlatılar, anneliğin yalnızca bedensel değil, temsille şekillenen bir kimlik olduğunu ortaya koymaktadır. Temsille kurulan bu bağ, çocuğun annenin memesini emmesi gibi bedenle etkileşime girilen anlarda anlam kazanmaktadır. Bu temanın tüm alt başlıklarında, annelik rolünün içselleştirilmesinin bir süreç, hatta çoğu zaman dirençli ve zorlayıcı bir süreç olduğu görülmektedir. Annelik burada "verilmiş" değil, adım adım oluşturulmuş bir kimliktir. Katılımcıların pek çoğu, başlangıçta anneliği “mış gibi” yaşarken zamanla, bebekle karşılıklı etkileşim içinde bu kimliği deneyimsel olarak kurduklarını ifade etmişlerdir. Deneyimin özüne uygun biçimde, bu süreçler annelerin öznel anlatılarında taşıdıkları gerilim, çelişki, kırılma ve yeniden yapılanmalar içinde değerlendirilmiştir.

Hastalıkla Dönüşen Annelik: Hastalık İşlevi Alt Teması

Bu temada katılımcıların hastalıkla birlikte annelik rollerindeki edinimlerinin değiştiği görülmüştür. Hastalık tanısı ile birlikte annelerin bakım verme şekillerinin, duygularının ve konumlarının değiştiği değerlendirilirken, bu tema beş alt temadan oluşmuştur: *Bakım Verme Şeklinin Değişmesi, Bebeğe Karşı Değişen Duygular, Bebeği Anlamanın Aracı Olarak Hastalık, «Aklanmış Hissettim», Derdine Çözüm Bulan Olarak Rahatlamak*

Annelerin bebeğin fiziksel bakımında emzirme ve uyku süreçlerinde saatli/ölçekli bakım içinde oldukları; bir katılımcı bez sayısından bebeğin doyduğunu anlamaya çalıştığını, bir diğer katılımcı da bebeği emzirdikten sonra tarttığını ifade etmiştir. Bir katılımcı bebeğin ilk doğduğu zamanlarda saatli bakım vermemenin bebeği eksik bırakma yaratacağı düşüncesiyle kötü anne olmak istemediğini ifade etmiştir. Bebeğin uyku saatlerini düzenleyerek uyutabilmenin mümkün olduğunu dile getirmişlerdir, bazı katılımcılar uyku eğitimi almasalar da uyku eğitimlerinde anlatılan uyku pencerelerine uymaya çalıştıklarını paylaşmışlardır. Annenin ne yaptığına dair kontrollülük hissi veren saatli bakım zamanla bebeğin sinyallerini okumaya geçiş ile bazı katılımcı deneyimlerinde değişmiştir, artık bebeğin uykusu geldiğinde acıktığında yaptıklarını anladıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar bebeği anladıkça bağlı, birlikte rutinler oluşturdukça da daha rahat hissettiklerini paylaşmışlardır.

Annel: Normalde çocuk doktorumuzun dediğine göre hani uyandırmak zorunda değilsin. Uyanınca besleyebilirsin. Ama bakıyorum işte 3 saat olmuş ben de yaticam işte emzireyim öyle yatayım hani şey olmasın. Ya da ilk zamanlarda böyle 2 saatte bir alarm kurup besliyorum işte 3 saatte bir falan. Hani belli bi şeye geldi artık 4 5 saat falan hani mesela sorun olmaz demişti

ama o an alarm kurmuşum normalde de öyle çok uyuyan bi çocuk değil o gece uyuyacağı tuttu 6 saat uyumuş. Kalktım böyle alarmı duymamışım 6 saat olmuş. Ben çok kötü bi anneyim işte alarmı duymadım çocuğum aç hemen onu emzirmeliyim falan kendi içimde çok vicdan azabı çekiyorum şey yapıyorum kendimce.

Katılımcı doktor gerekli görmese de saatli bakım yapmadığında kendini yetersiz görmekte “kötü anne” olduğunu düşünmektedir.

Anne2: Yani şu uyku eğitiminden önce açıkçası gündüz gece çok iyi uyumadığı için gündüz uykuları daha iyiydi. Yani 2 saat bazen 3 saat uyuduğu oluyordu gündüzleri. İşte kış memleketteyken de babam sürekli başında bekleyip sallayınca hani 2-3 saat uyuyordu. Bana da artık kurtarıcı bir şey gibi geliyordu. Çünkü 2-3 saat boyunca uyuması benim için zaten hem o dinleniyor huysuzlanmıyor. Ama şu aralar biraz daha dikkat etmeye başladım saatlerine. 2-2 buçuk saat aralığı koyuyorum. O saatlerden sonra dinleniyorum. Hani ondan önce uykusu gelse yatırmamaya çalışıyorum o aralığı bozmayıp. Uyku penceresi diyorlar sanırım o aralığı bozmamak için. Bu şekilde ilerlemeye çalışıyorum.

Bebegın katılımcıya göre saatli uykusu kendisine dinlenme zamanı olarak gelmektedir, bu yüzden saatli bakımı tercih etmektedir. Anneliğın yalnızca duygusal bağ kurma süreci olmadığını; aynı zamanda öğrenilen, bedenle ve zamanla yeniden kurulan, öznelliği yapılandıran bir deneyim olduğunu görülmektedir. Bebekle yaşanan ilişki zaman içinde dönüşürken, annenin deneyiminde de kontrol, düzen ve dinlenme alanları yeniden tanımlanmaktadır.

Anne4: Öncesinde ya ben aslında ilk başta çocuğun uykusunun geldiğini anlamıyordum açık söylemek gerekirse 4. Ayda 5. Ayda ben takip etmede etmiyordum sanki yani o çocuk baya bir artık bayılınca uyutuyordum nerdeyse. O da daha kötü bir şey tabi. Şimdi öğrendim hani onu zamanla araştıra araştıra kulağını çekmesi huysuz olması böyle gözlerini ovalıyor kendini geriye atıyor falan ya da boş boş bakıyor böyle dalıyor derinlere onlardan anlıyorum zaten.

Annenin ilk aylarda bebeğin ihtiyaç sinyallerini okuyamadığını ifade etmesi, anneliğin doğuştan gelen bir içgüdü değil, zamanla edinilen bir beceri olduğunu göstermektedir. Bu deneyim, annenin yetersizlik hissiyle yüzleştiği ve buna rağmen bakım vermeye devam ettiği bir öğrenme sürecini yansıtmaktadır. Annenin sezgisel duyarlılığı zamanla gelişmiş; bebekle kurduğu ilişki daha incelikli bir bedensel ve duygusal okuma pratiğine dönüşmüştür. Annenin öznelliğinde bebeğin bir “bilinmez” olmaktan çıkıp “okunabilir” bir ötekine dönüşmesini ifade etmektedirler. Anneler, uyku sinyallerini anlayarak bebeği zamanında uyutma becerisini geliştirmiştir. Bu yalnızca bebeğin konforu açısından değil, annenin de bakım üzerinde bir kontrol ve öngörü hissi kazanması açısından anlamlıdır. Uyku, yalnızca bir ihtiyaç değil, aynı zamanda annenin kendi alanını yeniden kazanabildiği bir ritüel haline gelmiştir.

Katılımcı başlarda bebeğin uyku sinyallerini anlamadığını bebeği çok geç uyuttuğunu ama zamanla araştırarak bebeğin sinyalleri anladığını belirtmektedir. Anne, anneliği baştan itibaren “ben seçtim” diyerek rasyonel bir kabullenişle tanımlasa da, duygusal olarak bu kabullenişin bebeğin davranışsal kolaylığına bağlı olarak arttığını vurguluyor. Bu, annelik kimliğinin statik değil, bebeğin özellikleriyle birlikte

ilişkisel olarak inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Burada anne, bebeğin “anlaşılabilir bir nedeni” olmadan uyumamasının, onun bakım emeğini katlanılamaz hale getirdiğini ifade ediyor. Bu, annenin içinde büyüyen ancak ideal annelik normlarına aykırı olan öfke ve sabırsızlık gibi duygularla içsel çatışma yaşadığını gösteriyor. Annelik sadece sevgiyle değil, kendini bastırma ve kontrolle de örülüyor. Anne, bebeğin ağlamasına bir neden atfettiğinde, yani onu açıklayabildiğinde, empatisi artıyor. Bu da annenin öznel dünyasında, anlamlandırma ile şefkatin doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koyuyor. Bebeğin anlaşılmazlığı ise annenin zihninde daha saldırgan veya yıpratıcı bir öteki imgesi yaratabiliyor.

***Anne2:** Yani zaten hayat da böyle bir şey, annelik de böyle bir şey. Bunu ben istedim seçtim aslına bakarsanız. Bunu tamamen kabullenmem gerekiyormuş gibi geliyor. İşte Ali kolaylaştıkça kabullenmem daha da artıyor. Özellikle iyi uyuduğu günlerde gerçekten daha iyi hissediyorum. Ama hani uykusu sıkıntılı olduğu günlerde eğer bir hastalığı yoksa mesela bir şeyi varsa ağrısı sızısı varsa aha yavrum benim diyip çok anaç davranabiliyorum ama. Uykusu geldiği halde uyumadığı zamanlarda. Artık uyu yeter dişlerimi sıktığımı biliyorum. Ona kızmıyorum derken.*

Katılımcı zorlanıyor olmanın yanında mecburiyet içinde kendi istediği için kendini zorunluluk içinde görmektedir. Bebek iyiyken iyi olduğunu, bebeğin sıkıntısı (semptomu) varsa anaç olduğunu ancak kendisine göre sebep yokken bebeğin ağlamasına tahammül edemediğini bebeğe kızmamak için kendi dişlerini sıktığını belirtmektedir.

Bebeğe Karşı Değişen Duygular Alt Teması

Katılımcılar hastalık tanısı ile birlikte bebeğin durumunu anlamaya başladıklarını, bebeğe öfkelenirken bunun yerini şefkat duygusunun aldığını, tanıyla beraber bebeğe “üfflemekten” “ay kıyamam” demeye geçiş yaşadıklarını, bebeğin derdine çözüm bularak rahatladıklarını ve yaşananların sorumlusu olarak kendilerini gördükleri için tanıyla “aklanmış hissettiğini” belirtmişlerdir.

Annel: Teşhis konduktan sonra kendimi biraz aklanmış hissettim. Çünkü bir annenin böyle çocuğuna yetemiyor hissini böyle farklı gözlerden okumak en yakınlarından ee böyle hissediyor olmak bile ekstra hassas bir dönem. Yani ben o dönem şey dedim. O dönem için şöyle dönüp baktığımda eşime falan yakınlarıma şey diyorum. Yani o dönem benim beynimin içinde bence kan falan değil su geziyordu. Çünkü çok mantıklı hareket etmiyordum çok mantıklı düşünemiyordum. O pozisyondayken işte böyle hani çocuğa sanki ben bakamıyorum yetmiyorum. Kilo almıyorsa benim yüzümden neden çünkü bu çocuğu ben besliyorum benim sütümle besleniyor. Demek ki bende bir problem var şeklinde düşünüyorsun. İnanın teşhis konduktan sonra ben kendimi aklanmış hissettim.

Katılımcı teşhisten önce yoğun bir yetersizlik algısı içinde olduğunu, çevresindekilerin de kendisini öyle gördüğünü ve bunlarla birlikte bebeğin kilo almamasından dolayı kendini suçlu gördüğünü belirtmektedir. Teşhis annenin kendi yetersizlik ve suçluluk hislerine iyi gelmiş “kendini aklanmış” hissettiğini belirtmiştir.

Aynı zamanda bugünden geçmişİ değerlendirirken de “beynin içinde kan yerine geziyor olması” mecazlı benzetmesi de bugün o dönemdeki tutumunu olması gerektiğı gibi görmediğı yine yetersiz gördüğünü düşündürmektedir.

Anne2: Doktora gidip doktor gazı vardır alerjisi vardır bunun bağırsakları sanki jiletle kesiliyormuş gibi sancı yapar demişti alerjikse eğer, biz bunları duyunca üzülmeye başladık ve aa bu çocuğun bir sancısı olduğu için ağlıyor çocuk şımarık keyfinden ağlamıyor deyip daha bir şefkatle yaklaşmaya başladık daha bir üzülerək mesela artık geceleri o ağlayınca sinirlenip şey yapmıyoruz bunalmıyoruz ya yazık niye uyuyamıyor bu çocuk canı mı acıyor diyoruz

Katılımcı teşhisle beraber bebeğın bir sorunu olduğu için ağladığını kabul ettiklerini ve bu şekilde öfkeden şefkate duygularının değiştiğini belirtmektedir. Teşhisten önce bebeğın “şımarıklık, keyfinden” ağlıyor olarak görüldüğü yetişkin özellikleri atfedildiğı teşhisten sonra ebeveynlerin şefkatle üzülerək yaklaştıklarını belirtmektedir.

Diş döneminde de öyle geceleri ağladığında üff filan diyerek kalkardık eskiden şimdi ay kıyamam diş ağrıyor herhalde napsak gazı mı var acaba. Çocuğı anladıkça daha biz de şefkatlenmeye başladık yani bir ay filan naptık niye bu çocuğı doğurduk olduk açıkçası çünkü işte yemek yediriyorum kusuyor üstünü değiştiriyorum sonra tekrar kusuyor. Ya dediğim gibi çok sorumluluk almadan, yani tek sorumluluğumuz sabah kalkıp işe gitmekti, sorumluluk almadan büyüdüğümüz için ve evde sorumluluk alarak bir şey yapmadığımız için

çocuk büyütmek de zor geldi. Yani şöyle söyleyeyim (Gülüyor) geri götürülüp bırakılacak bir şey olsa gider bırakırdım (gülüyor) ama şimdi öyle değil şimdi iletişim kurdukça onun acı çektiğini öğrendikçe bebek nedir onu bildikçe bizde de içimize bir şefkat oturdu daha böyle bir kıyamıyoruz daha böyle bir şey yaklaşıyoruz uyumadığında falan o alıyor deniyor ben uyutmaya çalışıyorum yani olgunlaştık biraz daha sanırım çocuktuk yaş olarak değil de beyin olarak.

Katılımcı hastalıkla beraber ebeveyn olarak bebeğe bakım tutumlarının değiştiğini bebeği anladıkça şefkatli bir yaklaşım içinde olduklarını, sorumluluk alarak olgunlaştıklarını ifade ederken bir yandan tanı öncesi kendisini sorumsuz ve yetersiz görürken tanıyla birlikte kendi algısının değiştiğini eşiyle iş birliği içinde şefkatli bir şekilde bebeğe bakım verdiklerini belirtmektedir.

Anne3: Hatta böyle ne bileyim, bir derdine çözüm bulduk, çözüm onaylandı, bu beni hatta rahatlatmıştı. Çabuk toparladık falan gibi düşünmüştüm yani.

Katılımcı çözüm bulmak üzerinden teşhisle birlikte rahatladığını ifade ederken aynı zamanda çözümün onaylanması işe yaraması bir yerde kendini de yeterli ve kontrollü hissettirdiği için rahatlatmış olabileceği düşünülmüştür.

Anneliğin Ruhsal Edinimi: Kabul Alt Teması

Katılımcıların hastalığı diyetle çözülebilecek basit bir durum olarak değerlendirdiği, kısıtlı diyet şartlarında annelerin bazıları zorlandıklarını bazıları hiç etkilenmediklerini dile getirmişler ancak her iki durumda da “bebek için her şeyi

yapabileceklerini” aktarmışlardır. Hastalık deneyimi ile birlikte hem çevrelerinde hem doktorla olan ilişkilerinde anneler kendilerini tavsiye veren, sorunları öngören bir bilen olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

Anne1: Yüzde kızarma falan filan O kız o onunla baya bir konuşuyoruz. O da işte çocuğu mesela doktor hatası ve kadın da tabi algılayamamış çok. Çocuk 10 gün kaka yapmazmış şeyken ee bebekken. 10 gün yani nasıl kafanızı kurcalamadı mı diyorum yazarken yani bu durum kurcalıyordu ama doktorlar normal diyordu bak aynı şey. Doktorlar normal diyordu. O da tabi doktorlara inanıp e çocuk gaz sancısı çekiyor diye aslında işte o yediği şey süt ürünü anne muhtemelen peynir yiyor yoğurt yiyor süt içiyor.

Katılımcı hastalığın tanı ve tedavi sürecinde doktora güvenilmeyeceğini kendi deneyimiyle birlikte durumu öngören bilirkişi rolünde olabildiğini belirtmektedir.

Anne2: Bir de zaten o an böyle gözünüze perde iniyor. Yani deseler ki çocuk için sadece işte ee 6 ay boyunca sadece patates yiyeceksin patates yiyerek beslenebilirsin yani. O farklı bir annelik kafasıymış.

Katılımcı diyet sürecinde deneyimlediği durumu gözü hiçbir şey görmeme, görmezden gelme anlamında bir deyimle fedakarlık yapmayı belirtmiştir. Bir yandan annelik her şeyi görmezden gelen olmak olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan normalde olumsuz anlamda kullanılan bu deyimın annelik deneyiminin konumuna da işaret ettiği düşünülmüştür.

Anne3: sanırım benim ailemden gelen bi şey. Bizim sevgi anlayışımızda hep yoğun bir fedakarlık ve merhamet vardı onun temelinde. Çünkü annem babam bize karşı hep çok fedakar oldu. Ve ben de şimdi onu fark ediyorum çocuğuma

eşime karşı. O yüzden hani bunları yapmak bana zor gelmedi. Çocuğum için bunu yapmalıyım. Hep bu düşüncede oldum.

Katılımcı anne olmanın ailesinden öğrendiği şekilde fedakarlık olduğunu belirtmiş hastalık sürecinde yaptıklarını da bu çerçevede normalleştirmektedir.

Anne-Bebek İlişkisi Dinamiğinde Diğerleriyle Kurulan İlişkiler Alt Teması

Aynılaştırılan Deneyimler

Katılımcıların ağırlıklı olarak bebekle olan rutinlerinden veya benzer durumda olan kişilerden (hamileler, hasta çocuğu olan başka anneler) bahsederken kullandıkları dilde “kakamızı yaptık”, “alerjimiz”, “doktorumuz” vb. ifadelerinin yer aldığı görülürken öte yandan “alerjik anneler”, “egzamalı anneler” bebek-anne kimin deneyimi karışıklığıyla beraber ifadelerini kullandıkları görülmüştür.

Annel: Onlarla yakın yaş gruplarında çocuklarımız vardı. İşte bi tanesi diyet açma yapıyordu mesela. Diyet açma sürecini sormuştum. Bir tanesi yine diyet açmıştı hiçbir sıkıntısı kalmamıştı. İşte ondan önceki bulgularını falan konuşmuştuk etmiştik. Onun da mesela işte bir tanesinin çok egzaması vardı. Ben hiç egzama yaşamamıştım. Bir sonrakinin mesela kilo alım problemi vardı. Bir tanesinin işte kilo alım problemi yoktu ama mesela çok fazla pişik oluyormuş.

Yukarıdaki örneklerde olduğu üzere anne(ler) bebekler ile yer değiştirmektedirler. Deneyimin iç içe geçerek ifade edilişi, kimin alerjisi kimin egzaması şeklinde hastalığı deneyimleyen özne kim şeklinde durumu sorgulatmaktadır.

Anne2: Sonra sıkılıyor işte gidiyoruz babamızı uyandırıyoruz altımızı değiştiriyoruz. Tek kişi alt değiştiremiyorum asla (gülüyor).

Anne3: Oturağımız var. Oturağında o oturuyor. Oyuncaklarımız var. Bir elimle onun oyuncaklarını oynatıyorum.

Anne4: En azından şu an bizim alerjimiz basit bir alerji.

Yukarıdaki örneklerdeyse bebeğin durumuna çoğul bir dilde anne de dahil olmaktadır. Deneyimler ortaklaştırılarak içselleştirilmektedir.

Yetişkinleştirilen Bebek Alt Teması

Katılımcılar bebeklerinden bahsederken “biri, kişi” ifadelerini kullanmış, beyefendi-hanımfendi şeklinde isimler takmışlardır. Bebek; kişilik özellikleri olan, şımarıklıktan ağlayan, seçici, huysuz, keyfine göre yaşayan, tercihleri olan, yetişkin gibi konuşulan, annenin yakardığı, ikna edilmeye çalışılan özellikleri ile birlikte bir yetişkinmiş gibi tarif edilmiştir. “Bizim evin patronu o”, “Ne isterse ona göre yaşıyoruz” ifadeleriyle de bebek evde, aile yaşamında bir otorite sahibi olarak konumlanmıştır.

Anne1: Ama mesela o uyku sürecinde benden başka bir de eşim de sakinleşiyor o uyandığı, akşam uykusunda uyandığı dediğim vakitte. Başka hiç kimse de sakinleşmiyor. Ne kadar işte onun gördüğü biri olursa olsun hiç umurunda değil yani orada ikimizden birini görecek. O yüzden bir kaygı problemi yaşadığını düşündüm. Zaten biraz duygusal bir çocuk, onu fark ediyorum. Elinden mesela biri bir oyuncak aldığında içerleniyor, onun gözlerinde görüyorum. Hatta bunu onunla aştırmaya da çalışıyorum. Yani sen onun

elinden oyuncağı almalısın, sen kendin al diyorum. Ya da atıyorum, onun elinden alıp ona vermiyorum ki kendisi atağa geçsin, tak etsin canına istiyorum. Çünkü bu sefer hep böyle arkasında beni arayacak. Yani aramasın. Çünkü kendisi ilerlesin. Siz daha doğrusunu bilirsiniz tabi ki de ama bu tamamen içgüdüğü olarak hareketlerim. Öyle yani.

Katılımcı bebeğinin kaygı problemi olduğunu düşünmekle birlikte içerlendiğini, bu sorunu aşması için ona ne yapması gerektiğini öğretmeye çalıştığını bu öğrenmeyle de tek başına ayakları üzerinde durabilmesini dilemektedir. Tutumunu hem görüşmecinin onayına sunmakta hem de annelik içgüdüğü olarak değerlendirmektedir.

Anne2: Susturamadıkça artık oğlum lütfen hani bir süre sonra o çaresizlik ona dönüyor sanki onun suçuymuş gibi. Neden ağlıyorsun artık ağlama. Hani sanki karşımda bir yetişkin varmış da onunla konuşuyormuşum gibi. Hani ilk zamanlar böyleydi.

Katılımcı bebeğin yeni doğduğu zamanlarda karşısında bir yetişkin olmadığını bilse de bir yetişkin varmış gibi bebekle konuştuğunu yardım istediğini belirtmektedir.

Anne3: Ben çok gergin hissediyorum. Hatta benim hiç tansiyonum falan yoktu şu an sürekli ee tansiyonum çıkıyor çocuk ağlıyor çare bulamıyorum gerginlik, istediğin anda uyumuyor istediğin anda kalkmıyor her şey onun patron o yani.

Katılımcı bebeğin istediği gibi davranmayışı ile çok gerildiğini tansiyonunun çıktığını, bütün bunların patronun sebep olduğunu belirtirken kendini bebekle kıyaslayarak bebek büyüktür anne konumuna sokmaktadır.

Anne4: Sadece annecim yapma dedim sözel olarak o da devam etmedi.

Katılımcı bebeğin elini ağzına götürmesine 3-4 aylıkken sözel olarak rica ettiğinde bebeğin kendisini dinlediğini belirtmektedir.

Anne5: Ağladığı anda çok çığlıkla ağlayan biri ve lütfen sus artık, neden susmuyorsun falan şeklinde onu böyle yakarıyorum sanki bir şey yapabilecekmış gibi.

Katılımcı bebekten “biri” olarak bahsetmekte, bir yandan bebek sanki bir yetişkin rolünde ve yakarılan bir konumda görülmekteyken bir yandan da bu durumun öyle olamayacağı dile getirilmektedir.

Katılımcıların gebelik, doğum, doğum sonrası, bebek bakımı ve hastalık süreçlerinde eşle ilişki dinamiklerinde, eşin annenin isteklerine uyumlu olduğu durumlarda psikolojik ve fiziksel destek olarak görüldüğü, uyumlu olmadığı durumlarda ise çatışma içinde olmayla birlikte “düşüncesiz, anlamayan, öfke duyulan” konumunda olduğu ifade edilmiştir.

Annel: Böyle daha paylaşımcı hayatı paylaşmak olarak bakıyor bir evliliğe. Hani eşinden hizmet beklemekten ziyade bir hayatı paylaşmak. Tabi daha da hassaslaştı böyle daha üzmemeye çalıştı anlayışı arttı daha anlayışlı. Zaten anlayışlı bir insan ama ekstra o dönemde bana hassasiyet gösterdi. Birkaç yerde sanırım karşısına denk gelmiş işte bir kadına hamilelik sürecinde ve lohusalık sürecinde nasıl davranıldığını hiçbir zaman unutmaz diye. Bana onu söylemişti. Onu okuduğundan beri çok daha dikkat etmeye çalışıyorum diye. Evet öyle güzel anlar yaşadık yani.

Katılımcı eşinin gebelikte kendisine hassas davranması, anlayışlı bir tutum içinde olmasından dolayı memnuniyet duymuştur.

Anne2: Şunu düşündüm. Eğer ben yiyemiyorken o yeseydi bir sıkıntı çıkabilirdi. Hani ben yiyemiyorum çocuğu ben emziriyorum sen yiyorsun bencilsin şeklinde bir şey yaşayabilirdik. Kendimi biliyorum çünkü. Ama herhalde o da bunu bildiği için hiç o topa girmede. Bu süreci çok daha esnek bi şekilde yürüttü. Ben görmeden yiyorduysa yapıyorduysa bilmiyorum ama ben yanındayken hani hiç eve bile sokmadık yiyemediğimiz şeyleri.

Katılımcı eşinin kendi diyet sürecinde diyet yapmasıyla sorun yaşamadıklarını yoksa kendi fedakarlık yaparken eşini bencil olarak göreceğini ve çatışabileceklerini belirtmektedir. Eşin diyet yapması o kadar olağanlaşmıştır ki “yiyemediğimiz şeyler” şeklinde ifade edilmektedir diyetle kısıtlı olan yiyecekler.

Anne3: Ya açıkçası neden bilmiyorum ama genel olarak insan nedense eşinden soğuyor. Hamilelikte de soğuyorsun doğumdan sonra da soğuyorsun. Bazen sebepsiz yere adamı bir kaşık suda boğasım geliyor halbuki bir suçu yok. Yani o şekilde etkiledi ama çok da seviyorum eşimi aşırı seviyorum. Sadece saniyelik kızmalarım oluyor. Sonradan sebepsiz olduğunun da farkındayım. Sanki onun yüzünden olmuş gibi hissediyorum her şey ama adamın hiçbir suçu yok. O da bana diyor ki sen istedin sen kaşıyordun, affedersiniz bu tarz yani. Ben sana acele etme demiştim biz rahattık gibi şeyler söylüyor.

Katılımcı gebelik ve doğum sonrası dönemde eşinden soğuduğunu genelleyerek belirtmiştir. Eşini seviyor olmakla birlikte sebepsiz yere öfkелendiğini suçladığının farkındadır ancak bir yandan da eşinin de çocuk sahibi olmak ile ilgili kendisini suçladığını belirtmektedir.

Uyumlanan- İkna Edilen- Kaçınılan Çevre

Katılımcılar özellikle hastalık süreçlerinde çevreyle olan ilişkilerinde diyet yaparken kendi ihtiyaçlarına uygun yemek hazırlayan veya herkesin diyetine uyduğu durumları bir destek olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Öte yandan hastalığın anlaşılmadığı, diyetin bir kereden bir şey olmaz önerileri ile bozulmaya çalışılması katılımcılarda yoğun öfke uyandırmış, hastalığa çevreyi ikna etmeye çalıştıkları bir “savaş hali” içinde olduklarını ifade etmişlerdir. Bir diğer açıdan ise sosyal hayatlarının kısıtlandığını insanlarla görüşmek istemediklerini başkalarının diyetine uygun yemek hazırlama telaşı içinde olması istemediklerini bu şekilde onlara “yük olmak” istemediklerini belirtmişlerdir.

Anne1: İşte alerjisi geçmişti hani niye şey yapamıyoruz? İşte yumurtayı iyi pişiririz, yediririz falan. Hayır olmaz diyorum böyle bir onlarla savaş halinde gibiyim yani kolay ikna olmuyorlar. Alerji konusunda çok üzüldüler ama mevzuyu tam anlamlandıramadıklarını düşünüyorum. Eşimle benim anladığımız gibi anlamıyorlar, görmüyorlar bence.

Katılımcı çevresini diyetteki beslenme düzenine ikna etmekte zorlandığını, anlaşılmadığını eşi dışında çevresini ikna etmek için “savaş halinde” olduğunu belirtmektedir.

Anne2: Hemen direkt kararlar alındı zaten. Tamam pilav artık tereyağlı yapılmayacak falan şeklinde. Yani hiç öyle anlayışsızlıkla karşılanmadım sürekli gittiğim evlerde. Genelde zaten mesela çorbadan biraz ayrılmış, işte geri kalanına ne bileyim ne eklenecekse o eklenmiş, benimkine eklenmemiş falan, bu şekilde yapıyorlardı. Ya da mesela canımın çektiği şeyi bana söylemiyorlar çaktırmadan yapmaya çalışıyorlar ama diyorum hani sıkıntı yok benim için.

Katılımcı çevresinin kendi diyet sürecine uyum sağladığını kendisine özel pişirildiğini bu şekilde zorlanmadığını desteklendiğini belirtmektedir.

Anne3: Bir yere gittiğim zaman sosyal hayatımı çok etkiledi. Mesela düşünüyorum bana göre yemek yapmak zorundalar. Mesela geçenlerde iftara gittim birine en basitinden babamlara gittim hatta sürekli gel gel diyor. Düşünün en son bir aylıkken gitmiştim yani. Beş aydır gitmiyorum. Çorba yapmışlar içinde yoğurt var. Başka yani yiyebildiğim tek yemek güveç oldu. Pilav yapmışlar içinde tereyağı var. Yani her şey bana göre değil. Ona üzüldüler buna üzüldüler bana acıdılar kendileri kendilerini suçlu hissettiler. Ne onları o konuma sokmak istiyorum ne kendim o konuma girmek istiyorum.

Katılımcı diyetle birlikte sosyal hayatının çok etkilendiğini kendi yiyemediği durumda çevresindekilerin kendisine acıdığını suçlu hissettiği düşünmekte kendi adına da bu duruma düşmek istememektedir. Acınılacak duruma düşmemek için sosyal hayatının kısıtlanmasını tercih ettiği düşünülmektedir.

TARTIŞMA

Gebelik dönemi Bydolowski (1991)'nin özellikle gebeliğin yedinci ayında belirginleşen, bilinç durumunun değiştiği önbilinçteki gibi bilinçdışına geçirgenliğin arttığı bir ruhsal işleyişten bahseder. Bu çalışmanın projektif test bulguları incelendiğinde, Rorschach Testi'nin Türkiye norm çalışması ve gebe kadınlarla yapılan çalışmalardaki gebelik ruhsallığına dair veriler karşılaştırıldığında, bebeğinde süt alerjisi olan annelerin, gebelik dönemi değerleri ile benzer sayısal değerlere sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Gebeliğin son trimesteri ve doğum sonrası ilk iki ay bulguları ile bu çalışmanın katılımcılarının verileri nicel olarak örtüşmesi “Anneler ruhsal açıdan hala gebelik döneminde mi?” sorusu tartışmanın ilk sorusu olmuştur. Bydlowski (2011) tanımında ergenlik krizine benzettiği gebelik dönemi annenin ruhsal yeniden yapılanması için bir fırsat niteliğinde olan regresyon olarak da ele almıştır. Bu çalışmada, projektif test bulgularının yanıt içerikleri nitel olarak değerlendirildiğinde ise sayısal benzerlik olsa da gebe normundan farklılaşması dikkat çekmiştir. Testlerde yaygın olan afektif dünyanın canlılığı ve hikayelerde rutine gönderme yapan tanımlayıcı sahneler kurulması bebekleri 5-16 ay aralığında olan annelerin hem Türkiye normundan hem de perinatal alanda yapılan çalışmalardan ayrıldığını göstermektedir. Anksiyete indeksi skorunun normun iki katından fazla bir değere ulaşması regresyonu düşündürürken, yanıt içerikleri bütüncül değerlendirildiğinde alerjik nesne ilişkisini ve zihinselleştirme kapasitesindeki yetersizlikler ile birlikte ele alındığında anaklitik düzeyde nesne ilişkisi kurulduğu değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın katılımcıları yoğun bir ayrılık kaygısı içinde olarak değerlendirilmişlerdir.

Loewald (1960)'a göre ebeveynin iç dünyasında bebek, hem kayıp hem de yeniden yapılandırma anlamı taşır: Bebek, ebeveynin kendi geçmişiyle, çocukluk deneyimleriyle ve bilinçdışı arzularıyla temasa geçtiği bir yansıtma alanıdır. Bu çalışmada gebelik sürecine ilişkin oluşan temalarda bebeğe dair bir düşlemsel ifade ile karşılaşılma olmaması yalnızca bir katılımcının “tekme atınca gerçek oldu”ğunu belirtmesi dikkat çekicidir. Gebelik dönemi annelere kendi ruhsal ve bedensel zorlanmalarını hatırlatmış, gebeliğe hazırlıksız oluş ayrı bir tema olmuştur. Öte yandan bir başka katılımcının gebelik süresince fiziksel olarak da dışarıdan anlaşılmayan gebeliği, “bebek sanki yok gibiydi” ifadeleri ile birlikte düşlemsel olarak temsil edilemeyen bir fetüsün varlığını düşündürmüştür. Doğum sonrası en az beşinci ayda olan annelerin halen gebelik dönemine dair yoğun bedensel ve duygusal çektikleri sıkıntılarına dair bir canlılık getirişi sayısal veriler son trimestera işaret etse de ilk trimesterin fizyolojik özellikleri ile benzerlik içinde olduklarını göstermektedir. Düşlemsel olandansa bedensel sıkıntıların varlığı annelerin halen ruhsal olarak bir ayrılık sancısı içinde olduklarını bebeklerin konumunun ise fetüs veya embriyo olduğunu düşündürmektedir.

Florian Houssier (2015), Fransız psikanalizinde Pierre Marty ve okulunun etkisiyle gelişen psikosomatik kuramlar ile klinik gözlemleri birleştirerek, “gebelik arzusu”nu kadın öznenin özdeşleşme ve arzu alanlarında oluşan karmaşık bir deneyim olarak ele alır. Gebelik arzusu, sadece çocuk sahibi olma isteği değildir; aynı zamanda kadın öznenin psikik yapılanması içinde bir kimlik ve bütünlük arzusudur. Bu arzu bazen doğrudan biyolojik gebelikle sonuçlanmaz; sembolik düzeyde bir ‘taşınma’, ‘oluşturma’, ‘yaratma’ arzusu olabilir (örneğin bir proje, bir ilişki, bir fikir de bu

arzunun nesnesi olabilir). Gebelik arzusu, kayıpla yüzleşme, nesne ilişkileri, bedensel temsiller ve benlik sürekliliği gibi psikanalitik temalarla iç içedir. Bazı durumlarda beden üzerinden yapılanma, psikosomatik bozuklukların da zeminini oluşturabilir (örn. hayali gebelik, somatik semptomlar).

Doğumun fizyolojik oluşunun yanı sıra ruhsallık ile ele alınması Otto Rank (1924)'ın "Doğum Travması" tanımı ile psikanalitik kuram içinde yer edinmiş çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Bu çalışmada doğuma dair iki yönlü bulgu ile karşılaşılmuştur: annelerin kendi doğum öyküleri ve doğurma deneyimleri. Klinik öngörüşmeler tematik analiz ile ele alındığında annelerin kendi doğum hikayelerinde ifade ettikleri "desteksiz, yalnız, zorlu, istenmeyen" oluşun travmatik olduğu düşünülmüştür. Öte yandan doğurma deneyimlerinde "biz bir bedende iki kişi mutluyduk", "keşke doğmasaydı", "mümkün olsa geri gönderecektim" ile benzer ifadelerin katılımcılar tarafından dile getirilmesiyle "korkudan krize doğum" teması oluşmuştur. Anneler bir yandan doğum öncesi yoğun korku ve kaygı içinde olduklarını, doğurmak istemediklerini belirtirken öte yandan doğum sonrası dönemde de düşlemsel olarak "doğurmamayı" arzuladıkları görülmüştür. Rank (1924)'ın travma teriminin aksine Winnicott (1958), doğum sonrası çevresel yetersizlikleri vurgulamıştır. Annelerin tutulma ihtiyacı hem kendi doğum hikayelerinde hem de doğurma deneyimlerinde baskın olarak yer almaktadır. Tutma ortamının yetersizliğiyle birlikte hem dışsal hem içsel gerçeklik için benliğin yarılma savunması içinde olduğu düşünülmüştür. Doğum sonrası dönemde annelerin bilinçdışı ruhsal işleyişe dair yapılan projektif testlerde "yorgun anne" özdeşimi, "istenmeyen bebek, çocuk anne olmak, bebeği terk etme", pregenital eksende "korku, kayma, ölüm,

yalnızlık, kaybolma” temalarını içeren öyküler ve tutulma ihtiyacının bir örneği olan yoğun deri yanıtları ile birlikte; bilinç düzeyinde yapılan görüşmelerde ise “yeni hayata geçişte zorlanma: eski ben- yeni ben” temasında geçmişe tutulan yas ile yeni beni arayışın ortasında yer alan “meteor bebek”in varlığı perinatal dönemin yoğun kaygılar içerdiğini gebelik ve sonrasına dair benliğin öyküsünde yer alan kopukluklar disosyasyon savunmasının kullanıldığını düşündürmüştür.

Projektif test sonuçlarına göre, nesne ilişkilerinde hassasiyet depresif konumda kalamama bunu işleyememe, kaybın inkarının narsistik savunmalar ile telafi edildiği görülmüştür. Annelik deneyimlerini daha kapsamlı bir şekilde değerlendirebilmek için bilinçdışı anne temsillerinin incelendiğinde anne temsili bütünü olarak içselleştirilemediği, bunun yanıtlarda kapsayıcılıktan uzak ya da füzyonel anne olarak görüldüğü ve katılımcıların aynılık ve dayanak alma ihtiyacı içinde oldukları, özellikle dokunsal zar ve deri yanıtlarının fazlalığı ile birlikte bu annelerin tutulma (holding) eksikleri olduğu düşünülmüştür. Winnicott (1963, 1971), 'tutma ortamı' terimini ilk kez 'yeterince iyi' ebeveynlik için en uygun ortamı tanımlamak için kullanmıştır. Bebeklikte bu tür tutma ortamlarından mahrum kalındığında duygusal sorunların geliştiğini öne sürmüştür. Annenin erken dönemdeki tutma işlevinin anahtarı, bebeğini stresin etkisinden yalıtması ve dikkatlice anları seçerek çocuğun deneyimine yavaşça hayal kırıklıklarının girmesine izin vermektir. Benzer bir şekilde Bion'un Annenin Kapsayıcı İşlevi Teorisi (1959, 1962), bir annenin bebekten gelen istenmeyen ve/veya bunalıcı yansımaları (beta elementleri) nasıl aldığını, işlediğini ve ardından deneyimi bebeğe değiştirilmiş, sindirilebilir bir formda geri döndürdüğünü açıklar. Annenin kapsama işlevi, bebeğin öz-düzenleme kapasitesini geliştirmesine yardımcı olur.

Bebek, annesinin duygusal mevcudiyetini deneyimleyerek bu içinde tutulma hissini içselleştirir ve sonunda kendi kapasitesini de geliştirir. Gebelik, doğum sonrası ve hastalık sürecinin geriye dönük birlikte ele alındığı bu çalışmada, görüşme yapılana kadar geçen zaman deneyimler süresince hastalık öncesinde annelerin bebeğe dair duygulanımsal ifadelerinin yer almayışı dikkat çekmektedir. Hastalık öncesinde, gebelik ve doğum sonrası tanıya kadar olan zaman diliminde annelerin kendi duygusal ve bedensel zorluklarından bahsettiği, bu zorlanmaların içinde bebeğin konumunun da bir “meteor” gibi sürecin faili olarak yer alması annelerin yaşadıklarını anlamlandırmakta güçlük çektiğini ve postpartum depresyon sürecinde olduklarını düşündürmüştür. Projektif testlerde görülen zihinselleştirme kapasitesindeki eksiklikler, Bion (1962)’un ifadesiyle annelerin kendi beta elementlerini dönüştürmekte zorluk yaşadığını göstermektedir.

Bulgularda, parça, insan parça yanıtları, anatomi, beden yanıtları yüksek oluşu Klein’ın (1946) iyi-kötü memenin bütünleşmediği şizoparanoid evresini düşündürmekle birlikte, Marty’nin(1958) ayrılık sorunsalını amniyotik sıvı düzeyinde tanımladığı alerjik nesne ilişkisini düşündürmektedir. Diğer bir deyişle, P. Marty’e göre alerjik özne için tüm çatışmayı inkar etmeye eğilim birincil değildir, doğumdan önce ortaya çıkan bir ilk çatışmadan hareketle örgütlenir; yani Marty bu ilk çatışmayı fetüs ve annesi arasında sıvısal bir düzeye yerleştirir. Dolayısıyla, önce anne ile sonra onun yerini dolduran nesnelerle tüm çatışmayı inkar eğilimine götüren neden aslında bu ilk çatışmaya karşı duyulan tepkidir. Hem projektif teslerde yer alan “birbirine bakan, bütünleşen, kafa kafaya veren” yanıtları hem de nitel kısımdaki görüşmelerde ortaya çıkan anne-bebek deneyimlerinin yer yer karıştığı “bizleşme” (altımızı açtık,

oturağımız var, egzamalı anneler) deneyimleri, görüşmelerde görüşmeciye yöneltilen “çocuğunuz var mı?” sorusu veya sizinle “aynı gruptan tanıştık, benden önce benim gibi kaç kişiyi dinlediniz anlayacağınızı biliyordum” aynılaşmaya yönelik söylemleri alerjik bebeği olan annelerin alerjik nesne ilişkisi içinde olabileceklerini düşündürmüştür. Ayrıca alerjik nesne ilişkisini deneyimleyen kişilerde görülen çatışmadan kaçınma, bir olma arzusunun projektif test yanıtlarında görülen RC oranının yüksek oluşu ve anksiyete indeksinin yüksek oluşu annelerin ayrılık anksiyeteleri içinde olabileceklerini düşündürmüştür. Son olarak hayvan yanıtlarının insan yanıtlarına göre yüksek oluşunun katılımcıların özdeşim nesnelerinin daha immatür bir düzeyde olduğuna işaret etmektedir.

Bu çalışmada üç farklı verinin birlikte değerlendirildiğinde bilinç düzeyindeki bulgularda anneliğe dair; “İdealize Edilen Annelik Temsilleri”nin, annelerin erken dönem ilişkilerinde “Annesel Bakım Eksikliği”, kendi annelik deneyimlerinde “Hastalık Tanısı Öncesinde Annelik Rolü: Zorlanma”, “Hastalıkla Dönüşen Annelik: Hastalık İşlevi”, “Anneliğin Ruhsal Edinimi: Kabul” temaları oluşmuştur. Bilinçdışı düzeyde annelik kapsayıcılıktan uzak, olumsuz arkaik annesel imgenin varlığı projektif testlerde görülmüştür. Bilinç düzeyinde yapılan görüşmelerde ise anneliğe dair dikkat çeken birçok bulgu vardır. İlki anneliğin idealize edilmesinin kuramsal yaklaşımlar ile benzerlik göstermesi ile birlikte bu katılımcıların farklılaştığı önemli bir nokta “bebeğin eşlik ettiği annelik” temasının oluşmasıdır. Annelerin kendi erken dönem ilişkilerinde ise annesel işlevin içinde babanın telafi eden rolü ile birlikte “derin, anlayışlı, öz anne gibi” ve annenin “otoriter, uzak” olarak konumlanmasıdır. Annelerin ruhsal bakım verenlerinin bazı katılımcılar için babaları olduğu dikkat çekerken bazı katılımcılar için ise babanın “yok gibi” ifade edilmesi, katılımcıların ilişkisel olarak

babaya söylemlerinde yer vermeyişlerini projektif testler de desteklemektedir. Fain'in sevgilinin sansürü kuramında olduğu üzere annenin zihnindeki düşlemsel baba anne-bebek çiftinin ayrılığında önemli bir rol oynar. Babaların annesel işlevden bağımsız veya aile içindeki konumlandırılmaması bu çalışmadaki katılımcıların erken dönem ilişkilerinde annelerinden ruhsal olarak ayrışmadıklarını desteklemekle birlikte ailenin alerjik nesne ilişkisi içinde olduğunu düşündürmüştür.

Bu çalışmada ortaya çıkan “idealize edilmiş annelik temsili” Psikanalist Rosine Jozef Breen'in , kadınlık ve annelik süreçlerini, özellikle gebelik, doğum ve anneliğin psikik temsilleri üzerinden ele alışıyla incelemiştir. Breen, “idealize edilmiş annelik imgesi”ni, kadının kendi annesiyle olan içsel ilişkisine dayalı olarak geliştirdiği bir bilinçdışı fantezi düzeneği olarak tanımlar. Anne olmaya hazırlanan kadının zihninde “mükemmel, fedakâr, sevgi dolu bir anne” imgesi bulunur. Bu imge, hem kültürel beklentiler hem de kadının kendi annesiyle olan deneyimlerine dayanır. İdealize edilmiş anne imgesi, hem annelik arzusunu besler hem de kadının annelik kapasitesini zorlayabilir: Çünkü gerçek yaşamda bu imgeye ulaşmak mümkün değildir ve çatışma kaçınılmazdır. Bu durum, suçluluk, yetersizlik duyguları, depresyon gibi narsistik kırılmalar yaratabilir. Breen'e göre bu imge, annenin kendi annesiyle ilişkisini yeniden canlandırır ve nesiller arası kadınlık aktarımının bir parçasıdır. Bu çalışmada anneliğe dair katılımcıların, yetersizliğin inkar edildiği annenin kendini tümgüçlü bir konumda değerlendirdiğinin görülmesi Breen'in kuramı ile paralellik içerisindedir. Aynı zamanda “duygularda yaşanan ikircikliliğin” narsistik bir kırılmaya yok açtığı “beklenti ile deneyimin farklılaştığı” bir çatışmanın varlığında bu çalışmada katılımcıların annelik temsiliinde Breen'in kuramına göre farklılaşan nokta “bebeğin

eşlik ettiği” bir anneliğin konumlanmasıdır. Bulguların temsil olarak değerlendirilmesinde, alanyazından farklı olarak eşlik eden anneden ziyade eşlik eden bebek tasarımı bu çalışmanın literatüre katkısı olacağı noktalardan biridir. Winnicott (1967)’un bebeğin ruhsal gelişiminde bir basamak olarak tanımladığı ayna evresinde anne bebeğin duygularının aynası olur, bebek kendini ilk kez annenin yüzünde görür, anne bebeğin aynası konumunda olur. Ayna evresi bağlamında eşlikçi olan annenin bu çalışmada tersine dönmüş bir konumda yer aldığı düşünülmüştür, bebek annenin aynasıdır. Ayna rolü ile bebek anneyi sakinleştirir.

Ayrıca bu çalışmada ortaya çıkan annelik temsili için bebeğin bedeniyle annenin bir parçası olan narsistik konumdan, eşlik edilen bir nesne olarak nesne ilişkisine geçiş süreci Furman (2012)’ın kuramı ile de değerlendirilebilir. Erna Furman, özellikle bebeklik, erken çocukluk ve annelik süreçlerinde benliğin gelişimi üzerine çalışmış, klasik psikanalitik kuramı modern gelişim kuramlarıyla harmanlamıştır. “Bedensel benlik” kavramı, Winnicott ve Mahler gibi kuramcılarının izinde, beden deneyiminin benlik gelişimindeki kurucu rolünü vurgular. Bedensel benlik, çocuğun ilk yıllarda geliştirdiği, vücuduna ilişkin duyular, sınırlar ve kontrol hissi üzerine kurulu bir benlik düzeyidir. Bu benlik düzeyi: Kas kontrolü, beslenme, boşaltım, uyku gibi erken regülasyon işlevleri üzerinden gelişir. Birincil bakımverenin bedensel tutumu (dokunuş, tutuş, ses tonu) çocuğun kendi bedenini nasıl deneyimlediğini şekillendirir. Annelik sürecinde, kadının kendi bedenine dair erken temsil ve deneyimleri, annelikteki bedensel duyarlılığı etkiler. Furman, bu bedensel benlik örgüsünün sağlıklı gelişmemesi durumunda, hem çocukta hem de annede

duygulanımsal regölasyon bozuklukları, ayrışma kaygısı, psikosomatik belirtiler görölebileceğini belirtir.

Annesel işleve dair ikinci önemli bulgu klinik öngörüşmelerin tematik analizinde, “ikinci üst kuşakta annesel işlevin yokluğu” temasında görölmüştür. René Kaës, kuşaklararası travmaları açıklamak için "aktarılan bilinçdışı" (l'inconscient transmis) ve “psişik miras” (héritage psychique) kavramlarını geliştirir. Ona göre, birey yalnızca kendi yaşantısının değil, ait olduğu ailenin ve önceki kuşakların da bilinçdışı çatışmalarının taşıyıcısıdır. Kaës’e göre kuşaklararası travmalar özellikle: Söze dökülememiş, Temsil edilememiş, Bilinçli olarak sahiplenilmemiş travmatik yaşantıların aktarılmasıyla oluşur. Bu tür travmalar, çocukta anlamlandırılmayan bir duygusal yük (affect brut), yani bir tür boş temsil (représentation vide) olarak kalır. Bu, daha sonra kaygı, fobi, psikosomatik semptom ya da kimlik sorunu şeklinde belirebilir. Bu çalışmanın bağlamında üç farklı analizin ortak bulgusu ruhsal olarak annelerin annesel işlevin aktarımında eksiklikler yaşadığını desteklemektedir. Tematik analizde oluşan “ikinci üst kuşakta annesel işlevin yokluğu” temasında anneliğin fiziksel bakım verme üzerinden tanımlandığı, katılımcıların anneleri ve anneanneleri arasındaki ilişkinin “yüzeysel, işlevsel, kötü, sevgisiz, şefkatsiz”, ifade edildiğı “o zamanlar öyleymiş” söylemleriyle nedenselleştirildiğı görölmüştür. Ancak dikkat çeken bir bulgu üst kuşaktaki ilişkinin nedenselleştirilerek ele alındığı ancak bu ilişki şeklinin katılımcılarının kendi annesel ilişkilerine herhangi bir yansıması olup olmadığı yönünde bir değerlendirme yapmayışlarıdır. Kaes’in kuşaklararası iletim kuramını destekler şekilde anneliğin ruhsal temsilinde eksiklikler oluşunu düşündürmüştür.

Annesel bakıma dair üçüncü bulgu, annelerin kendi annelik deneyimleri üzerinden “hastalıkla dönüşen annelik” deneyimi yaşıyor oluşlarıdır. Katılımcıların kendi annelik deneyimlerinde zorlanmadan kabule geçişte bir katılımcının deyimiyle hastalığın “tampon işlevi” görmüş olması diğer katılımcılar için de geçerlidir. Bu çalışmada annelerin ruhsallığında anneliği simgeleştirmede yaşadıkları güçlükler Recaimer’in tanımıyla başlangıçta bir “annelik krizi olmuştur. Recaimer (Catherine Recaimer), Catherine Chabert’nin etkisinde çalışan bir Fransız psikanalisttir. “Annelik krizi” kavramı, özellikle kadının hamilelik ve doğum sonrasında yaşadığı kimliksel ve narsisistik dönüşümleri vurgular. Annelik, sadece bir biyolojik durum değil, kadının kendi benlik yapısında bir kriz ve yeniden yapılanma sürecidir. Bu kriz, annenin: Kendi annesiyle olan ilişkisini yeniden kurgulamasını, Kendi çocukluğuyla bilinçdışı bir yüzleşmeye girmesini, Bedensel sınırlarını ve benlik bütünlüğünü sorgulamasını içerir. “Annelik krizi”, psikanalizdeki travmatik dönüşüm kavramı çerçevesinde ele alınır: Doğumla birlikte sadece bir çocuk değil, yeni bir özne konumu da doğar, bu da çatışmalı ve bölünmüş olabilir. Bazı kadınlarda bu kriz yeterince sembolize edilemezse depresyon, doğum sonrası psikoz gibi regresif ya da savunmacı örgütlenmeler görülebilir. Annelerin, annelik deneyimlerinde “anneliğin ruhsal reddi: fizyolojik olanın içsel olmayışı” temasında da görüldüğü üzere, ruhsal alanda sindirimi birçok zorluk eşlik etmiştir. Annelik, bebeğe bakım vermekten korkulan, emzirmekten kaçınılan, bebeği anlamakta zorlanılan ve olumsuz beden duyumlarının eşlik ettiği bir deneyim olmakla birlikte “bebek tarafından reddedilme” deneyimi ile ilişkili görülürken yansıtmalı özdeşim savunma mekanizmasının bu süreçte yaşanan kaygıya yönelik geliştiği düşünülmüştür.

Bir haz alış verişi olarak düşünölen emzirme deneyimi, Freud (1905)'a göre yaşamın ilk ayları oral haz bölgesi etrafında şekillenir. Emzirme, yalnızca biyolojik bir işlev değil, ilk haz deneyimidir. Bebek, memeyi sadece açlık nedeniyle değil, haz almak için emer. Memeye ilişkin deneyim, ilk nesne sevgisinin temelidir. Hastalık tanısı öncesinde bebeğe bakım vermek istemeyen annelerin emzirmeyi de istememeleri, annelik rolünde zorlandıklarını göstermekle birlikte kendi süt emme deneyimlerini düşöndürmüştür. Bu çalışmada yer alan bir araştırma alanı olmaması bir kısıtlılıktır ancak sonraki çalışmalarda araştırılabilir. Kristeva'ya (1977) göre emzirme, sembolik düzene geçişten önceki annelik alanına (semiotik düzlem) aittir. Meme, anne-bebek simbiyozunun bir simgesi olarak hem besleyici hem bastırıcıdır. Kadın bedeninin bu şekilde arzunun ve yaşamın kaynağı olması, annelik ideolojisinin ve kadın kimliğinin psikanalitik analizinde merkezî bir rol oynadığı bilinmektedir. Birincil narsisizm ve simbiyotik ilişkinin yer aldığı 0-2 aydaki deneyimlerin araştırılması gelecek çalışmalar için önemli olabilir.

Çalışmada elde edilen bulgular, annelerin çocuklarının süt alerjisi tanısı ile karşı karşıya kaldıklarında yoğun düzeyde kaygı yaşadıklarını ve bu kaygıyla başa çıkabilmek için çeşitli savunma mekanizmalarını etkin şekilde kullandıklarını göstermektedir. Görüşme verileri ve projektif test bulguları, özellikle inkâr, yansıtma, idealizasyon, bölme, yansıtmalı özdeşim ve onarma fantezisi gibi mekanizmaların sıklıkla devreye girdiğini düşöndürmektedir.

İnkâr, ebeveynlerin çocuğun hastalığına dair gerçeğı tümöyle ya da kısmen kabul etmemesi şeklinde gözlenmiştir. Bu durum, özellikle tanının ilk konduğı dönemde belirginleşmiştir. Örneğin, bazı anneler bebeklerinin "doğuştan hassas"

olduğunu vurgulayarak hastalık tanısını önemsizleştirme eğiliminde olmuş, bazıları ise doktor görüşlerini sürekli olarak değiştirmiştir. Freud’a göre inkâr, egonun gerçeklik ilkesine karşı kendi bütünlüğünü koruma çabasıdır (Freud, 1924). Melanie Klein’ın kuramsal çerçevesinde ise inkâr, erken paranoid-konuma özgü, dış gerçekliği tehdit olarak algılama ve tümünden reddetme savunmasıdır (Klein, 1946). Projektif testlerde gerçeklik algısının bozulduğu, belirsiz imgeler etrafında tekrar eden anlatıların olduğu gözlemlenmiştir.

Katılımcıların büyük bir kısmı, tanı öncesi dönemde kendilerini “suçlu, eksik, yetersiz” hissettiklerini ve tanı konduktan sonra bir tür “aklanma” yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu, içsel suçluluğun ve yetersizlik duygusunun çocuğa veya çevreye yansıtıldığı bir savunma örüntüsü olarak değerlendirilebilir. Melanie Klein’a göre yansıtma, bireyin dayanılmaz duygularını dış dünyaya atfetmesidir (Klein, 1946). Bebek burada sadece hasta değil, aynı zamanda annenin bilinçdışı çatışmalarının bir ekranı hâline gelir (“Ben kötü bir anneyim, bu yüzden çocuğum hasta” gibi örüntülerde olduğu gibi).

Annelerin bir kısmı, hem bebeği hem doktorları hem de uygulanan tedavi süreçlerini aşırı ölçüde idealize etme eğilimindeydi. Bebeğe dair anlatılarda onun "her şeye rağmen çok güçlü", "çok zeki", "çok dayanıklı" gibi niteliklerle tanımlandığı, bunun karşısında annenin kendini tümüyle yetersiz hissettiği anlatılar dikkat çekmiştir. Winnicott (1960), idealizasyonu, gerçek nesneyle sembolik ilişki kuramayan benliğin savunması olarak tanımlar. Bu mekanizma, özellikle annenin yeterince iyi annelik deneyimini içselleştiremediği durumlarda öne çıkar.

Görüşmelerde sık karşılaşılan bir diğer savunma ise bölmedir. Katılımcılar, ya tümüyle "fedakâr, mücadeleci, güçlü" bir anne kimliğini ya da "başarısız, ne yaptığını bilmeyen" bir figürü temsil ettiklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda çevre (eş, aile, sağlık çalışanları) "ya destekçi" ya da "engelleyici/düşman" kategorileriyle tanımlanmıştır. Klein (1935), bölmeyi, erken dönem kaygılarla başa çıkmada kullanılan bir savunma olarak tanımlar. Nesneler ve benlik, ya tamamen iyi ya da tamamen kötü olarak algılanır. Bu ikili yapı, özellikle diyet sürecine sadakat, tedaviye bağlılık ve annelik sorumluluğu gibi alanlarda kendini göstermiştir.

Bazı anneler, diyeti büyük bir titizlikle uygulayıp bunu çevrelerine de dayattıklarını, "bu sayede çocuğumu kurtardım" şeklinde ifade etmişlerdir. Bu, Klein'ın (1937) tanımladığı onarma fantezisini çağrıştırmaktadır: Birey, içsel olarak verdiğini düşündüğü zararı telafi etmek üzere kendini yoğun bir bakım faaliyetine adar. Bu çabanın bir yandan dışsal bir çözüm üretme yönü olsa da, diğer yandan aşırı kontrol, tükenmişlik ve tümgüçlülük duyguları ile de ilişkilidir.

Ebeveyn-çocuk ilişkisi bazı örneklerde rollerin bulanıklaştığı, bebeğin "patron" olduğu, annenin ise yalnızca onun ihtiyaçlarını gözeten bir araca dönüştüğü bir yapı kazanmıştır. Bu durum, annenin kendi duygularını bebeğe yükleyip, sonra bu yüklenmiş duygulara bebeğin davranışları üzerinden yanıt verme döngüsüne girmesiyle açıklanabilir. Yansıtımlı özdeşim, Klein'a göre hem savunma hem de ilişki kurma biçimi olarak işlev görür ve annenin öznel sınırlarının bebeğin ihtiyaçlarıyla iç içe geçmesine neden olabilir (Klein, 1946).

Araştırma bulgularından biri, katılımcıların önemli bir bölümünün yetişkinlikte rüya görmediklerini ya da rüyalarını hatırlamadıklarını belirtmeleridir. Buna karşılık,

çocukluk dönemine ait tekrar eden tekinsiz rüyaların varlığı dikkat çekmiştir. Bu durum, rüya üretiminin ve zihinsel temsil kapasitesinin zaman içinde bastırıldığı ya da işlevini kaybettiği fikrini gündeme getirmektedir. Bu bağlamda, Donald Meltzer'in rüya kuramı, elde edilen verilerin yorumlanması için kuramsal bir zemin sunmaktadır.

Donald Meltzer (1983), rüyaların yalnızca bilinçdışının dışı vurumu ya da arzu tatmini olmadığını, aynı zamanda psişik gerçekliğin yapılandırılmasına katkıda bulunan aktif bir düşünme aracı olduğunu ileri sürmüştür. Meltzer'e göre rüya, bireyin özellikle erken yaşantılarla ilişkili içsel nesne temsillerini işleyerek yeniden şekillendirmesini ve bu yolla anlamlı bir iç dünya inşa etmesini sağlar. Bu görüş, Wilfred Bion'un "düşünce öncesi öğeler" (pre-conceptions) ve "düş kurma kapasitesi" (reverie) kavramlarıyla da örtüşmektedir. Her iki kuramcı da rüya görmeyi yalnızca bir içeriğin aktarımı olarak değil, ruhsal metabolizma ve zihinselleştirme işlevi açısından ele alır (Bion, 1962; Meltzer, 1983).

Bu çerçevede rüya, yalnızca bastırılmış malzemenin simgesel ifadesi değil, aynı zamanda bireyin içsel çatışmaları dramatize ederek anlamlandırma çabasıdır. Rüyalar, özellikle çocuk psikanalizinde, çocuğun zihinsel temsil kapasitesini güçlendiren, kendisini simgesel düzlemde ifade etmesini mümkün kılan bir araç olarak değerlendirilir. Meltzer (1983), rüyaların yalnızca semantik değil, aynı zamanda estetik bir formasyon taşıdığını vurgular; rüyalar, şekli olan ve yapı taşıyan zihinsel ürünlerdir.

Bu bağlamda, çalışmada rüya görmeme ya da rüya işlevinin bastırılması, bireyin ruhsal canlılık kapasitesindeki eksiklik, zihinselleştirme yetersizliği ve duygusal deneyimlere şekil verememe ile ilişkili olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların çocukluk dönemine ait tekrar eden rüyaları hatırlarken, yetişkinlikte

rüyaları hatırlamıyor oluşları, zihinsel işleyişin erken döneme takılı kalmış olabileceği ya da zihinsel gelişimin belirli bir düzeyde duraksadığı yönünde psikanalitik bir çıkarıma olanak tanımaktadır. Bu da şu soruyu gündeme getirir: Ruhsallık çocuklukta mı kaldı?

Bu gözlem, özellikle annenin yeterince "uyarı kalkını" (protective shield) işlevini yerine getiremediği ve bebeğin duygusal yüklerini işleyerek temsil edilebilir hâle getiremediği durumlarda, çocuğun düş kurma kapasitesinin gelişemediğini ve bu nedenle sembolizasyon yetisinin ileriki yaşamda sınırlı kalabildiğini düşündürmektedir (Bion, 1962; Meltzer, 1983). Rüya üretiminin yokluğu, bu bireylerde duygulanımların düşünceye dönüştürülmeden doğrudan somatik veya davranışsal biçimde dışa vurulduğu savını desteklemektedir.

Son olarak çalışmanın kısıtlılıkları ve gelecekteki çalışmalar için önerilerden bahsedilecektir.

Araştırmada elde edilen bulgular, annelerin bebeklerinin süt alerjisi ile başa çıkma süreçlerinin yalnızca medikal değil, aynı zamanda derinlikli bir psikanalitik zeminde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle anne-bebek ilişkisinin regülasyonunda, annenin içsel temsilleri, narsisistik yatırımları ve çevresel destek yapılarının belirleyici olduğu görülmüştür.

Bazı anneler açısından babanın ya da üçüncü bir öznenin yeterince temsil edilmediği durumlarda, annelik deneyimi bir tamamlayıcı partnerlikten ziyade, ikili bir kapanma ilişkisi hâline gelmiş ve bu durum annenin hem yalnızlaşmasına hem de kendini yetersiz hissetmesine zemin hazırlamıştır. Üçlü ilişki yapılamadığında, anne ve bebek arasında simbiyotik bir sarmal oluşmakta, annenin öznel varlığı silikleşmekte

ve bu boşluk çoğu zaman kontrol edilemeyen kaygı ve mükemmeliyet arayışı ile doldurulmaktadır (Kaës, 2009; Chabert, 2004).

Nitekim annelerin sıklıkla kitaplara, doktorlara ya da anne destek gruplarına yönelmesi, içsel olarak yeterince temsil edilmeyen kapsayıcı anne figürünün dışsal araçlarla telafi edilme çabasına işaret etmektedir. Winnicott (1960) bu noktada annenin önce “olma” (to be), sonra “yapma” (to do) hâlinde olması gerektiğini vurgular; yani annenin öncelikle kendi benliğini spontan biçimde bebeğiyle paylaşabilmesi gerekir. Oyun alanının öncesinde yer alan bu “delilik hali”, annenin yaratıcı varoluşunun çocuğa aktarımı için ön koşuldur (Winnicott, 1971). Ancak bakımverici bu yaratıcı işlevi yerine getiremediğinde, bebekten gelen ihtiyaçlara göre şekillenen sahte benlik yapıları gelişebilir (Winnicott, 1960; Lacan, 1949).

Oral düzeyde yaşanan semptomların —örneğin yemeğin reddi, sık kusma, ağız kapama davranışları— annenin hem besleyici işlevine hem de ruhsal varlığına dönük reddedici, savunucu bir anlam taşıdığı düşünülmektedir. Bu noktada bebek, hem içeride tutulamayan (kusma) hem de dışarıdan alınamayan (besin reddi) bir temsil rejimi içinde bedenine yaslanmakta ve bedeni aracılığıyla çevresini regüle etmeye çalışmaktadır (Marty, 1990; Kristeva, 1985). Bu savunusal düzenekte, semptom yalnızca bir bozukluk değil, aynı zamanda bebeğin çevresini yapılandırmaya, annenin dikkatini toplamaya ve nihayetinde “tutulma”nın başlamasına vesile olan bir araç hâline gelmektedir (Missonnier, 2006).

Anne-bebek ilişkisinde babanın konumu, annenin hem kadın hem de bakımveren olarak kucaklanmasıyla ilişkilidir. Babanın annenin arzusu üzerindeki etkisi, annenin anne olma hâlini taşıyıp taşıyamayacağını belirler (Lacan, 1958; Green, 1990). Bu nedenle “baba nerede?” sorusu, yalnızca aile yapısına değil, anne öznesinin arzu kapasitesine ve ruhsal taşıyıcılığına işaret eder.

Çalışmada bazı annelerin anlatılarında, zaman algısına dair bozulmalar, olay örgüsündeki eksiklikler, deneyimlerin nedensellikten kopuk aktarımı gibi anlatı özellikleri dikkat çekmiştir. Bu durumun, travmatik yaşantının sembolleştirilememesi, yani negatife ruhsallaştırılamaması ile ilişkili olduğu düşünülmektedir (Green, 1990). Ayrıca eşlerin birbirleriyle kurdukları ilişkide yansıtma özdeşim, “kötü” olanın partner üzerinden dışsallaştırılması, iç içe geçmiş nesne ilişkileri ve ötekiliğin yokluğu gibi psikanalitik süreçlerin varlığı gözlemlenmiştir (Bion, 1962; Chasseguet-Smirgel, 1985).

Hamilelik süreci ve erken annelik döneminde birçok katılımcının bebeğe dair düşlemsel temsil oluşturamadığı görülmüştür. Bu eksiklik, yalnızca içselleştirilmiş anne-bebek temsillerinin yoksunluğuna değil, aynı zamanda doğan çocuğun yalnızca hastalıkla tanımlanmasına, “gerçek bebek” yerine “patron bebek” gibi fonksiyonel bir pozisyona yerleştirilmesine yol açmaktadır (Lebovici, 1983; Missonnier, 2003). Burada bebeğin varlığı değil, sorun çıkaran bedeni esas alınmakta, annenin duygulanımsal olarak bebeğe dair hastalık dışı bir bağ kurmakta zorlandığı gözlenmektedir.

Sonuç olarak, elde edilen bulgular çocuğun hastalığını bireysel bir semptom olarak değil, bütünsel bir sistem içinde ele almak gerektiğini göstermektedir.

Psikanalitik kurama göre çocuk, çoğu zaman ailesel bilinçdışı çatışmaların taşıyıcısı olarak konumlanmakta; bedensel semptomlar ise sözle dile getirilemeyen psişik yüklerin dışı vurumu olarak işlev görmektedir (Kaës, 1993; Marty, 1990).

Araştırmanın bulguları, bazı annelerin çocuklarının hastalığına yalnızca medikal değil, aynı zamanda ruhsal bir telafi alanı olarak yaklaşabildiklerini ortaya koymuştur. Bu durum psikanalitik kuramda "kurtarma düşlemi" (fantasme de sauvetage) olarak tanımlanır. Söz konusu düşlem, ebeveynin çocuğun hastalığını, bilinçdışı düzeyde kendi içsel eksikliklerini onarmak, suçluluk duygusunu gidermek ya da narsisistik bütünlüğünü yeniden kurmak amacıyla araçsallaştırmasıyla ilişkilidir (Klein, 1937). Bu fantezi, çocuğun acısını ortadan kaldırarak ebeveynin içsel bir borcu telafi etme arzusunu yansıtır.

Melanie Klein (1937) bu durumu “onarma fantezileri” (reparative fantasies) kavramıyla açıklamış, annenin çocuğun iç dünyasında verdiği varsayılan zararı telafi etme arzusunun, bakım işlevine eşlik edebileceğini ileri sürmüştür. Didier Anzieu (1974) ise kurtarma fantezisinin narsisistik kırılmaları telafi etme girişimi olarak işlev gördüğünde, ebeveynin çocuk üzerinde aşırı denetim ve müdahaleye yönelme riskine dikkat çekmiştir. Julia Kristeva (1985) bu bağlamda, annenin kendisini “kurtarıcı” konumuna yerleştirmesi durumunda çocuğa aşırı özdeşimle bağlandığını ve çocuğu bir özne olarak değil, bir uzantı olarak algılama eğilimi taşıyabileceğini vurgular.

Araştırma kapsamında gözlenen semptomatik ifadelerin çoğu, bedenin ruhsal olanın taşıyıcısı işlevini destekler niteliktedir. Psikanalitik psikosomatik kuramda özellikle sembolleştirme kapasitesinin gelişmediği durumlarda, ruhsal çatışmaların doğrudan bedensel düzeyde ifade bulduğu ileri sürülmektedir (Marty, 1990). Bu

bağlamda Pierre Marty, bedeni "eksik ruhsallaştırılmış alan" olarak tanımlar ve psikosomatik örgütlenmenin, sembolizasyon yetisinin yetersiz kaldığı bireylerde ortaya çıktığını savunur. Didier Anzieu ise “Deri-Benlik” (Moi-peau) kavramıyla, bedenin duygulanımsal sınırları düzenleyen işlevini vurgular; bedensel yüzey, çocuğun ruhsal yapısının en erken taşıyıcısıdır (Anzieu, 1974).

Bu görüşleri destekleyen bir diğer kuramcı Françoise Dolto, “çocuğun bedeni duyar” derken, ebeveynin bilinçdışı düzeyde çocuğa yönelttiği arzusuzluğu, çocuğun bedeninde sezdiğini ve bu durumu içselleştirdiğini belirtir (Dolto, 1984). Dolto’ya göre ebeveyn tarafından istenmeyen çocuk, genellikle yansıtma, değersizleştirme ya da aşırı idealleştirme gibi kutupsal duygulanımlara maruz kalır. Bu durum, çocuğun benlik bütünlüğü, özdeğer duygusu ve ilişki kurma kapasitesinde kalıcı etkiler bırakabilir. Janine Chasseguet-Smirgel (1985), ebeveynin narsisistik yatırımı eksik olan çocukların bu eksikliği bedenleri ya da ilişkileri üzerinden telafi etme eğiliminde olduklarını ileri sürerken, André Green (1990), bu çocukların “ölü anne” (mère morte) temsiline maruz kaldıklarını, yani annenin ruhsal olarak mevcut olmamasının çocuğu derin bir içsel boşlukla baş başa bıraktığını vurgular.

Dolto’nun psikanalitik çerçevede geliştirdiği bir diğer kavram olan “oral kastrasyon”, özellikle anneden ayrışma ve bireyselleşme sürecinde çocuğun yaşadığı ruhsal kırılmaların bedensel temsilleriyle ilgilidir. Bu kavram, klasik fallus merkezli kastrasyon kuramından ayrışarak, bebeğin anneye kurduğu oral ilişkisellikten ayrılmasını ve bunun travmatik bir kopuşla yaşanması durumunda sembolize edilemeyen kayıpların bedensel düzeyde ifade bulmasını açıklar (Dolto, 1984). Dolto’ya göre meme yalnızca bir besin kaynağı değil, aynı zamanda ilişkisel bir

alandır. Bu alanın ani ve duygusal olarak düzenlenemeyen biçimde ortadan kalkması, çocuğun ilk yas deneyimiyle karşılaşmasına neden olur ve bu deneyim beden üzerinden tepki verilerek temsil edilmeye çalışılır.

Bu bağlamda, araştırmaya katılan annelerin anlatılarında gözlenen kusma, yeme reddi, dışkılama sorunları gibi semptomların yalnızca fizyolojik değil, aynı zamanda ruhsal anlamları da barındırdığı düşünülmektedir. Bebek, bu semptomlar aracılığıyla hem içsel regülasyon sağlamaya hem de anneden gelen arzu eksikliği ya da kaotik duygu yüklerini dışa atmaya çalışmaktadır. Dolto'nun vurguladığı gibi, bu semptomlar sembolizasyonun eksikliğini telafi eden bir dil olarak işlev görmektedir.

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı ile bebeğinde süt alerjisi tanısı olan annelerin annelik ve hastalık deneyimleri incelenmiştir. Araştırma yöntemi olarak yorumlayıcı fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Araştırma kapsamında bebeğinde süt alerjisi tanısı olan on anne ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yürütülen analizlere göre deneyimin özünü on iki temanın aydınlattığı düşünülmüştür. Tüm bulgular ışığında, alerjik bebeği olma deneyimi, *bebeği anlama ile birlikte annelik deneyiminin yeniden düzenlenmesi* olarak yorumlanmıştır.

Bebeğinde süt alerjisi tanısı olan annelerin deneyimleri; hastalık öncesinde bebekli yeni hayata ve annelik rolüne alışmada zorlandıkları, bebeği anlamakta güçlük çektikleri; gebelik, doğum sonrası ve bebek bakımıyla ilgili süreçlerde en çok eşlerinden destek almayı tercih ettikleri bir konumdadır. Hastalık tanısıyla birlikte bozulan dengelerin yeniden düzenlendiği, bir yandan bebeğin hastalık yüzünden sorunları olan bebek olarak kabul gördüğü bu şekilde bakım vermenin kolaylaştığı, bir yandan hastalık kaynaklı yaşanan zorlukların dışsal görülüşünden dolayı kendini

yeterli, kontrollü hissetmeyle birlikte bakım veren rolünün düzenlendiği bir deneyim olarak yorumlanmıştır.

Rene Spitz'in (1965) egzamalı bebekler üzerine yaptığı çalışmasında, bu hastalık ile nesne ilişkileri gelişimindeki bir özellik arasında bir bağlantı olduğunu keşfetmiştir. Bu araştırma, hamile olan suçlu annelerin gözaltında tutulduğu, doğum yaptıkları ve bir yaşına kadar çocuklarını büyüttükleri bir ceza kurumunda yapılmıştır. Spitz, diğer kurumlarda veya kendi ailelerinde büyümüş çocuklara göre bu kurumda yaşamın ilk yılının ikinci döneminde egzama yüzdesinin çok yüksek olduğunu belirtmiştir. Spitz, egzaması olan çocukları olmayanlardan ayıran iki önemli faktör belirledi: "doğuştan gelen eğilim" ve "çevreden kaynaklanan psikolojik etken ki bu kurumda bu, anne-çocuk ilişkisi ile sınırlıydı". Birincisi, doğuştan gelen refleks uyarılabilirlik ile ilgilidir. Nesne ilişkilerinin etkisine bağlı olan ikinci unsur, "8. ayda" yabancı endişesi ile ilgili bir farklılıktır. Egzama sahip çocukların ancak %15'inde bu endişe görülürken, egzamaya sahip olmayan çocukların %85'inde bu endişe görülmektedir.

Çalışmalarına eşlik eden yorumunda Spitz, ahlak dışı cinsel tutum nedeniyle hapiste olan annelerin ruhsal işleyiş özelliklerini inceler. Bu anneler "çocuklarına dokunmayı sevmiyorlardı ve her zaman kurumdaki bir arkadaşlarını bebeklerini kundaklamak, yıkamak, biberon vermek vb. konusunda ikna etmenin yollarını arıyorlardı. Aynı zamanda çocuklarının dayanıklılığını ve kırılganlığını kendilerine dert edindiler." Spitz'e göre, çocukların doğuştan gelen eğilimleri, deri algısının ruhsal tasarımına, yani deri yüzeyinin libidinalizasyonuna odaklanmalarını sağlar. Bununla birlikte, "orada tam da annenin tatmin etmeyi reddettiği bir ihtiyaç vardır. Spitz'e göre bu nedenle birincil özdeşim sorunları ortaya çıkar. Bu çalışmada süt alerjisinden sonra

bazı bebeklerin egzama teşhisi aldıkları da bilinmektedir. Görüşmelerde hastalık öncesinden bebeğin yeni doğduğu zamanlarda ağlamalarıyla büyük bir çaresizlik içinde olan annelerin ifadelerinde yer alan “fırlatılmak istenilen bebek, bırakılıp gitmek istenilen bebek, mümkün olsa geri verilmek istenilen bebek” benzer bir bağlamda dokunmaktan, temastan ve yakınlıktan uzak tutulmaya çalışılan bebekler olabileceği düşünülmüştür.

Kanada’da Batac ve arkadaşları (2023) tarafından bebeğinde atopik dermatit (egzama) olan annelerle yapılan araştırmada, bakım verenlerin bebekle ilişkileri incelenmiştir. Bebeğinde egzama olan annelerin kontrol grubuna göre bağlanma faktörleri incelendiğinde bakım verme kaygılarının ve patolojik öfke / reddetme düzeylerinin anlamlı düzeyde daha az olduğu görülmüştür. Aynı zamanda karma yöntemle yapılan bu çalışmanın nitel kısmının bulgularına göre egzamanın hiçbir etkisi olmadığını veya bağlanma üzerinde algılanan olumlu etkileri vurgulamışlardır. Özellikle, bazı anneler bebeklerini düzenli olarak yıkama ve nemlendirme ihtiyacının daha fazla fiziksel ve duygusal yakınlığı nasıl desteklediğini anlatmışlardır: "Bence egzama bizi bazı yönlerden yakınlaştırıyor, kremi sürdüğümde emin oluyorum ve her gün losyonuyla ve bunun gibi şeylerle masaj yapıyoruz, sadece ona bakıldığından emin olmak için." Duygusal yakınlık yalnızca fiziksel temasa dayanmıyordu, ancak katılımcılar bebeklerinin egzamanın neden olduğu rahatsızlığın şefkat duygularını ve çocuklarının acısını hafifletmek için empatik bir arzuyu nasıl uyandırdığını da anlatmışlardır. Bazı anneler için bebeklerinin acısının hafifletilmesi, bebekleri rahatlamak için onlara bağımlı olduğundan tatmin edici bir amaç duygusu getirmiştir: "Onunla daha fazla ilgileniyorum, bu daha iyi bir ilişki çünkü her zaman ona bakmak zorundayım ve her zaman onu iyi bir şekilde düşünmek zorundayım. Çünkü bana

ihtiyacı olduğunu biliyorum, ona daha fazla bakmam gerekiyor." Batac ve arkadaşlarının çalışmasında yer alan tedavi rutinleriyle bebekle yakınlaşmak, bebeği rahatlatan olmaktan tatmin olmak, hastalıkla birlikte şefkat duyuyor olmak deneyimleri bu çalışmaya katılan annelerin deneyimleri ile benzerdir.

Bu çalışma alan yazında bebeğinde süt alerjisi olan annelerin deneyimlerine dair yapılan ilk çalışmadır, bir açıdan alan yazına önemli katkı sağlayacağı düşünülmekle birlikte bir yandan da mevcut literatür içinde bulguların değerlendirilebileceği bilgi kısıtlıdır. Alanyazında egzamalı bebeklerin annelerinin bebekle ilişkilerine dair çalışmalar yukarıda belirtilmiştir. Süt alerjisi prognozunda; egzama ve alerjik astıma dönüşerek hayat boyu devam edebilmesi alerjik marş olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın bulguları hem Spitz'in (1965) hastalığın çıkışına dair alanyazına dair katkı sağladığı dokunulmaktan hoşlanılmayan bebekleri hem de günümüzde Batac ve arkadaşlarının (2023) hastalığın anne bebek bağlanmasını olumlu yönde etkilediğine dair bulguları ile uyumludur. Bu çalışmada hastalığın annelik rolünü düzenlediği bebeğin kabulünü , bakım veren olmayı kolaylaştırdığı; hastalıkla birlikte annelerin bebeğe karşı duygularının değişimi ile birlikte fedakarlık yapan, kontrollü olan (ne yapacağını bilme), hastalık sürecinde tecrübeli olan olmayı sağladığı görülmüştür. Elde edilen "Bebek bakımında duyguların değişmesi: Hastalık işlevi", "Annelik rolünü düzenleyen olarak hastalık: fedakarlık / kontrollü hissetme / bilen olma" ve "Annelik: Yıkıcılıktan Kabule Geçiş" temaları egzamalı bebeklerin anneleriyle yapılan çalışmaların bulguları ile benzerdir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde, annelerin anlatılarında baba figürünün düşlemsel ya da gerçek ilişkisel bağlamda yeterince temsil edilmediği dikkat çekmiştir. Katılımcı öykülerinde baba, çoğunlukla yalnızca yardımcı ebeveyn,

uykuya giden, ya da çocuğun bakımına destek sunan bir figür olarak yer almış; ancak annenin arzusu bağlamında özneleşen bir partner, yani arzu nesnesi olarak baba neredeyse hiç dile gelmemiştir. Katılımcılardan yalnızca biri, çift ilişkisine dair doğrudan bir cinsel güçlükten bahsetmiştir. Bunun dışında, baba daha çok yataktan gönderilen, evin kenarına itilmiş bir figür olarak anlatılmıştır. Bu durum, “bu evde baba kimdir?” ve “karı koca ilişkisi içinde nerede konumlanmaktadır?” sorularını gündeme getirmiştir.

Psikanalitik literatürde baba işlevi, yalnızca biyolojik bir pozisyon değil, aynı zamanda annenin arzusu ile çocuğun arzusu arasına giren ve üçlü yapıyı kuran ayrıştırıcı, sınır koyucu ve düzenleyici bir sembolik işlev olarak ele alınır (Lacan, 1958; Kaës, 2009). Bu işlevin yeterince temsil edilmediği yapılarda, annenin çocuğa yatırımının simbiyotikleştiği, çocuğun ise ebeveyn çatışmalarını bedeni üzerinden taşıdığı psikosomatik örüntüler gözlenebilir (Green, 1990). Bu nedenle, katılımcı öykülerinde baba figürünün neredeyse hiç dile getirilmemesi, yalnızca metodolojik bir eksiklik değil, aynı zamanda çocuğun ruhsal ve bedensel alanında belirleyici olabilecek bir eksiklik olarak da değerlendirilebilir.

Çalışmanın sınırlılıklarından biri, çift ilişkisine doğrudan odaklanmamış olmasıdır. Ancak bu bağlamda, çalışmanın geliştirilmesine bilimsel katkı sağlayan saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif Yavuz Sever’in rehberliğinde, “alerji yalnızca bireysel değil, aynı zamanda ailesel bir hastalık olarak ele alınmalıdır” yönündeki görüş, mevcut verilerin hipotetik bir “alerjik aile” modeli çerçevesinde düşünülmesine katkı sunmuştur.

Bu modele göre, çocukta gelişen semptom, yalnızca bireysel bir bedensel belirti değil; anne-baba ilişkisinde temsil edilemeyen arzuların, çatışmaların ve sınır kayıplarının beden yoluyla sahneye koyulmasıdır. Bu nedenle, gelecekteki araştırmalarda, anne-baba-bebek üçgeninin dinamik olarak birlikte değerlendirildiği, hem bireysel hem ilişkisel düzeyde yapılandırılmış çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır (Lebovici, 1983; Missonnier, 2003).

Türk Kültüründe ve Klein'in Kuramında Süt-Memeyi Düşünmek

Psikanalitik düşünce ile mitolojik figürler arasındaki bağ, kültürel temsillerin ruhsal yapıların izdüşümü olarak okunmasını mümkün kılar. Melanie Klein'in nesne ilişkileri kuramı, özellikle erken çocukluk dönemindeki zihinsel yapıların ve bölme mekanizmalarının anlaşılması açısından güçlü bir kavramsal çerçeve sunar. Klein'in "iyi meme-kötü meme" ikiliği, bebeklik döneminde annenin parça nesne olarak deneyimlenmesi ve bu deneyimin bebek ruhsallığında yarattığı bölünmelerin psikotik çekirdekleri nasıl şekillendirdiğini açıklar (Klein, 1946). Bu çerçevede Türk mitolojisinde yer alan Umay ve Kara Umay figürleri, annenin idealize edilen ve tehditkâr yüzlerinin kültürel düzeyde mitolojik temsilleridir.

Melanie Klein'in İyi Meme-Kötü Meme Kuramı

Klein'a göre bebek, yaşamının ilk aylarında annesini bir bütün olarak değil, işlevsel parça nesne olarak deneyimler. Özellikle annenin memesi, hem doyum sağlayan hem de doyumsuzluk yaşatan bir nesneye dönüşür. Bu çelişkili deneyim, bebeğin zihinsel olarak nesneyi bölmesine neden olur: iyi meme ve kötü meme. İyi meme, bebeği doyuran, yatıştıran ve sevgiyle ilişkilendirilen yönü temsil ederken; kötü meme,

beklenen doyumunu sağlamayan, yok olan ya da cezalandırıcı olarak algılanan yönüdür (Klein, 1946). Bu bölme savunması, bebeğin henüz çelişkili duyguları entegre edemediği paranoid-şizoid konumun temel savunma mekanizmasıdır.

Umay Ana Figürü: İdealize Edilmiş Annelik ve Koruyucu Meme

Türk mitolojisinde Umay, doğurganlık, çocukları koruma ve besleyicilikle özdeşleştirilen bir dişi kutsal figürdür. Altay, Yakut ve eski Türk halk anlatılarında Umay, çocukların başında koruyucu bir ışık olarak beliren, ruhsal bakım sağlayan bir varlık olarak tanımlanır (Büyükler, 2011). Bu yönüyle Umay, Klein’ın iyi meme kavramına denk düşen, besleyici, güven verici ve psişik sürekliliği sağlayan anne nesnesinin kültürel temsili olarak okunabilir. Umay’ın sembolleri arasında beyaz ışık, kuş (özellikle toy kuşu), süt ve yumuşak dokunuş yer alır. Bunlar, hem oral doyum hem de ruhsal kapsanma anlamına gelir.

Kara Umay Figürü: Cezalandırıcı ve Tehditkâr Annelik Temsili

Kara Umay ya da Umay’ın karanlık ikizi, nadiren metinlerde açıkça geçse de, halk anlatılarında kötü kader, süt kesilmesi, çocuğun hastalanması veya ruhunun alınması gibi olaylarla ilişkilendirilir. Bu figür, Klein’ın kötü meme kavramıyla özdeşleştirilebilir. Kara Umay, annenin yokluğu, memesinin çekilmesi ya da ruhsal kapsayıcılığın kaybı olarak deneyimlenen bir yoksunluk durumunu temsil eder. Klein’a göre kötü meme yalnızca memenin yokluğu değil, bebeğin onu içselleştirdiği biçimiyle saldırgan, reddedici ve bölünmüş bir nesnedir (Klein, 1952). Kara Umay da çocuk tarafından hem mitolojik hem arketipsel düzeyde bu yıkıcı anne imgesine karşılık gelir.

Bölünmüş Nesne Temsilleri ve Kültürel Sembolizm

Klein'in kuramında iyi meme ve kötü meme zamanla birleşerek bütünlüklü anne imgesine ulaşmayı sağlar. Ancak bu entegrasyon süreci başarılı olmazsa, bölünmüş nesne temsilleri sabit kalır. Türk mitolojisinde Umay ve Kara Umay'ın birbirinden bağımsız figürler olarak sürmesi, bu bölmenin kültürel düzeyde de yeniden üretildiğini gösterir. Bu tür figürler, bireysel psişede çözülmemiş çatışmaların mitolojik sahnelerde dışavurumu olarak okunabilir (Kandiyoti, 1996).

Umay ve Kara Umay figürleri, Klein'in iyi meme-kötü meme ayrımının mitolojik temsilleri olarak değerlendirilebilir. Umay, ruhsal süreklilik, doyum ve sevgiyle ilişkilendirilmiş ideal anne imgesini yansıtırken; Kara Umay, yoksunluk, cezalandırma ve korkuyla ilişkilendirilen yıkıcı anne temsiline denk düşer. Klein'in teorik çerçevesi, bu figürlerin bireysel psikanalitik süreçlerin kültürel temsilleri olarak nasıl işlev gördüğünü anlamaya olanak tanıyabileceği düşünülmüştür.

Bu tez çalışmasında bir süt hikayesinden yola çıkarak psikanalitik psikosomatik kuram bağlamında bir hastalık incelenmiştir. Annelerin hastalık tanısı öncesinde, “yaramayan süt”, ile birlikte anneliğe dair “reddedilen, istenmeyen, yetersiz, zarar veren” olmaya dair ifadeleri; hastalık tanısı ile “aklanmış hissetme” tanısı sonrası ise, bebeğe karşı duygularda ve bakım verme şeklinde görülen değişim; hastalığın annelerin annelik deneyimlerinin entegrasyonunda bir aracılık ettiğini düşündürmüştür. Kültürel sembolizm bağlamında da aslında bir yerde süt ile hayat veren olma ve hasta eden, zarar veren olma deneyimleri arasındaki deneyimler örtüşmektedir. İki ayrı uçta yaşanan annelik deneyiminin yoğun kaygı verici olması ile birlikte hem annelerin hem bebeklerin ruhsallığı açısından oldukça zorlayıcı olduğu

görülmektedir. “Bir tampon” olarak görülen hastalık iki ucu bir araya getirmekle birlikte kaygıyı dindirme işlevini de ikincil olarak sağlamaktadır.

Bu tez çalışması ile birlikte bebek psikosomatiğinin anneden bağımsız ele alınamayacağını tartışırken alanda çalışan sağlık uzmanları için tanı öncesi dönemde, özellikle doğum öncesinde ve doğum sonrası ilk ayda annelerin anneliğe dair hazırlanmasının elzem olduğunu ortaya koymaktadır. Gelişen internet ortamı (sosyal medya, bloglar, gruplar) sağlık çalışanlarının müdahalesinin önüne geçmeden annelerin doğru ve yerinde bilgi akışı ile süreci daha kolay deneyimlemeleri önleyici ve koruyucu sağlık açısından önemli görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, süt alerjisi tanısı almış bebeklerin annelerinin annelik ve hastalık deneyimlerini hem bilinçli anlatıları hem de bilinçdışı süreçleri içerecek biçimde ele alarak, konuya bütüncül bir yaklaşım sunmuştur. Araştırmanın başlıca güçlü yönlerinden biri, nitel veri analizinde kullanılan Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (IPA) yöntemidir. Bu yöntem, annelerin yaşantılarını kendi anlam çerçevelerinden hareketle derinlemesine değerlendirme olanağı sunmuş; duygulanım, temsil ve ilişkisellik gibi karmaşık boyutların görünür kılınmasına olanak tanımıştır (Smith, Flowers & Larkin, 2009).

İkinci olarak, çalışmaya 36 kişi başvurmuş olmasına karşın, önceden belirlenen katılımcı dahil etme kriterleri doğrultusunda örneklem homojen bir yapıda oluşturulmuştur. Bu, fenomenolojik yöntemle çalışılan konunun derinliğini artırmak açısından önemli bir yöntemsel tercihtir. Üçüncü olarak, annelerin içsel yaşantılarını hem bilinç düzeyinde (görüşmelerle) hem de bilinçdışı düzeyde (projektif testlerle) değerlendirme çabası, çalışmanın kuramsal zenginliğini ve psikanalitik kavrayışını güçlendirmiştir.

Bununla birlikte, çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Katılımcı annelerin yaş aralığı 25–35, bebeklerin yaş aralığı ise 0–18 ay olarak sınırlandırılmıştır. Bu örneklem yapısı, belirli bir homojenlik sağlamak açısından yararlı olsa da, genellenebilirliği sınırlayan bir etkidir. Gelecek araştırmalarda

annelerin yaş aralıklarının genişletilmesi veya bebeklerin daha spesifik yaş gruplarına odaklanması, gelişimsel farklılıkları daha ayrıntılı değerlendirmeye olanak tanıyabilir. Ayrıca çalışmaya yalnızca süt alerjisi tanısı olan bebeklerin anneleri dâhil edilmiş olsa da, süreç içerisinde bazı bebeklerde eş tanıların (örneğin reflü, atopik dermatit) da bulunduğu gözlenmiştir. Bu durum, süt alerjisi tanısının erken yaşlarda sıklıkla diğer tanılarla birlikte görülmesiyle ilişkilidir (Sicherer & Sampson, 2014) ve bebeklerin yalnızca tek tanıya sahip olduğu örnekleme ulaşmanın güçlüğü olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada yalnızca annelerle çalışılmış olması bir başka sınırlılıktır. Oysa, psikanalitik aile kuramı, çocukluk deneyimlerinin anne-baba-bebek üçgeninde şekillendiğini, özellikle annenin bakım işlevinin, babanın arzu alanındaki varlığı ile düzenlendiğini vurgular (Lacan, 1958; Lebovici, 1983). Katılımcı anlatılarında babanın hem gerçek hem de düşlemsel temsillerde silikleştiği, yardım edici ancak özneleşemeyen bir figür olarak konumlandığı gözlemlenmiştir. Bu bulgular, danışmanlığını Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif Yavuz Sever'in yaptığı, bu doktora tez çalışmasının, gelecekte "alerjik aile" modeli çerçevesinde genişletilmesi ve anne-baba-bebek üçlü etkileşiminin birlikte değerlendirilmesini önermektedir.

Çalışmanın dikkat çeken bulgularından biri, bazı annelerin doğum sonrası yaşantılarında yoğun kaygı, tükenmişlik ve işlev kaybı yaşadıklarını belirtmeleridir. Katılımcıların büyük kısmı için, bir ruh sağlığı uzmanı tarafından değerlendirilmiş olsalardı doğum sonrası depresyon tanısı alabilecekleri düşünülmüştür. Winnicott'un (1960) ifadesiyle, "tek başına bir bebek yoktur", bir bebek her zaman bir anneyle birlikte vardır; bu bağlamda, annenin ruhsal kırılganlığının göz ardı edilmemesi

gerekmektedir. Annelik süreci, yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda psikolojik olarak da desteklenmelidir (Chabert, 2004).

Bu bulgular ışığında, doğum sonrası dönemde annelerin ruhsal durumlarının yalnızca pediatrik kontrollerin değil, aynı zamanda birincil sağlık hizmetlerinin de bir parçası olarak ele alınması önem taşımaktadır. Bu kapsamda: aile hekimleri, yeni doğan hemşireleri, ebeler, kadın doğum uzmanları, çocuk doktorları, çocuk alerji uzmanları, bebek ve annenin fiziksel takibini yaparken, aynı zamanda annenin psikolojik durumu hakkında da temel bir değerlendirme yapmalı ve gerektiğinde ruh sağlığı uzmanlarına yönlendirme sağlayabilmelidir. Bu yaklaşım, bütüncül beden-zihin sağlığı anlayışını desteklerken, önleyici ve koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinin yaygınlaştırılması açısından da halk sağlığına önemli katkı sağlayacaktır (WHO, 2018).

KAYNAKÇA

- Abraham, N., & Torok, M. (1994). *The shell and the kernel: Renewals of psychoanalysis*. University of Chicago Press.
- Aisenstein, M. (2000). The specificities of the Paris School of psychosomatics. *International Journal of Psycho-Analysis*, 81(5), 951–968.
- Anzieu, D. (1985). *Le moi-peau*. Dunod.
- Avcıoğlu, İ. (2023, Eylül). Türk halk hekimliğinde anne sütünün tedavi amaçlı kullanım alanları. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 393–403.
- Baghlaf, M. A., & Eid, N. M. (2021). Prevalence, Risk Factors, Clinical Manifestation, Diagnosis Aspects and Nutrition Therapy in Relation to both IgE and IgG Cow's Milk Protein Allergies among a Population of Saudi Arabia: A Literature Review. *Current Research in Nutrition and Food Science Journal*, 9(2).
- Batac, A.L.R., Merrill, K.A., Golding, M.A. *et al.* Infantile atopic dermatitis and maternal-infant bonding: a mixed methods study. *Allergy Asthma Clin Immunol* **19**, 100 (2023). <https://doi.org/10.1186/s13223-023-00857-5>
- Baird, C., Hansen, S., & Ulriksen, M. (2024). Cow's Milk Protein Allergy in Children: A Mother's Perspective. *Sykepleien Forskning*, 12(1), e-2024-08-45.
- Bonaccio, M., Costanzo, S., Di Castelnuovo, A., et al. (2021). Anxiety and depression in mothers of children with food allergies: The role of the clinical profile of allergic disease. *Progress in Nutrition*, 23(3), 1–9.

Bion, W. R. (1962). Learning from experience. Heinemann.

Bion, W. R. (1962). The psycho-analytic study of thinking. *International journal of psychoanalysis*, 43(4-5), 306-310.

Bion, W. R. (1959). Attacks on linking. In *Attacks on Linking Revisited* (pp. 3-17). Routledge.

Cano-Cano, I., García-González, M., Escudero, C., et al. (2016). Psychiatric disorders, symptoms and severity in children with cow's milk protein allergy. *Allergologia et Immunopathologia*, 44(6), 517–522.

Chabert, C. (2004). Le féminin entre réalité et représentation. Presses Universitaires de France.

Chasseguet-Smirgel, J. (1985). The Ego Ideal.

Debray, R. (2005). Réflexions à propos du texte de Marie Sirjacq: «Derrière le stress, le débordement du préconscient». *Revue française de psychosomatique*, (2), 179-184.

Dolto, F. (1984). L'image inconsciente du corps. Seuil.

Freud, S. (1924). The loss of reality in neurosis and psychosis. In J. Strachey (Ed.), The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (Vol. 19, pp. 181–188). Hogarth Press.

Freud, S. (1905/2001). Three essays on the theory of sexuality. In J. Strachey (Ed.), The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (Vol. 7). Vintage.

- Freud, S. (1915). The unconscious. In J. Strachey (Ed.), The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud (Vol. 14). Hogarth Press.
- Gençöz, T. (2022). Psikolojide Nitel Araştırma Yöntemleri. Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul.
- Graves, R. (1955). The Greek myths. Penguin Books.
- Green, A. (1990). The dead mother. Free Association Books.
- Göçer, K., & Yavuz Sever, A. E. (2023). Deri-benlik ve atopik dermatit: Psikanalitik bir değerlendirme. *Ayna Psikoloji Dergisi*, 7(2), 115–134.
- Houzel, D. (1993). Le noyau psychosomatique. *Revue française de psychosomatique*, 4, 31–49.
- Joneja, J. M., & Kerner Jr, J. A. (2012). Infant food allergy: where are we now?. *Journal of Parenteral and Enteral Nutrition*, 36, 49S-55S.
- Kaës, R. (1993). Le malêtre: Psychanalyse d'un lien social. Dunod.
- Klein, M. (1935). A contribution to the psychogenesis of manic-depressive states.
- Klein, M. (1946). Notes on some schizoid mechanisms. The Writings of Melanie Klein, vol. III.
- Klein, M. (1947). *Love, guilt and reparation*. Random House.
- Kristeva, J. (1985). Histoires d'amour. Denoël.
- Kreisler, L., & Soulé, M. (1988). L'enfant et son corps: L'enfant psychosomatique. ESF éditeur.

- Kreisler, L., Soussan, P., & Fain, M. (1999). *Le corps et ses énigmes: Clinique et psychopathologie psychosomatiques de l'enfant*. Dunod.
- Krystal, H. (1979). Alexithymia and the effectiveness of psychoanalytic treatment. *International Journal of Psychoanalysis*, 60(2), 257–278.
- Lacan, J. (1949). Le stade du miroir comme formateur de la fonction du Je.
- Lacan, J. (1958). La signification du phallus. In *Écrits*. Seuil.
- Larkin, M., Flowers, P., & Smith, J. A. (2021). Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research. *Interpretative phenomenological analysis*, 1-100.
- Lebovici, S. (1983). Le bébé imaginaire, fantasmatique et réel. In *Neurosciences et psychodynamique du bébé*. PUF.
- LeBovidge, J. S., Timmons, K., Rich, C., et al. (2020). Living with food allergy: A perspective from children and their caregivers. *Journal of Pediatric Psychology*, 45(8), 899–908.
- Marty, P. (1958). The allergic object relationship. *The International Journal of Psycho-Analysis*, 39, 98.
- Marty, P. (1998). Zihinselleştirme ve psikosomatik (AE Yavuz Sever, Çev.). *Bağlam Yayıncılık*.
- Marty, P. (1980). La pensée opératoire. *Revue française de psychanalyse*, 44(2), 203–220.
- Marty, P. (1990). *Psychosomatique de l'adulte*. Presses Universitaires de France.

- Marty, P., & de M'Uzan, M. (1963). La pensée opératoire. *Revue française de psychanalyse*, 27(1), 1345–1356.
- Marty, P. (1966). *L'ordre psychosomatique*. PUF.
- McDougall, J. (1989). *Theatres of the body: A psychoanalytic approach to psychosomatic illness*. Norton.
- Meltzer, D. (1983). *Dream life: A re-examination of the psychoanalytical theory and technique*. Clunie Press.
- Missonnier, S. (2003). *Le bébé virtuel: Aux sources fantasmatiques de la parentalité*. Érès.
- Missonnier, S. (2006). *Le bébé virtuel* (rev. baskı). Érès.
- Nery, R. F. (2024). The reality of mothers of children with cow's milk protein allergy: A study on the emotional and social effects. *New Science Publicações*, 1(1), 38–49.
- Neto, P. T. F., Weber, M. B., Fortes, S. D., & Cestari, T. F. (2005). Atopic dermatitis in infants: a psychosomatic approach.
- Ögel, B. (2003). *Türk mitolojisi*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öztürk, Ç. S., Merter, Ö. S., & Şengül, Z. K. (2023). The experiences of mothers of children with food allergy: A qualitative study. *Journal of Pediatric Nursing*, 73, 113–119.

- Özeflanili, A. (2018). Besin Alerjisi Tanısı Almış Çocukların Ebeveynlerinin Diyet Uyumu ve Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi (Doktora tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- Parman, T. (2005). Psikosomatik tarihi ve çocuk psikosomatiği. *Psikanaliz yazıları*, 11, 13-32.
- Pietkiewicz, I., & Smith, J. A. (2014). A practical guide to using interpretative phenomenological analysis in qualitative research psychology. *Psychological journal*, 20(1), 7-14.
- Reid, K., Flowers, P., & Larkin, M. (2005). Exploring lived experience. *The Psychologist*, 18(1), 20- 23.
- Roduit, C., Frei, R., Loss, G., et al. (2014). Development of atopic dermatitis according to age of onset and association with early-life exposures. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 133(2), 580–586.
- Schützenberger, A. A. (1998). *The ancestor syndrome: Transgenerational psychotherapy and the hidden links in the family tree*. Routledge.
- Segal, H. (1964). Introduction to the Work of Melanie Klein.
- Steffen, M., Kaess, M., & Brunner, R. (2021). Childhood emotional neglect and the risk of atopic disorders: The role of alexithymia. *Journal of Psychosomatic Research*, 144, 110–118.
- Sicherer, S. H., & Sampson, H. A. (2014). Food allergy: Epidemiology, pathogenesis, diagnosis, and treatment. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 133(2), 291–307.

- Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). Interpretative phenomenological analysis: Theory, method and research. Sage.
- Spitz, R. A. (1965). The first year of life: A psychoanalytic study of normal and deviant development of object relations.
- Szwec, G. (2008). Bazı psikosomatik modellere göre deri hastalıkları. *Psikanaliz Buluşmaları*, 3, 29-47.
- Szwec, G. (2018). The capacity to say no and psychosomatic disorders in childhood. In *Psychosomatics Today* (pp. 163-179). Routledge.
- Tanir, Y., & Asik, A. (2023). Anxiety, depression and coping styles in mothers of children with cow's milk protein allergy. *Annals of Medical Research*, 30(8), 934–938.
- Topal, E., Catal, F., Soylu, N., Ozcan, O. O., Celiksoy, M. H., Babayiğit, A., ... & Sancak, R. (2016). Psychiatric disorders and symptoms severity in pre-school children with cow's milk allergy. *Allergologia et immunopathologia*, 44(5), 445-449.
- Venter, C., & Brown, T. (2013). Maternal dietary avoidance and reduced duration of breastfeeding in infants with food allergy. *Current Opinion in Clinical Nutrition and Metabolic Care*, 16(3), 316–321.
- Winnicott, D. W. (1960). The theory of the parent-infant relationship. In *The maturational processes and the facilitating environment*.
- Winnicott, D. W. (1971). *Playing and reality*. Tavistock.
- Winnicott, D.W. (1963). Dependence in infant-care, in child-care, and in the psycho-analytic setting. In: *The Maturational Processes and the Facilitating Environment*. International Universities Press, New York, 1965, pp. 249-259.

World Health Organization. (2018). Maternal mental health. World Health Organization.

Yang, C. F., Yang, C. C., & Wang, I. J. (2018). Association between allergic diseases, allergic sensitization and attention-deficit/hyperactivity disorder in children: A large-scale, population-based study. *Journal of the Chinese Medical Association*, 81(3), 277-283.

Yost, T. M. (1999). Milk allergy/intolerance in infancy and cognitive functioning.

EKLER

1. Sosyodemografik Bilgi Formu

1. Adınız Soyadınız:

2. Yaşadığınız şehir:

3. Yaşınız:

4. Medeni Durumunuz:

- ☐ Bekar
- ☐ Evli
- ☐ Boşanmış
- ☐ Dul

5.Eğitim Düzeyiniz (en son mezun olduğunuz düzey)

- ☐ Okuryazar
- ☐ İlköğretim
- ☐ Lise
- ☐ Yüksekokul
- ☐ Üniversite
- ☐ Yüksek lisans / Doktora

6. Mesleğiniz:

7. Çalışma durumunuz

- ☐ Çalışıyorum

- Çalışmıyorum

8.Gelir düzeyiniz:

9.Daha önce tanı aldığınız kronik bir rahatsızlığınız var mı? Cevabınız evet ise nedir, ne zaman başladı, şu anda kullandığınız bir ilaç var mı belirtiniz:

10.Daha önce tanı aldığınız psikiyatrik bir rahatsızlığınız var mı? Cevabınız evet ise nedir, ne zaman başladı, şu anda kullandığınız bir ilaç var mı belirtiniz:

Aşağıdaki soruları süt alerjisi tanısı alan bebeğinize göre yanıtlayınız.

11. İlk gebeliğiniz mi? (düşük, kürtaj geçmişiniz var ise hayırı işaretleyin)

12. Gebe kalmadan herhangi bir tedavi gördünüz mü? (Tüp bebek, aşılama vb.)

13. Bebeğiniz şu anda kaç aylık?

14. Bebeğiniz süt alerjisi tanısını kaçınıcı ayında aldı?

15. Son olarak araştırmacının sizinle iletişime geçmesi için adınızı ve telefon numaranızı belirtmenizi rica ediyoruz:

1. Klinik Ön Görüşme Formu

1. Anneliği nasıl tanımlarsınız?
2. Çocukluğunuzda anneniz nasıldı? Sizi kim büyüttü?
3. Anneliği nasıl deneyimliyorsunuz?
4. Annenizin anneanneniz ile ilişkisi nasıldı?
5. Çocukluğunuzda babanız nasıldı?
6. Hatırlanan bir çocukluk anısı, kendine anlatılan doğum hikayeleri, isminin anlamı.
7. Hatırlanan bir rüya, tekrar eden ortak temalı rüyalarınız var mı?

2. Annelik Deneyimi Soruları

1. Gebelik sürecinizden bahsedebilir misiniz? Neler yaşadınız, neler hissettiniz?
Planlı bir süreç miydi?
2. İlişkinizin içinde ne kadar zaman sonra gebe kaldınız? Süreç nasıldı?
3. Bebeğinizin haberini aldıktan sonra, eşiniz nasıl karşıladı? İlişkinize nasıl yansıdı?
4. Doğum sürecinizi anlatabilir misiniz?
5. Bebeğinizle ilk karşılaştığınız anda neler hissettiğiniz?
6. Bebeğinizi nasıl besliyorsunuz? Emzirmek / emzirmemek sizin için ne anlam ifade ediyor, bu size nasıl hissettiriyor?
 - A. Emzirmek için uyandırır mıydınız?
 - B. Sütten kesildi mi? Nasıl?

7. Doğum sonrası / lohusalık döneminiz nasıl geçti? Neler hissettiniz?
8. Bebeğinizle bir gün nasıl geçiyor? Sizin için nasıl?
 - a. Bebeğinizin sıkıntılı bir anında (gece ağladığında/ gazı olduğunda/ huzursuzlandığında) neler yapıyorsunuz? Siz ne yaşıyorsunuz?
9. Bebeğiniz parmağını emdi mi? Emerken çektiğiniz olur muydu?
10. Nasıl bir uyku süreci yaşıyorsunuz? Uyku eğitimi aldı mı?
 - a. Uyku saatleri var mı? /
 - b. Gündüz uykuları nasıl? Mutlaka saatli uyutur musunuz? Uykusunun geldiğini hissettiğinizde mi uyutursunuz?
11. Ek gıdayla beraber yemek yedirme sürecini nasıl yaşıyorsunuz?
 - A. Yemekte ısrar eder misiniz?
 - B. Kandırarak yedirir misiniz?
12. Emeklemeye / Yürümeye başladı mı? Düşünce ne yaparsınız? (Kaldırır mı? / kendi kalksın mı?)
13. Bezini değiştirmek istemiyor ne yaparsınız?
14. Emzik kullandı mı? Nasıl kullandı? Nasıl bıraktı?

3. Hastalık Deneyimi Soruları

1. Bebeğinizin alerji tanısı alma sürecini anlatır mısınız?
 - a. Ne zaman alerji tanısı aldı? (Başlama zamanı, ilk semptomlar, fark ettiğinde neler yaptı, alınan tedaviler (bebek / kendisi için ne yaptınız)
2. Bebeğinizin alerjisi süresince, karşılaştığınız ve hiç unutamadığınız bir deneyiminizi anlatabilir misiniz?
3. Genel olarak bebeğinizin durumuna sizce ne sebep olmuş olabilir?

4. Bebeğinizin alerjisini öğrendiğinizde neler hissettiniz?
 - a. Bu durumda en çok zorlandığınızı düşündüğünüz durum nedir?
5. Alerji bebeğiniz ile olan ilişkinize nasıl yansıyor?
6. Bu durum gündelik yaşantınıza nasıl yansıyor?
7. Bu durum eşinizle olan ilişkinize nasıl yansıyor?
8. Bebeğinizin bu durumuna aile bireylerinin (sık görüştüğünüz, bu durumu bilen) yaklaşımı nasıl oldu?
9. Başka alerjik bebeği olan anneler ile etkileşime geçtiniz mi? Onlarla neler paylaşırsınız?
 - a. Benzer / farklı yaşadığınız durumlar var mı, fark ettiniz mi?